

N° 90

am

DOÉTRÉ

DASTUMADENN É BREZHONEG BRO GWÉNED

**SKOL- UHEL AR VRO
INSTITUT CULTUREL
DE BRETAGNE**

**E
Kastell
An Erminig**

6, straed an Nor Bostern
(rue porte poterne)
56 000 GWENED
Pzg : (Tél) 02 97 68 31 10
Plr : (Fax) 02 97 68 31 18
lcb.suav@wanadoo.fr

**RENE BRISACH
SIMINALIOU**

**PA GAN AN TAN
E KAN AR VUHE**

54, Bali Chazelles 56 100 An Oriant
Pzg : 02 97 21 36 34 – Fax : 02 97 64 47 42

**KAMPING AR VEITERI VRAZ
E KARNAG
ho tigemer**

Digoret a viz Ebrel de greiz miz Gwenholon
Brezhoneg, galleg, alamaneg, saozneg komzet
Pgz : 02 97 52 24 01 – Fax : 02 97 52 83 58.

ROLL AR PENNADOU

ENGORTO !	P. 4
BOURRAPTED AN TIEGEZH	P. 5 - 7
FESTIVAL ETREKELTIEG	P. 8 - 11
- Ar Valédenn Veur	P. 8
- Bagad Kemper – Dominique Dupuis	P. 9
- Susana Seivane – Jil Servat	P. 10
UN AVIZ MAD	P. 12
PAJENN AL LENNERION	P. 13
PRIZ HERRI MAHEU	P. 14 - 16
DOEREIOU DRE AR VRO	P. 17
AN ISLAM DU-HONT HA DRE-MAN	
- Genvér 631 : Hunañ	P. 18
- An Distro de Yatrib	P. 19
-An devézhan predeg	P. 21
SONENN : MAR FALL D'OH HWI MEN DIMEEIN	P. 23 - 24
GIRIOU KROEZ	P. 25
DIHUSTELLOU	P. 26

N.B : KIRIEG E PEB SKRIVAGNER AVEID AR SKRIDOU EMBANNET,
EDAN E HANU, E PAJENNOU AN DOERE.

Engorto !

En ur arriù é penn Kuzul ar Rann-Vro en-des lakeit Jean-Yves Le Drian fianz braz é kalon ar Vretoned, fianz é dezoned ar Vro. Deusto ma ne vo ket muioh a argant eid agent é hell-éan diskoein alkent, heb ré a zispign, é vennanté é kevér tachenn ar sévenadur, hag a veid adunañein Breizh.

A-zivoud ar sévenadur galvet en-des abenn Yann-Ber Thomin étaldon ; mér Landerné é, anaùet mad èl diwennour ar brezhoneg hag ar skolioù Diwan. Dizeunet (rassurés) om diàrbenn Skolioù Diwan rag an argant hag a vanké dehé a zo bet kavet. Digoret o-des mem ur skol-vamm neùé é Pariz. Hiniù-an-dé éh-es 8 000 a studierion ér skolioù Diwan, Dihun ha Diùyezh, ha disklériet en-des Yann-Ber Thomin é labourehé eid ma

vehé ahoel 20 000 anehé, d'ar bihañnan, édan berr amzér, chifr renket mar venér salvein ar yézh.

Aveid adunañein Breizh, ésoh é teliehé boud an traoù breman penn-dé-gwir éma Jean-Yves Le Drian Penn-Rénour Kuzul Breizh, ha Patrick Maréchal, Penn-Rénour eùé Kuzul al Loér-Atlantel, a du aveid kaved an tu de zisoh.

Seul gwézh m'en dé bet rekiz éh om bet, ni izili « Kevredigezh Bro-Ereg », prest de ziwenn ar yézh, èl ma on-es groeit én ur voned de Roazhon d'an 22 a viz Meurzh ar blé paset, pé d'an Naoned ged « Bretagne Réunie ». Marsé é tei un dé, kent pell, é vo hoazh ken-niget dem moned aveid gobér gouil ! Ged hiréh éh om éngorto a zonedigezh an dé-sé !

An « uiou koukou » : mar-a-wézh, é vé kavet ar uiou-sé, de lared é, farioù vil ér skritur. El-sé, ar wézh devézh, goallgaset en-des, unan anehé, hanù Polig Monjarret, àr pajenn-golo « An Doéré ». Penaoz gobér pen dé tennet an niverenn? Nameid goulenn genoh ho tigaré.

BOURAPTED AN TIEGEZH (Yehann Vari Heneu)

Dén ha moéz a oé paket, ha paket mad ne oent ket. Ur fall hroeg* a vé ur fall lon. Hag ar voéz-man a oé ag ar fallan émesk ar groagé.

Hé sonj a oé mestroniein hé goaz. Ha hennen a gredé é jaojé dohton mestroniein an tiegezh, èl m'éma ar mod é peb léh, ha ne venné ket plégein d'é voéz.

Bamdé enta é spizé dehi hag é tiféré an traoù a renké boud groeit épad an dé hag ar ré ne renkent ket boud groeit. Berped é kavé groeit an traoù ne vezé ket é sonj ha berped é kavé d'obér ar ré a fallé dehon ma vezent bet groeit.

Ha chetu béh én tiegezh, pé ataù léh de seùel béh. Eleih, én é léh, en-devehé groeit d'ar hroah* plégein pé torrein, hé lakeit de sentein goudé boud chélaouet, pé lakeit ar vah de hoari.

Men dén ne hanvalé ket doh lod braz ar chetal, hag é léh moned ged é hroah dré gri ha tèroni*, éh oé gwell geton gobér àr hé zro ged

doustér. Un dén mad a oé, un dén a furnéz hag ur goaz karantéuz : un dén arall neoazh a jaojé doh ur voéz ken digampenn.

Skuézhein a hra neoazh doh kement a ardoù hag un dé, éan divizet dehi :

-« Kleùet, ar voéz, hur buhé nen dé ket ur vuhé hag un tiegezh ne hello ket harz doh ho ardoù : daoù vestr édan ar mem toenn a zo ré, kerklouz èl ma vé ré a zaoù benn édan un tok. »

« Kredein a hren é oé dein-mé é jaojé mestroniein àr an tiegezh, àr ar labour, àr an dud, àr ar loned, én arbenn ma tougan-mé tok ha lavreg, ha deoh-hwi kerzhed én ul lod geté abalamor ma oh groñet a hivizennoù.* »

« A vraz é farié me spered. Tarzhet é men daoùlagad d'ho ardoù. An tiegezh ne hello ket harz dohté, hag un iwernité* a vo hur buhédegezh. Penfollein a hrehen kent pell, ha nen don ket é klask ; pé ho tagein a hrehen, un droiad bennag, hag é

vehé ur fall hoari eidon-mé hag aveidoh-hwi. »

« Troham d'ar berran, ar voéz, de hoarioù ho ardoù, ha gwélam doh ur chach-gourén* ged più ahanom hun daoù é teli kouézh pouiz an tiegezh ha karg ar vestroni. An nerzh a zibabo ar pézh ne fonn* ket d'ar spered ha d'ar galon dastum édan toketoù. An hani ahanom hun daoù a saùo meud* hur chach-gourén a vestronio, én amzér de zoned, àr an arall heb hoari é benn dall. »

Ar voéz a lonké ged leüiné komzoù hé goaz. Korv ha nerzh braz a oé dehi, hag épad ma tivizé an arall, ar gredenn a ziazéé én hé fenn é hello, ged kement a helvoud, seùel meud ar vestroni. Ha hi, dizouj kaer, goulennet obér ur hrogad abenn-kaer. Med hé goaz a eilgomz* éma gwel dehé gortoz an treno, hag obér ar chadenn-sé dirag testoù.

Tremén a hrant an deüézh é tifér* léh ha lézenn an emgann, é nivérein an testoù,

doh o hlask ha doh o diskein aveid an treno.

En em gleüed a hrér diàr an traou-man : é porzh an tiegezh é vo groeit an taol krog é dirag daou dest, ur goaz aveid ar mestr hag ur voéz aveid ar vestréz ; deli a hré ar hann padein betag ken ne vehé bet spis ha splann gouniet ar meud, (meud an hoari a oé ul lavreg) ; peb unan a labourehé aveiton a wellan ma hellehé.

Fechéz ar Meillouz, test an ohèh* a zo deit de benn, ged éleih a zevizoù, a lakad é pennoù ar groagé ne renké ket ar gannerion na dantein, na krabisad na huchal èl spèged.*

-« Kleüet-hwi, « darzed »* groagé ! spègerezh, dante-rezh, krabiserezh ne vé ket gouréneresh, ha ne vo ket na spèget, na dantet, na krabiset. Spègoù moéz a zo mad de drehi* ; dantoù moéz a vé hanval doh krabote-rezhoù kazh.

An treno, adal ar mitin, é mant o féar tolpet én ur porzh mangoériet a beb tu.

Ar lavreg a zo displéget àr é lehed* é kreiz ar porzh...

Kent talein an eil doh égilé, ar gourénerion a ra, peb eil tro, ur bok d'an arall.

Yein a oé o bokoù. Boud a oé én o halon paod muioh a onglenn* eged a garanté.

(de genderhel)

Giriou diésoh :

Fall hroeg : de Groeg (pl : groagé) : femme, matrone.

Groah : vieille femme, vieille fée, cloporte - vieille (poisson).

Hivizennoù : chemisettes (hiviz : chemise de femme), jupons.

Iwernité : an iwern eid berped.

Tèroni, pé tèrizion : emportement, violence.

Chach gouren : de chachein : tirer et gouren : lutte, combat.

Ne fonn ket : de fonnein : abonder, suffire.

Meut, (maout) : bélier, mouton. (Oeit é ar maout geton : Il a gagné.)

Eilgomz : converser.

Diférein : expliquer, spécifier.

Ohah (pl : ohèh) : chef de famille, mari (chef de famille).

Spèged : pic-épeiches, mais aussi dorades - Darzed : dards (poissons).

Drehi : tréhiein : épouvanter.

Lehed : lé (étouffe)

Onglenn : rancune, aversion.

Più a oé Yehann-Vari HENEU ?

Ganet é Nein é 1 868, marù èl person parréz Lovedan é 1 929. Azé éma bé an Aotrou Héneu.

Skrüet en-des skridoù a beb sort embannet dré « Dihunamb », èl : « Istoér Breizh », « Ar Graal Santél », « Sant Kolmekel », ha hoazh « Mab Azenn », « Bourapted an tiegezh », ha ribardennoù. Chom a hra dornskridoù diembann.

Emesk ar skrivagnerion éma ar fonnusan hag ar fentusan anehé razh. Gouied en-des ijinein neüé-giriou (néologismes) ha distag ur gériadur pinüikoh ha dibar, prizet ged brezhonegerion avizet.

Deoh-hwi ar blijadur de lénn ar pennad skrid-man, ha marsé é vo tu de genderhel ged an niverennoù « An Doéré » de zoned.

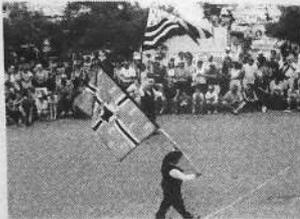
FESTIVAL ETREKELTIEG AN ORIENT

Un nivér braz a dud endes, hoazh ur wézh, keméret hent An Orient étre an 30 a viz Gourhelen hag an 8 a viz Est. Emvod ar Gelted, ar 34ved, a hra ataù kement a berzh. Chetu aman ul lodennig ag ar pézh a zo bet keniget d'an daremprederion.

Ar vro én inour ar wézhman a oé Akadia. Mèz é-menn éma enta ar vro-sé ? Um gav a hra én tu-rall ag ar mor braz d'ar retér ag ar Hanada hag é feder rann-vro (é galleg : la Nouvelle Ecosse, le Nouveau Brünswick, Terre-Neuve-Labrador, hag inizenn Prince-Edouard) en em strèù hed aodoù ar Mor Atlantel. Nen dé ket gañet déh anehi pen dé gwir hé 400 blé a zo bet inouret ar blé-man duzé.

Ti Bro-Akadia nen des dilañet ged ar viziterion, kement ma dé bet kavet plijuz ha bourruz an Akadianed de zaremprederion ar Festival.

Ar valéadenn-veur :

Banniél Bagad Bleidi Kamorh

Ar sul vitin, hag a oé ketan dé a viz Est, en-des tennet àrdro 65 000 a sellerion dré ruioù An Orient. Seul gwézh é chom bamet an dud dirag kement a dolpadoù deit ag an oll broioù keltieg ged o horollerion, o muzikerion, o gwiskemantoù kaer ; ken dishanval, mèz ken unañet én un hevelep orin a hra anehé izili ur mem famill.

Aveid ar wézh ketan éma bet gwélet, émesk ar ré-rall, banniél Akadia : glaz ged ur stérenn aleuret, gwenn ha ru.

Gourfenn ar bagadoù ag ar hetan rank :

Bagad Kemper

Edan bili é benn-sonér, Jean-Louis Hénaff, bagad Kemper en-des kaset ar maout geton, aveid an 19ved gwézh. Anzaùet é bet enta, dré ar varnerion, èl an hani gwellan ag ar bagadoù, a getan rank, é Breizh. An eilved hag an drived léh a zo bet dakoret de bagadoù Kap-Kaval ha Brieg.

Rein a hra enta an tri bagad-sé inour de gorn-bro kreisté Penn-ar-Bed.

Dominique Dupuis : plah yaouank, stérenn Akadia.

Dominique Dupuis a Vro Akadia Strollad « L'Ordre du Bon Temps »

Nen des nameid 17vlé anehi ha neoazh éma ur violonerez brudet én hé bro. Hoari a hra a-houdé an oèd a 7 vlé.

Keméret hé-des dija perzh én « Noz Keltieg » d'ar miz meurzh devézhan ér Stadiom Frans ha hoariet hé-des dirag 55 000 a dud.

Deit é d'An Orient ged strollad an Akadia. Souézh-het hé-des ar sellerion épad an arvest kempennet dré « L'Ordre du Bon Temps » d'ar merhér 4 a viz Est ha hoariet àr al Leurenn-Hoari-Veur (Grand-Théâtre) é kër

An Oriant. E korv an arvest, pemzeg arzhour brudet braz duzé – ré hir a vehé lared o hanùoù – en-des displéget istoér ar 400 vlé en-des o bro breman, dré gomz, muzik ha dans.

Grateit o-des doned éndro kement o-des en em blijet ged o « handerùed breizhad ».

Susana Seivane : « *An Tarzh Àùel Galisian* »

Susana Seivane, hoarieréz gaïta

Ker koant éma bet de wéled, ha plijuz de chelaoù, rag hoari a hra ar gaïta (ar biniouù galisian) desket dehi

adal an oèd a 3 blé én ur féson ma vehé diéz de gaved gwell.

Hoariet hé-des ged Bagad-Kemper épad an arvest aneùé saüet « Ar Su » d'an 3 a viz Est àr Leurenn-Hoari-Vraz. Kleuet é bet daoù zé àrlerh ged hé strollad galisian, é Stadiom ar Voustoér, dirag 800 a chelaouerion, é korv un nozezh hag a hellér lared anehi « Rock ha Diroll ».

Jil Servat :

Jil Servat dirag 6 000 a dud

en-des klozet an 34ved Emvod dirag 6 000 a dud, ar sul de noz 8 a viz Est, ér Park an Diskouézhadegoù a

Lann-Ar-Stér. Kanet en-des é brezhoneg, é galleg, é saozneg, é galisianeg ha douget en-des ur bri kaloneg d'an hani a chom atao ker biù én é spered hag é kani ar Vretoned gwirion, de lared é Polig Monjarret.

Geton en-des kanet eùé Nolwenn Korbel, dija anaùet, mèz brudetoh merhad breman a-houdé ma dé bet dakoret dehi, ar blé-man, priz braz « Obéret é Breizh » aveid ur bladenn gaer : « N'eo ket échu », deit ér maez ar mizioù devézhan. Kanerez èl hé mamm, Andréa Ar Gouil, komédianeéz é eùé ha liéz hoazh hé-des prestet hé bouézh aveid lakad komzoù brezhoneg àr beg ar merhed é korv skin-gasadennouù (émissions radio) ha filmouù (dré skwir : Marion Ar Faouet).

De heul Jil Servat ha Nolwenn Korbel kleüet é bet hoazh : An Triskel (télennoù), Pat O'May (gitar),

bagad Lokoal-Mendon ha Kanerion Pleuignér.

Kaer meurbed é bet an devézhan arvest-sé ag ar Festival 2 004.

Ur gir devézhan a-zivoud ar Festival-man : deusto ma dé bet rekiz sterdein ar yalh hag amerzhein (rag kollet é bet argand arlané), kerhet en-des mad an traoù ar blé-man.

Jean-Pierre Pichard, penn-rénour ar F.I.L., en-des laret ged nerzh : pal ar Festival a chomo :

- Krouéein àr dachenn ar sevénadur hag ar muzik
- Dizolein arזורion neùé.

Abenn ar blé, étré ar 5 hag ar 14 a viz Est, ar Festival a zougei inour de vro Iwerzhon. Kousteléam é vo estet un nivér braz a draoù bamuz én arbenn ag ar 35ved Emvod.

Jobig Ar Guludeg, dré daou-lagad, notennoù ha fotoioù é vab Yves.....

UN AVIZ MAD

Ar ribl ar Skorv, é bro Kléger,
E viùe, boud zo pell amzér,
Ul labourér Jozon hanùet.
Pinùig a-dra-sur ne oé ket,
Met euruz neoazh em gavé
Ged é voéz hag é vugalé,
Rag é labourad é dachenn
Doned a hré beb blé de benn
A cherrein blankigoù mad
Eid biùein én é stad.

D'an Oriant Jozon, un dé,
A yas d'obér un dro balé.
Kleùet en-des komz liéz mad
Ag un aotrou, un avokad,
A ré avizoù fur bamdé
De gement dén en atersé.
Ha éan oeit eùe d'er haved.

-« Deùézh mad, aotrou, emé-éan,
Penaoz éh a genoh ar bed ? »
Hag an aotrou a respont bean :
-« Mad, mad, keméret ur gadoér,
Ha komzet dein ag ho afér.
Eid petra é oh deit aman ?
Eid ur proséz bennag marsé ? »
-« O, pas : betag breman
N'em es bet mé, trugaré Doué,
Proséz na tabut doh hâni. »
-« Met, me hach dén, cheleùet mad,
Ne hues ket nitra de zilui ?
Nitra de rannein ? de blénad ?
-« O, nann aotrou, an traou a ya
Ag an dibab genem berped. »
-« Eid petra éh oh deit enta ? »
-« A fé dam, aotrou, n'hellan ket
Diragoh devizein erhad...

Met deit on de houlen genoh
Ma reèt dein un aviz mad. »
-« A veid petra ? ... A veid disoh
Ged ul labour, ged un afér ? »
-« Ha me oér-mé... Ar ar papér
Lakeit ar pézh a gareèt
Un aviz mad, nitra muioh.
Ha goudé ne hues meid lared
Pegement a zeliéin deoh. »
-« Ag ar choéj, a lar an aotrou, »
Ha éan ' gemér papér dohtu,
A veid skriù diù pé tèr linenn
A zo reit de Jozon abenn.
-« Chetu, emé-éan, ur skouid é. »
Al labourér a bé ged joé,
A cherr ar papér présiuz
Ha éan d'ar gér, skanv hag euruz.

Pen dé arriù én é dachenn
E veùel a houlen geton
Mar dér de cherrein ar foenn.
-« Gortam an treno, kaer e vo »
A lar ar vestréz, skuézh on-mé. »
Elti é komz ar vugalé.
Jozon ne oér petra gobér...
Met éan a denn é damm papér,
Hag a lar d'ar vestréz : « Sellet
Petra zo abarzh merket.
En Oriant em-es bet éan
Ged an avokad abilan ;
Sur éh es traou fur àrnehon. »
Ar voéz a denn hé lunètoù
A oé én o bouist àr an daol ;
Ha chetu aman ar giriou
E lénn neuzé dirag an oll :
-« Un dra a hues amzér

Hiniù mèm d'obér,
Diwallet a hortoz
D'er gobér an treno. »
« Groam emé Jozon, groam abenn
El ma tiviz deom ar papér ;
Eraog an noz cherram ar foenn.
Dam d'ar labour heb koll amzér ! »

Hag ar foenn a oé bet cherret
Eraog ma oé an héol kuzhet...
An dé arlerh é kouézhé glaù
A skudellad hag heb arsaù.

An douarou a beb tu d'ar stér
A zo beuet é berr amzér.
An deur braz em stléj a yohoù
Oll ar foenn chomet ér pradoù.

Ha Jozon a lar neuzé
D'é bried ha d'é vugalé :
-« An aviz em-boé goulennet,
N'em-es ket éan ré gir péet ! »
Ag ar mèm aviz, ni eùe,
Dalham mad sonj hed hor buhé.
Stevan Kerhoret.

PAJENN AL LENNERION :

A.K. ag an Oriant en-des kaset dem al lizhèr-man :

Goulenn a hra genem « An
Doéré » (pajenn 15 é niverenn
88) chélaou doh Radio-Bro-
Gwénéed bamdé. Kleùed a hran-
mé muioh-mui a sonennoù é
galleg (é euskareg eùe !). Nou-
garo, Jacques Brel pé Bras-
sens... ar ré-sé a gavan plijuz,
pas àr Radio-Bro-Gwénéed. Geti
é karehen kleùed sonennoù,
kanennoù, sonerezh or bro-ni,
pé eùe ré ar broioù keltiek. Ar ré

a gav plijadur ged sonennoù é
galleg a gemér « France-Cultu-
re, Europe 1 pé R.T.L.... ». Poén
erbed de gaved unan
anehé.

E me harr-tan àr hentoù bro
Gwénéed é lakan breman ur
gasetenn ged sonennoù mem
bro ; chemel a hrei mud R.B.G.
betag an dé ma téi éndro radio
ar Vrezhonegerion ha radio ar
Vretoned.

Respont « An Doéré » : N'en des ket radio erbed arall é brezhoneg
Bro Gwénéed, ha kleùet é ursort, bamdé, komz ha kanein én or yézh-
ni. A du om genoh neoazh pe laret éh - es pennadoù, ha sonennoù é
galleg a hellam kaved àr radioù arall. Marsé é reskondo deoh Radio-
Bro-Gwénéed.

PRIZ HERRI MAHEU

Tèr skol a zo bet inouret ar blé-man : Skol Diwan ha Skol Sant-Kristol én Oriant, ha Skol Sant-Jili, hoazh ur wézh, é Sant-Jili an Hen-Bont.

Deit é Herri Maheu, éan-mem, ged Dominique Le Bruchec, mestréz-skol Diwan, hag Alfons Samson aberzh an dastumadenn

« An Doéré », rein ar prizioù goundidet d'ar vugalé.

Ged plijadur é kennigam d'ol lénnernion ar gwerzennoù primet : 6 anehé én niverenn-man hag ar ré-rall én 2 niverenn de zoned.

Skol Diwan Baod

Skol Diwan an Oriant (CM1 – CM2) – 10 barzhoneg.

- **1 Béaj an dour (deur)** : get Elouan Le Sauze

-« Dour, c'hwi hag a red ér c'hourz-amzer,
Lar't deomp penaoz 'n em gavit é pep lec'h. »
-« D'an nevez-hañv é redan a-barzh ar stêrioù bras.
D'an hañv é nijan get ar spalwer-glas (*sparfell – spalouér*).
D'an diskar-amzér é klevan tud é kerzhet.
Ar ar vinotenn, hed-ha-hed.
Ha d'ar gouiañv, plaen-ha-plaen, é vên skornet.
Setu mam beaj dîn-mé, setu mam beaj, Paotred ! »

- **2 Al loened** : get Cassandre Gaillard-Boutserin

Pa vez ur jav é c'haloupat, Hennezh vez klevet mat.	An dañvad, A blij d'an* c'hoari get an deiziad.
Pa vez ul leon é chaseal, ' vez an amzer é vléjal.	Ar c'hefeleg, (<i>keveleg : bécasse</i>) En deus bet profoù d'an Nedeleg.
Ar jirafenn, Honnen a goll hé fenn.	An azenn, Eñ ' arrest a c'hoari a-benn
Al louarn, Eñ 'n deus dentigoù houran.	An houad, Eñ lak fonnapl é zilhad.
An arzh, A vourr é c'hoari àr é zivhar.	Ar glujar, A vourr é selaou doc'h Mozart !

- **3 Ar Mor** : get Roderig Halleguen

Me 'gar bras an avel foll, Pe vez ar mor é tiroll, Ar bagoù é bouljal, Hag ar c'houmoul é vléjal.	Me 'gar bras ar skrivonenn (<i>Skumenn</i>) Me 'gar bras an evned du, Me 'gar bras an evned gwenn Ha sot g'ar yanniged-du. Da gourz ar sav-héol, Hag a zo ken brav Hen gwelet atav, E chom bammet an holl !
--	--

Eh oa meurvor Atlantel é néjal ken pell,
Ma ne oa ket moaien (*tu*) da evn (*én*) erbet d'her gwel.

Ne garan ket Ar mor saotret, (<i>kousiet</i>) Na d'an Erika, Na da d/Total-Fina, Pas muioc'h d'ar bagoù arall, Ré an dud hag a ra traoù fall.	Ar saotradur Ar an natur, El ar bezhin glas, (<i>goémon</i>) Ar hor mor kaer, A Veg ar Raz Betek ar c'heheder. (<i>Equateur</i>)
--	---

Nend eo ket bout pinvik-mor
A gas deomp seked ar Mor.

- **4 An Tan** : get Camille Lucas

Emañ an tan é nijal, Hag ar c'houmoul é vléjal.	An tan zo bet mouget D'an avel dirollet.
An tan a hell bout danjerus, Hag ar c'houmoul a zo farsus.	Pa vez yen, E lakaomp an tan d'hon toemmiñ
Emañ an tan é Dulenn, E'it toemmet ar ré wenn.	An tan a zo brav El un delenn fav.

- **5 An Ozeganed** : get Gwendal Quenet

An ozeganed, 'ré-sé 'd' int ket loened.	An ozeganed, 'ré-sé gomz brezhoneg !
An ozeganed, 'ré-sé 'd' int ket Franked	An ozeganed, 'ré-sé 'vev é brezhoneg !
An ozeganed, 'ré-sé 'zo Bretoned !.	An ozeganed, 'ré-sé 'vev ha sonj é brezhoneg !

El an ozeganed, ' ma ret deomp komz brezhoneg
Kar (rak) ar brezhoneg eo yezh ar Vretoned !

- **6 Ar véaj** : get Morgane, Jules ha Loeiza.

Tro ar loar n'am eus ket graet, Tro an douar ne laràn ket.	Ar ur treuzkañval 'm eus gweladennet Ar broioù fall gempennet
Ec'h ober tro ar bed, 'meus gwelet pep sort loened.	Ni ' oa-ni berped é valé, A-bad an noz hag a-bad an deiz.
Bet on e Mexiko, Ha kuitaet dín mam bro.	Setu amañ fin ma istoér, Unan berr ha kaer.

Kousteléam é vo muioh-mui a varzhed ér skolioù, hag a nebeudigoù émesk an dud oèdetoh eùé, rag digor é ar briz d'an oll, braz ha bihan.

Gouarnet on-es skritur ar skrivagnerion én ur zispleg ar girioù diésoh.

DOEREIOU DRE AR VRO :

- **Un deùézh labour « Santéz Anna Gwénéed »** d'ar sul 17 10
ketan é Vinsin – Arradon (C.F.P. Saint-Yves) :

Komans a hrei an deùézh de zeg eur aveid achiù de 5 eur ½
d'anderù.

Aveid lakad ho hanù pellgomzet (tel.) d'ar sekretouréz d'an
n° 02 97 46 33 80

- **Gwenn Duchez é Santéz Anna.**

Hanùet en-des an Aotrou Eskob Gwenn Duchez é karg ar
hatékiz é brezhoneg aveid ar Skolioù Dihun. En em vellein a
hrei eùé ag ar lidoù é brezhoneg é Santéz Anna.

Goulennet é bet geti dispieg hé labour, d'ar sul 17 10 é Vin-
sin, ha lared penaoz a hellehé « Santéz Anna Gwénéed » sekour
geti.

- **Dominique de la Forest é Gwénéed :**

Hanùet é bet, àr un dro geti, an tad Dominique de la Forest é
karg ar brezhoneg dré an eskopti. Chemel a hré betag breman
é Brussel, mez anaùet mad é dré ar vro. Ean é en-des ken-
labouret de seùel an « Tro-Breizh ».

Chetu doéréioù plijuz aveid ar gristenion a houlenné, a-
houdé gwerso, rein ul léh jaojabl d'ar brezhoneg ér skolioù
hag én ilizioù. Marsé é vo gwell breman aveité, abenn ar fin.

OR MIGNONED TREMENET

Louissette Le Gallic, pried Armel, en-des keméret hent ar bed
arall. Lan a oé iliz Melrand aveid hé overenn-intermant lidet
d'ar lun 28 a viz Méhuen. Peb miz é tei de « Di ar Barréz » a
Vubri ged Armel, ha lénn a hré « An Doéré » ged plijadur.
Sonjal a hreem énni, én hé fried hag hé famill. O fédein a
hram de zégemér or sonjoù karantéuz.

AN ISLAM DU-HONT HA DRE-MAN

Buhé Mohammed
(kendalh)

Genvér 631 : HUNAÏN

Izéloh eid Mekka, doh ar hreisté, é viüé, én amzér-sé, un tuad Arabed hag a oé bet, a-vizkoazh, éneberion d'ar gKoraishited : tuad an Hawazited. Chifet a oent eüé de vMohammed, én arbenn ma doé diskaret, ér hKa'abah, delüenn Al-Lat, o douééz muian karet ...

Lod anehé a viüé é kantréal ag un tu d'an all, ha lod arall a oé tolpet é Ta'if. Ind é en-doé kaset kuit ar profet, a pe glaské sekour, goudé boud bet forbânet a vMekka.

E toned ag ar gér-vamm, tremén a hra Mohammed én o bro, é Hunain tost de dTa'if, ged 12 000 a dud...mez kaved a hra 20 000 diwennour a-dal dehon. Ar getan krogad a zo kri, ha féahet é baré marhegion* an Islam !

Krapein a hra neuzé Mohammed ar ur roh ihuél, ha

huchal a hra d'ar Vuzulmaned : « Me zo profet Allah, mab Abd-al-Muttalib... Ansared, deit buan d'em sekour, deit fonnabl, èl ma o-poé touiet dein, édan gwéenn Udaïbiya ! »

-« Labakka !, a reskond an Ansared, arriü om ! »

An emgann a grog enta éndro, ha laret a vo devézhatoh penaoz brikennoù deit ag an Néañv a gouézhe àr bennoù an Hawazited, ha penaoz éh oé 15 000 él é vahatad a-du ged ar Vuzulmaned.

Diskaret é enta a-grén* lu an tuad Hawazit, ha lezel a hrant 6 000 prizonér àr ar bratell-emgann. Salvét é Mekka... hag an Islam !

Ar Vuzulmaned a ya neuzé de dTa'if, grônet a van-goérioù ihuél, èl ma ouiér. Ha red a vo hé hemér dré gri ? Mez chetu ma ta neuzé

de gavouid Mohammed, ur voéz, Chima, hag a oé bet é hoér-bronn*gwézarall : deit a oé de houlen geton frankiz hé fried prizonér. Mohammed a hra abenn hé goulen dehi ! Mez ur vandenad Hawazited arall a houlen eüé o frankiz, dré ma larant émant oll bredér Chima...

Mohammed a ra o frankiz d'ar ré hag a oé édan é vili...hag ar Vuzulmaned arall a hra èldon ! Dieubet* é enta an oll Hawazited, é-léh boud keméret èl sklavedbrezél ! Trugarékad a hrant ar profet, ged daroù én o daoulagad, ha goulenn a hrant, ind eüé, boud dége-

AN DISTRO DE YATRIB (Médina).

Arriüet int breman é Yatrib. Un nebeud amzér goudé, é ta ur baré tud a dTa'if de wéled Mohammed : kennig a hrant dehon trocin o zuad abézh d'an

méret é-toézh ar vMuzulmaned.

An Ansared en em glem neuzé de vMohammed « rag lammet é bet èl-sé dehé, a larant-ind, ar gounid hag a zelié boud reit dehé èl « priz-buhé » ar brizone-rion... Ar gKoraishited endes gounidet muioh eidom, a larant hoazh ! »

-« Gwir é, a reskond ar profet, mez ho lod-hwi ' zo al lod gwellan, pen-dé-gwir é choman-mé genoh-hwi ! » Distânet* é neuzé speredoù an dud, ha distrocin a hra Mohammed de Yatrib ged an Ansared, én ul lezel é Mekka ur « hKalifa » aveid derhel é léh é kér-vamm an Arabed.

Islam, a-dal ma veint lesket de zousad un tammig lézennoù ar profet a-fed ar hig diwennet, hag a-zivoud ar gwin. Kousantein a hra Mohammed dégemér o goulennnoù, rag gouied a hra reizhmad, én é galon, penaoz an dud a dTa'if a zilézo, ind-

mem, édan berr, an dousadennoù-sé !

An Islam, diazéet é Yatrib ér blé 622, naù vlé-so, a zo breman é kreiz hé nerzh : an oll dud hag en-doé vennet er lazhein-éan ha diskar an Islam, a zo breman Muzulmaned fidél. Ikrimah, éan eùé, a lar de biù bennag a venn er chelaoù : « Groeit em-es brezél, ged oll me nerzh, éneb de wirioné Allah ! Perag ne hrehen ket brezél breman, ged un nerzh gredusoh hoazh, aveid diwenn ar Wirioné ? »

Gelloud an Islam en-des kresket ged sekour Allah, ha deit é de voud ur wéenn vraz :

- ér hetan krogad, é Nakhla, éh oent 4 a dud ;
- én eil krogad, é Badr, éh oent 313 ;
- én drivet krogad, é Ohod, éh oent 700 ;
- ér hKandak (fozelloù), éh oent 3 000 ;
- é Mekka, éh oent 10 000 ;
- é Hunain, éh oent 12 000 ;
- hag é Tabuk 'éneb de

gKonstantinopl, éh oent 30 000.

De getan, n'o-doé ket marherbed, é Badr o-doé 2 varh, mez 1 000 é Hunain ha 10 000 é Tabuk...

Kollet o-doé 14 a dud é Badr, 70 é Ohod, 6 é emgann ar hKandak, ha 2 heb kén é Mekka. Biskoazh nen dé bet gounidet kement a zouarou ged ken nebeud a dud ! Azé éma brasan burzhud* Mohammed, brasan burzhud an Islam !

An Ebréed hag ar Gristénion, anaùet èl pobloù ar Bibl, a hellé gouarn digemm* kaer o hredennoù hag o lidoù, adal ma ziskouézhent doujans ha respet é kevér an Islam. Lared a hré mem Mohammed penaoz ar Gristénion a oé é vreudér, hag o lezel a hré de lidein an overenn é moské Yatrib... An idolatred heb kén a oé goallgaset !

Perhinded ar blé 631 é Mekka, ambruget* ged Abu-Bakr, a vo an hani devézhan é péhani an oll Arabed a vo aotrét*, hag an idolatred

enta én o mesk, de gemér perzh énonn...

632 : an devézhan predeg.

Ar blé arlerh, é 632 enta, ne vo é perhinded Mekka nameid Muzulmaned, hag ambruget a veint ged Mohammed éan-mem.

Gobér a hrant an oll lidoù èl biskoazh :

- tro ar Maen-Du, 7 gwézh,
- rédadeg étré ar mânéioù Safa ha Marwa, é koun* Agar,
- turel mein é Mina àr ar bernioù-mein saùet azé,
- kennig un davadenn dihoèdet, hag hé lodennein aveid ar ré beur.

Boud ' zo 14 000 Muzulman én dro dehon, ha kerzhed a hra de Djebel-Al-Ramah (mâné an druhé) aveid kennig d'é dud é zevézhan predeg.

El ma dé é vouézh deit de voud goann, Bilal, ar muezzin, a ziveg a vouézh ihuél braz kement frazenn kleùet geton : - « An hani karetan ged Allah, emé-Mohammed,

a zo an hani hag en douj ar muian... Ha groeit em-es me labour a-féson ? »

- « Ya, groeit é bet a-féson, a reskond an dud. »

Ar predeg devézhan-sé a zo anaùet èl « Predeg ar hKutba », de lared é, predeg ar « hKénavo ». Ha tro-blé ar hKutba a zo lidet peb blé, é oll broioù an Islam, èl ar vrasan gouil, hanùet « Id-el-Kébir ».

Ar profet en-des breman 63 blé, ha tostad a hra an achimant aveiton. An Arhél a za hoazh d'er gwéled aveid ar wézh devézhan : « Lakad a hran me siel, a lar-éan, àr ar gélennadur emes reit deoh. Leùiné em-es bet é rein deoh an Islam a-berzh Allah ! »

Goulenn a hra pardon ged ar ré en-des marsé de glemm anehon... ha dakor a hra an tri dirham (pézhiou argand) hag a chomé deliet d'un amieg.

A pe oui é chom hoazh 7 dinar (pézhiou eur) étré daouorn Aïcha, é houlen geti o rannein étré ar ré

beur... « rag, emé-éan, ni ar brofeted ne leskam lod-danùe erbed àr on lerh ! »

Goannad a hra fonnabl àr an achimant, ha lared a hra éh a de verùel én arbenn ag an tamm kig ampouizonet reit dehon dré an Ebréez a gKhaibar...

- « Gouzanvet em-es, emé-éan, mar-a-wézh ged an ampouizon-sé, mez hiniù endes torret dein men goahienn-koug ! »

Neuzé é houlen hoazh un dra ged Aicha, é bried karetan goudé marù Kadidja : golhein é zent ged un nebeudig deur... « rag ur horv nifl, emé-éan, chetu an hanter ag ar relijion ! »

Merùel a hra an dé 8 a viz Méheùenn 632, heb lezel gourhemenn erbed aveid rénein an Islam àr é lerh.

Giriou diésoh

Marheg : *chevalier*
A-grén : *totalemment, absolument*
Hoér-bronn : *sœur de lait*
Dieubet : *délibéré, libéré*
Distânet : *apaiser, calmer*

Siel ar brofeted, ur menes-trein gor étré an diù skoé, a ya kuit neuzé, pen-dé-gwir, a pe vé marù un dén, é gorn ne dalv ket mui nitra !

Douaret é, revé gizioù Yatrib, ged é sae àrnehon, é benn durheit trema Mekka, hag é jot dehoù dizoleit aveid boud é touch ged an douar...

Omar ne hell ket taùein, ged ar boén en-des... « Nen dé ket marù, a huch-éan a bouiz é benn ! »

- « Geo, marù é, a reskond Abu-Bakr. De biù bennag hag a vennehé adorein Mohammed, me lar-mé éma marù ! Mez de biù bennag hag a venn adorein Allah, me lar-mé éma biù Allah de virùikén, ha ne varùo bis-koazh ! »

(de genderhel) **Job ar Bluenn**

Burzhud : *miracle, prodige,*
Digemm : *sans changement*
Ambruget : *conduit*
Aotréet : *autorisé*
Koun : *souvenir*

MAR FAL D'OH HWI MEN DIMEEIN

71 *Bessik (♩ = 112)*

Mar fal d'oh hwi men di-mé-ein. Ur bou-lan-jér gon-zet ket d'ein. Mar fal d'oh hwi men di-mé-ein. Ur bou-lan-jér gon-zet ket d'ein. Pe-rak-en-ta, É-len. Pe-rak-en-ta, me merh. Pe-rak-en-ta?

Tennet a « Sonennoù ha Gwerzennoù Bro-Gwened ».

- 1
Ar verh : « Mar fall d'oh-hwi men diméein,
Ur boulanjér 'gomzet ket dein »] bis
Ar vamm : « Perag enta, Elen, perag enta, me merh, perag enta ? »
- 2
Ar verh : « Ar boulanjér a foët é doéz,
Me foëtehé mé just ken êz ! »] bis
Ar vamm : « Gwir é laret, Elen, gwir é laret, me merh, gwir é laret ! »
- 3
Mar fall d'oh-hwi men diméein,
Ag ur bosér gomzet ket dein. Perag enta ...
- 4
Ur bosér zo kri a galon,
p'em hemérehé léh ur lon ? Gwir é laret ...
- 5
Mar fall d'oh-hwi men diméein,
Un tavarnour gomzet ket dein. Perag enta ...
- 6
Un tavarnour ged é évaj,
Me lakehé ré de filaj ! Gwir é laret ...
- 7
Mar fall d'oh-hwi men diméein,
Ur menuzér gomzet ket dein. Perag enta ...
- 8
Ur menuzér ged é venüer,
A gas safar é peb amzér. Gwir é laret

9
 Mar fall d'oh-hwi men dimécin,
 Ur masonér gomzet ket dein
 10
 Ur masonér a gér de gér
 Vé foëteïn pri doh ar vangoér
 11
 Mar fall d'oh-hwi men dimécin,
 Ag ur halvé gomzet ket dein.
 12
 Ged é vohal vraz, ar halvé,
 Penn-d'ar-benn êz me faoutché.
 13
 Mar fall d'oh-hwi men dimécin,
 Ur hantonér gomzet ket dein.
 14
 Ur hantonér, àr an hentoù,
 A boén ma houni é damm kraoù.
 15
 Mar fall d'oh-hwi men dimécin,
 Ur labourér gomzet ket dein.
 16
 Perped ér park ged labourér,
 Avid ur voéz, poéniuz meché.
 17
 Mar fall d'oh-hwi men dimécin,
 Ur hemanér gomzet ket dein.
 18
 Ur hemanér a zo lorbou, r,
 Ha nen dé ket dén a inour.
 19
 Mar fall d'oh-hwi men dimécin,
 Ag un toér gomzet ket dein.

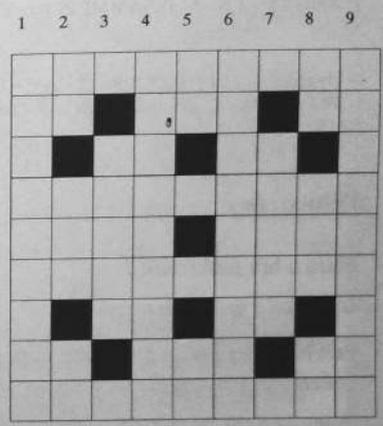
20
 An toér àr an toennoù
 A riskl a dorrein é vampoù.
 21
 Mar fall d'oh-hwi men dimécin,
 A baotr ar go gomzet ket dein..
 22
 Mab ar go, du doh é vegin,
 A zo ken donjeruz é vin
 23
 Mar fall d'oh-hwi men dimécin,
 Ur melinér gomzet ket dein.
 24
 Ur melinér, a di de di,
 E voéz ne hra nameid dikri.
 25
 Mar fall d'oh-hwi men dimécin,
 Ur guidér gomzet ket dein.
 26
 Ur guidér, é peb amzér,
 A zo laer-braz ha gaouiatér.
 27
 Mar fall d'oh-hwi men dimécin,
 Ag ur héré gomzet ket dein,
 28
 Kement héré a anaùet,
 Penn-d'ar-benn a zo mahagnet.
 29
 Mar fall d'oh-hwi men dimécin,
 A vab ar markiz komzet dein.
 30
 Mab ar markiz en-des argant,
 Boud moéz dehon me zo koutant

N.B. : A-zivoud ar sonenn « Mem botoù-koèd » Pajenn 24 an nive-
 renn devézhann (linenn 3 édan an notennoù muzik), lakeit é bet an
 notenn **ré** d'**an** dud... ha de **p'am**-eus... Red é lakad an notenn **do**.

GIRIOU-KROEZ (ged Kermorvan)

A-hed

- 1-Atropour.
- 2-Péar(pwar) romén.- Ean é Pariz.- Lon ag an ti.
- 3-Notenn muzik.-Kontrél de noz.-
- 4-Dinerzhehé.
- 5-Goust hweg é Marseille.- Hir é Karnag.
- 6-Lemel ar pouiz.
- 7-Youd heb é greiz.- Diù vogalenn kavet é Gwénéd.
- 8-Estet épád an hañv.- Liù mesket.- Breur an niéz.
- 9-Lakad é liù ru-goann(èl kani ur melchon).

A-dreuz

- 1- Eid azécin daou zén (daou gir).- 2- Salud romén(distillet).- Tri hart boni.- Eil liù banniél breizh.- 3- Margeit é Londrez. 4- Morteकिनadur.
- 5- Liester.- Pennad hent é Pékin. 6- Daouhantérein. 7- Vogalennoù tennet a « kement a chén ! ». 8- Létrad a verk ar Saozon, ar Skosiz hag ar Hembréiz.- Ed eid al loned, pé eid gobér bier.- Mab ar yondr.- 9- Krizein.

N.B. : Mar ne gomprenet ket, pé ne gavet ket, ur gir, digoret ar Gériadur Mériadeg Herriou « Breton-Galleg » éraog sellad doh ar bajenn 26. Embannet é bet eùé ur Gériadur « Galleg-Breton ». An daou gériadur a zo talvouduz aveid gouied skriù reizh ha lénn pe vé kavet giriou diésoh.
 E-menn o haved ? é Santéz-Anna (Stal-livrou a-dal an iliz-veur), é Coop-Breizh, pé hoazh goullenn ged « Emléo Breizh » 10, ru Kemper 29 200 Brest Tél/fax : 02 98 02 68 17.

Reskond d'ar garioù kroéz :

A-hed : 1- DARBODOUR.- 2.- IV.- LUL.- KL.- 3- DO.- DE.- 4- GOANNAEHE.- 5- ANIS.- MAEN.- 6- DISAMMEIN.- 7- YD.- EE.- 8.- ED.- ULI.- NI.- 9- RUGRI- NEIN.

A-dreuz : 1- DIU/GADOER.- 2.- AV.- ONI.- DU.- 3.- DAISY.- 4.- BLONSA- DUR.- 5.- OU.- 6.- DIDAMMEIN .- 7.- EEAE.- 8.- UK.- HEI.- NI.- 9.- RIDEN- NEIN.

Dihustelloù :

Petra a hra niok-niok ?

Ur houad a neù àr an tu gin.

Pe vé ur vag é solein (sombret) perag é huch ar baotred : « Ar voézed hag ar vugalé de getan » ?

Hama ! àrlerh, ar morvleidi (requins) n'o-des ket mui hoant anehé.

Petra a hra 3 metr a hirded, en-des 4 chajell ha daoùlagad luhuz ?

Ne ouian ket, mez rédet fonnabl !

Petra a hra an diforh étre un dén hag ur pé moh ?

Pe év ar pé moh ne za ket de voud un dén.

N.B. : Kaset dem, lénnerion kêr, én ho skritur-hwi, skridoù sort-sé (dihustelloù, pé sorbiennoù berr, sonennoù, ribardennoù...) O lakad a hreem é pajennoù « An Doéré ».

Skritelloù, mailing, kartennoù-
dégemer, pik-fax, grouiennerezh,
plastikerezh, boulhadurezh...

KOPIADENNOU EN HO UNAN

Jean-Michel MAHEVAS : 02 97 35 22 61
abcopies56@wanadoo.fr
10, avenue A. FRANCE 56100 LORIENT

Studierion
Kevredigezhou
Entreprizioù
Ne vern più...

ENEZ GROE - Kambroù-ostiz(chambres d'hôtes) *Digor a-hed ar blez*

3, Ar Leurc'hae Enez Groe Pgz : 06 09 71 01 91

AMZER NEVEZ

**Kentelioù ha stajoù sonerezh, dañs ha brezhoneg ;
Lévraoueg keltieg, abadennoù sonerezh, festoù noz
Degemer evit ar c'hevredigezhioù (saliou emvod...)**

*Amzer Nevez-Soe 56 270 Planvour Plg:02 97 86 32 08
Fax : 02 97 86 39 77 e-mail amzervez@wanadoo.fr*

ASSOCIATION BRO-EREG La Grande Métairie 56340 CARNAC

Pour toute correspondance relative à la rédaction de la revue AN DOERE
à l'association, pour les abonnements à la revue
écrire à :

Ao Alfons Samson : 8, Av. Jules Le Guen - 56260 AN ARVOR

N° CCP de l'Association : **NANTES 4 287 62 E** (chèques libellés
à l'ordre de Kevredigeh Bro-Ereg)

Kenlabourerion An Doéré en niverenn-mann

Loeiz Ar Mouél - Mériadeg Herriéu - Herri Maheù - Yves Le galudeg
Jobig Le Guludeg - Alfons Samson - Olivier Vantorre (internet)

AN DOERE : Publication trimestrielle : prix du numéro : 4 €

Abonnement annuel (4 numéros) : 15.25 €

Gérant de la publication : Louis LE MOUËL

27, rue de Ferdinand Le Dressay - 56000 GWENNED

N° C.P.P.A.P. 64 359 (03 1982). N° ISSN. 0750.3326.

Dépot légal 3ème trimestre 2004

INTERNET : <http://perso.libertysurf.fr/andoere> **E-MAIL** : andoere@libertysurf.fr

GOUIAÑV 2004 /2005

ISSN : 0750-3326

N° 91

an

DOÉRIÉ

DASTUMADENN É BREZHONEG BRO GWÉNEDE

NÉDELEG A LEUINÉ

HA BLEAD MAD 2005

E
Kastell
An Erminig

SKOL-UEHEL AR VRO
INSTITUT CULTUREL
DE BRETAGNE

6, stradae an Nor Bostern
(rue porte poterne)
56 000 GWENED
Pzg : (Tél) 02 97 68 31 10
Plr : (Fax) 02 97 68 31 18
lcb.suav@wanadoo.fr

**RENE BRISACH
SIMINALIOU**

*PA GAN AN TAN
E KAN AR VUHE*

54, Bali Chazelles 56 100 An Oriant
Pzg : 02 97 21 36 34 – Fax : 02 97 64 47 42

**KAMPING AR VEITERI VRAZ
E KARNAG
ho tigemer**

Digoret a viz Ebrel de greiz miz Gwenholon
Brezhoneg, galleg, alamaneg, saozneg komzet
Pgz : 02 97 52 24 01 – Fax : 02 97 52 83 58.

ROLL AR PENNADOU

KENT-SKRID	P. 4
A-BOUEZ-PENN	P. 5
OBERET E BREIZH	P. 6
- Gouél Sant Padrig	P. 6
- Celtica An Naoned	P. 7
TRO-GOUG AN ERMINIG	P. 8
BOURAPTED AN TIEGEZH	P. 9 - 11
PRIZ HERRI MAHEU	P. 12 - 13
KATORZE	P. 14 - 18
LAREDOU	P. 18
AN ISLAM	P. 19 - 23
- Ar hKoran	P. 19
- An Hadith	P. 20
- Lidoù An Islam	P. 23
OVERENN-NOZ AN NEDELEG	P. 24
SONENN : GLAU HAG AUÉL A HRA	P. 25
GIRIOU KROEZ	P. 26

N.B. : Ged ar blé neùé é ta ar hourz de reneùein ho koumanant,
n'ankouéhet ket, mar plij genoh. Ged or brasan grad-vad.

*KIRIEG E PEB SKRIVAGNER AVEID AR SKRIDOU EMBANNET,
—EDAN E HANU, E PAJENNOU AN DOERE—*

KENT-SKRID

Arriù é an termén, ur wézh ohpenn, de gennig hor gwellan hoantoù a veid un Nédeleg a leüiné, hag ur bléad mad 2 005 ; é ta « An Doéré » de gennig kement-sé de beb unan : yéhed de getan penn, un nebeud muioh a argand marsé, ha dreist-oll, leüiné, eurusted ha karanté.

« An Doéré » a zalho de rein deoh, lénnerion kér, hé fedér niverenn, hag ohpenn tra, éma eùé é kempenn ul lévrig a gon-tadennoù aveidoh. D'an Neùé-Amzér é tei étré ho taouorn, ma gerh an traou èl ma kredam.

A-zivoud ar brezhoneg gwell a vo hoazh ar vuhé, pen dé gwir é karehé Kuzul ar Rann-Vro neùé ma vehé kresket léh ar yézh, ér vuhé publig hag ér skolioù...

Kuzul an Département, d'é du, a lar é vo lakeit panneloù diüyézheg àr an hentoù braz.

En ilizioù merhad é vo gwell eùé. Pe sonjér éh es 3 300 a vugalé, nameid ér skolioù katolig, èl men dé laret pelloh, ha diù wézh ohpenn ér skolioù arall, kementrall a veid ar ré kozhan, é teskein ar brezhoneg d'an noz àrlerh an deùézh labour, diéz é de gomprenn – ya, diéz – ne vé ket kavet komz brezhoneg erbed é meur a ilizioù én-dro deom.

De beb unan ahanom goulenn grons ma vo dalhet kont alkent ag ar vrezhonegerion.

Ur bléad mad enta eùé a veid ar brezhoneg, én hor bro-ni, Bro-Gwénéed.

An Doéré

Kemenn : Ketan tolp-blé « An Doéré » a vo dalhet d'ar sadorn 2.4. 2 005 é « Ti-ar-Barréz » Bubri revé ar roll-labour :

- a 3 eur de 5 eur : tolp-blé ar gevredigezh.
- a 5 eur de 7 eur : lénnadenn (*lecture*) èl ma hram d'an trived sadorn peb miz é Bubri.
- de 7 eur ½ : pred-filaj é ti « Ar Goualleg », étal an iliz.

Ar blé-man, èl ma wélet, é vo abretoh an tolp-blé eid ar bléioù kent. El-sé é vo tu deom kemér perzh ér Gouélioù « Kan ar Bobl », èl ré Langidig d'ar sadorn 19 ha d'ar sul 20 a viz Meurzh. D'ar sul-sé é vo un overenn-bred é iliz-parréz hag ur pred ér « Sal Jo-Huitel ». Merchet mad an déioù-sé àr an déiziatér (*agenda*).

A-BOUEZ-PENN

Ur gevredigezh saùet é miz Huavrér 2 002, daoù vlé-zo enta, disklériet én is-préfeti Pondi. Hé fal (*but*) zo : dizolein ha lakad ar sevénadur de voud biù é bro Gwénéed, ha dreistoll é bro Pourlet, Pondi ha Baod. Ar penn-rénour zo Armel le Gallic a Velrand, ar sekretour Jean Luc Moreau, an trézolour Claude le Gallic.

Ne vank ket sonennoù, kontadennoù, na sonerezh hengounel (*traditionnelle*) ér hornadoù-sé. Deusto m'en dé bet dastumet éleih anehé nen des ket bet tennet nameid 2 C.D. épad ar bléioù devézhan : « A beb tu d'ar Blañoeh » ha « D'eo ket jao-japl ur seurt ».

Chetu perag en-des ar gevredigezh tolpet ur baré tud hanùet « A Veg de Veg », a-veid ma vehé dastumet, en-rollet ha lakeit étré dauorn an dud an dañé ker pré-siuz-sé. Grès de labour ur hant bennag a dud a volanté vad, deit é ér mêz ul lévrig sonennoù : 72 pajenn skriùet é brezhoneg Gwénéed ged 3 C.D., 54 sonenn àrnehé dibabet dré ar gevredigezh. 3 C.D. arall a vo lakeit àr ar stern épad ar mizioù de zoned.

Pe ouicem muioh àr o zivoud é lareem penaoz é vo tu d'o frenein. Chomléh ar gevredigezh zo : **A-Bouez-Penn** : Kerlois 56 300 Malgénég : Pgz 02 97 25 39 18

KEVREDIGEZH « OBERET E BREIZH »

(Produit en Bretagne)

Saùet é bet ar gevredigezh-sé ér blé 1 993, dré un nebeudig a vistr-labour breizhad. Vennein a hrent grons kemér perzh én oll obéroù tré de lakad de greskein an ékonomiezh hag ar sévenadur é Breizh. Ar un dro rein labour d'ar Vretoned én o rann-vro.

E korv deg vlé, émant deit de benn a dolpein ér gevredigezh ur 160 bennag a staliou-labour breizhad, ag ar ré buhéekan (dynamiques) ag ar vro. Al logo, « Produit en Bretagne », (Obéret é Breizh) um gav breman merchet àr 25 000 obérenn (artikl) . Al logo-sé a zeliéhé lakad de greskein gwerzh an

traoù merchet, rag rein a hra muioh a fiars d'al brénerion. Gouied a hrant penaoz, én ur brénein ar pézh a zo obéret én o bro, é kemérant perzh én ékonomiezh a Vreizh hag é hrant eùé labour d'ar Vretoned.

Ul livr « Melén ha glaz » (liùaj ag a saill d'an daoù-lagad), a zeí ér mêz é korv miz an Avent (Kerzu). Displégein a hrei de beb unan penaoz é kerzh ar gevredigezh, più é ar rénerion, péh lézenn-diazé (statuts) hé-des, péh stal-labour a gemér perzh énni ha petra a sonj-hi gobér én amzér de zoned.

Kemennet é bet deom an dégoúzhioù-man de zoned :

1/ **GOUEL SANT PADRIG**, é Paléz an Ollsportoù é Bercy, d'an 16 ha d'ar 17 a viz Meurh 2005 :

A-houdé 1993, chetu enta 12 vlé, rénerion ar Festival Etrékeltieg an Oriant en-des

vennet strèu eùé a véz-vro ar sévenadur keltieg. Gouél Sant Padrig a zo bet èlsé

6

unan ag an tuiou kavet dehé aveid ma vehem bet kleùet ha gwélet é kosté Pariz (léh ma kavér ur yoh Bretoned). Peb blé en-des kresket brud ar Gouéliou-sé hag um dolpet en-des muioh mui a festerion. An tri blé devézhan 200 000 a dud en-des en um gavet é Sant Deniz.

Ar blé de zoned « Bercy 2005 » a gennigo un arvest kaeroh hoazh épad 3 euriad ged ohpenn a 150 a vuzizianed hag a gorollerion a

zeli doned a Vro Iwerzhon, Breizh, Bro Skos, Kembré h.h... Breizh é unan, a gaso ar bagadoù, kerlennoù ag ar ré wellan, de lared é, un deg ha tri ugentad a sonerion hag a zanserion. Jil Servat, Denez Prigent, Didier Squiban, Susana Seivane, oll brudet, a zeli boud azé eùé.

Ar rénouz braz é penn an arvest a zo, ur wézh hoazh, Jean-Pierre Pichard, un aozour ag an dibab... ..

2/ **CELTICA AN NAONED** : doned a hrei hoazh éndro de Stadiom ar Beaujoire d'an 11 a viz Mezhéven 2005.

Kempennet, aveid ar wézh getan én Naoned, an arvest hanùet « Celtica 2004 » endevoé tolpet ul lod vad a sellerion ér Stadiom La Beaujoire, muioh aveid ma sonjé de getan an aozerion. Tud départamant al Loar-Atlantel ha, de getan penn, ré Bro-Naoned, en-des testoniet èlsé, splann mad, pégement en um gavent lodeg ér famill vraz ar Vretoned.

Dirag berzh an arvest ar bare tud é karg en-des vennet é reneùeéin beb plé.

Mar dé bet ketan Celtica merchet dreistoll dré Vreizh, digoret a vo « Celtica 2005 » d'ar gKeltia abézh ged arzerion ha sévenadur ar broiou keltieg arall.

Ar Festival Etrékeltieg An Oriant a gaso hoazh é harp hag é ampertiz d'an aozerion.

Jobig hag Yves ar Guludeg

7

« TRO-GOUG AN ERMINIG » DE YANNIG BARON :

Yannig Baron a zo anaëet mad dré ar vro abézh; a-houdé gwerso é labour-éan a veid diwenn gwirioù (*droits*) Breizh, ha dreistoll ar ré zo staget doh ar sevénadur ha de getan penn ar yézh, ar brezhoneg, dré ar skolioù.

Dré ar gevredigezh «DIHUN » en-des Yannig saüet ur rouédad (*réseau*) a 49 skol hag a dolp 3 300 a vugalé diüyézheg àr ar 5 départemant a Vreizh. Rah an dud a oui pégen diéz éma bet an hent aveiton; groeit en-des tri harz-dèbrein (*grève de la faim*) a veid disoh; an hani ketan a zo bet é 1 990 ha padet en-des 38 deüézh.

An dastumadenn « Armor-Magazine » en-des éan choéjet a veid boud hanüet « Breizhad ar blé 2 004 ». Hor gourhemennoù gwellan dehon, ha hir buhé é penn ar gevredigezh « Dihun », eid ma kresko muioh-mui nivér ar skolioù hag ar vugalé énné é teskein brezhoneg...

ABADENNOÙ-LÉNNEREZH :

- 1 - E Gwénéed :

Kempennet int d'an devéhan sadorn a beb miz, a 16 de 18 eur, nameid é miz an Avent (rag an devéhan sadorn zo d'ar 25, dé Nédéleg); d'an drivet sadorn é vo enta ha nann d'an devéhan. E ti Loeiz ar Mouel é : 27 ru Ferdinand Le Dressay 56 000 Vannes.

- 2 - E Bubri :

D'an trived sadorn a beb miz a 17 de 19 eur é « Ti-Ar-Barréz », étal Iliz-Bubri.

BOURAPTED AN TIEGEZH (Ychann Vari Heneu) Eilved ha devéhan pennad

Goudézé é stagant an eil doh égilé èl daoù gog kegninet* o hripennoù*. Hag ind d'en em gas ha d'en em zegas araog, àrdran, a glei, a zehoù. Beb eil gwézh émant penn doh penn, skoé doh skoé, bréhad é bréhad, astennet ha lédet àr an douar a lammoù gaer, saüet, krommet, koachet*, dizouaret. Hwézhein, diwézhein a hrant ha difronkal* èl dornerézéd tan*. Kerzhed a hra ar paùadoù, poulkiladoù, gwin-tadennoù*. Kantrepouiz* éh a an traoù hag an testoù ne ouiant ket ged più éh ei ar maout. Dré peb diù hwézh ar voéz a zigor hé chajelloù a veid dantein pé a veid garmal* ha spégal*, pé a gromm hé bizied a veid krabisad fas hé aotrou. An eun a goll ar maout hé dalh àr an hent. Digor é daoulagad ar Meillouz àr hé ardoù hag abenn é huch àrnehi : « Diwallam, ar voéz, ha dalham d'ar lézenn !

Dantoù, krabisoù, brunelloù* ne vé ket gourénoù ! »

Hag ar voéz ne zant ket, ne grabis ket ha ne vrunell ket; mez gourén a hra hrevé al lézenn. Ha gourén a hra harz diharz*.

Sonet é kreisté. Hâni nen dé sonjet geton plégein. Nitra ne lusk* diskoein pe-gourz é achiùo an traoù na de biù a vo al lavreg.

Al lavreg ? Ne oé ket mui ul lavreg, ne oé ket mui meid tammoù lavreg. Daouhantéret é bet ged un taol chach, hag ar garegennoù* a zo a-houdé gwerso renget ha direnget é uigent tamm. Ar hêh lavreg ne hanval ket mui doh nitra.

Ne bariù* ket neoazh ar gourénoù. Hâni ag ar hourénerion ne dréh àr an arall ha ne lusk tréhein an tazoù*.

Displeg a hra ar Meillouz : -« Dalhet hwi, « darzed », an tamm ledañan ha brasan a

hrei é léh al lavreg abézh. »
Ha gourén a hrér goazh eged
biskoazh. Deval a hra an
héol duhont ha ruoni a saù
doh ar holern. Dén ne hell
lared più àr an daoù hou-
rénour a chomo mestr àr an
dachenn. Ema ataù an traoù
a hantér de hantér étrézé o
daoù.

-« Sellet an « darzed ! » un
deùézh abézh ne fonno ket
dehé ; un deùézh penn-dar-
benn a rekeint hoazh ! Di-
biet* distag, « darzed ! »

Kisoù ar Meillouz a arfleù
grons ar hourénérez ha chetu
deit dehi, én ur wéled ur
poulad deur heudi, ur fall
sonj hé laka de goll frézh hé
deùézh gourénerezh.

Ha hi de blégein aveid
cherreh un dornad deur louz
ha prielleg de drujetad* é
daoulagad hé fried. An oheh
éan ne goll ket ar poell*. Ur
paùad displéget àr poulkil ar
hroah hé astenn pebeilpen-
net àr hé hed de ziskrabbellad
ér poull.

Souézhét, dallet, bouaret,
vatet, chom a hra ér poull un

herradig amzér heb fichal.
Hé fried a dro hag a zistro a
bep tu d'ar poull, a saù an
tamm lavreg ledañan a gav,
hag a za éndro, a stag é zorn
é poulkil é hroeg aveid hé
derhel én deur betag ken
n'hé devehé bet anaüet reizh
é vestroni àr beb tra ha betag
ken a vehé bet groeit ur pa-
pér ag an doéré.

Doned a hra an testoù àr
an dachenn. Ar goaz, un
dorn é poulkil é bried, un
arall é seùel an tamm lavreg
d'al lué, a huch an diféra-
dennoù* unan hag unan, tré
ma vé « Darz » ar Meillouz
doh o distill d'an destéz de
skriù :

-« De biù éma al lavreg ?

-« Deoh hwi, emé an daoù
dest.

Ar voéz nen dé ket hoan-
teit geti distill* hé sonj. Un
taol pous àr hé fenn en
dichenn én deur ; lañet é hé
beg, hé daoulagad, hé dis-
kouarn d'un trohad deur.
Aters a hra an oheh geti :
-« **De biù é al lavreg ?...**

Ha hi, én ur hlougousal én
hé diskrabbellad* deur :

- « Deoh hwi.

- « De biù é vo ar ves-
troni àr an tiegezh ?

- « Deoh hwi.

- « De biù é vo red sen-
tein ?

- « Dein mé.

- « Sinet ho taoù, emé
an oheh d'an daoù dest,
ha reit dein ar papér ém
dorn.

Neuzé é léz é voéz de zo-
ned tré ér méz ag ar poull ha
goudé men dé groeit un heij
dehi d'hé dillad hag un
tamm torch d'hé fas éh a de

Giriou diésoh :

Kegnet :

Kripenn (kribenn) : crête, huppe

Koachet : sournois

Difronkal : sangloter

Dornerézed tan : batteuses à moteur

Gwintadenn : ruade

Kantrepouiz : équilibre

Brunell : rugissement

Harz diharz : de gré ou de force

Lusk : tend à...

Garmal : crier (pleurer)

vokein d'hé fried, aveid klo-
zein ar gourénoù.

Lared a hra an oheh d'é
voéz :

-« Pariù é an traoù èl ma re-
kezent boud komanset, n'an-
kouézhét ket ha sinet d'ho
tro n'ankouézhét ket. »

Un eizh déiad goudé éma
bet ar hroeg é yeinion braz
doh hé fried. Ur misé* braz
é bet àrlerh én tiegezh, rag
ne oé ket mui abarzh nameid
ur mestr.

Nen dé ket bet bikén iùin*
ged an tiegezhour boud pré-
net peah é diegezh doh dan-
ùé ul lavreg ha doh un deù-
ézh gourén.

Y.V.Heneu

Garegenn : jambe de pantalon

Pariù : fini, achevé

An tazoù : d'ici longtemps

Dibiet : hâtez-vous

Trujetad : frapper, jeter

Poell : réflexion, bon sens

Diféradenn : convention

Distill : prononcer, articuler

Misé (misi) : soulagement

Iùin : regret

PRIZ HERRI MAHEU (KENDALH)

Skol Diwan an Orient

(get Elsa, Elen ha Mailys)

Tud an noz

Ozegan
Pé korrikan
Ur vojenn (*mythe, fable*) eo
An traoù-sé.

Beviñ a raont é pep lec'h,
E kement kornad é Vreizh.

Mem betek ar Stadoù-Unanet
E kavér korrikaned.

Dreist-holl é Naoned
Eh eus korrikaned.

Gi ' ouia brezhoneg
Ha ne garont ket komz galleg.

An ozeganed fall

' Ré-sé ' vev é Bro-C'hall.

Emañ an noz é toned,
Ha setu an ozeganed

Dañsal a ra an ozeganed,
Da kreiznoz èl bepred

An ozeganed
A gav braz an evned.

Ar gorriganed
A véaj àr gein evned.

Enebour an ozegan
Eo an tan.

A-benn achumant ar bed,
' vo c'hoazh korrikaned.

Skol St Kristol An Orient – CE2, CM1, CM2. (get Wendy, Louise, Marie, Anna, Antoine, Simon, Mégane, Kevin, Elouan, Vincent, Zaïg, Maël, Tristan, Katie, Arthur)

Skol ha dudi

Ne blij ket deomp

Sevel abred d'ar beure,
Kontañ ha jediñ a hed an deiz
Ober bemdez an deberioù,
Labourad ged ar fichennoù.

Plijoud a ra deomp :

Sailh ha c'hoari ged hor mignoned
Kanañ ha korollañ an holl-a-gevred
Ober tresadennoù fentuz
Lénn istoérioù bourruz.

Skol Sant-Jili – Hen-Bont (CE2, CM1, CM2)

TRO AN TI (get Ludovic Corfmat)

Ober 'ran tro an ti
« Mont 'ra mat tadig ?
Mont 'ra mat mammig ? »
Diskenn ran gant an diri
Sonan 'ran ar c'hloc'h. Drinn !
Torchan 'ran me zreid
Ha mont 'ran tre.

(get Joris Loquet)

Unan, daoù, tri,
Glav a zo hiriv !
Pevar, pemp, c'hwec'h,
Debret em eus krapouec'h
Seizh, eizh, nav
Brav e vo ben arc'hoazh

TRO AR BED (get Martin Guyot)

Bet on bet é bro Sina
Bet on bet é Portugal
Ha gwelet am eus ur c'hoala
Ha me meus debret an aval
Bet on bet é bro Iwerzhon
Bet on bet é-tal ar menezenn,
Ha gwelet am eus ur piton
Ha debret am meus un azenn
Bet on bet é bro Portugal
Bet on bet é Pirénéoù
Ha gwelet am eus ar c'hanval
Ha me meus prenet bokedoù
Bet on bet é bro Brazil
Bet on bet e Amerika

BET ON BET (get Justine Kerzerho)

Ha gwelet am eus ru c'hrokodil
Ha me meus debret bara
Bet on bet é bro Madagaskar
Bet on bet e Kemper
Ha gwelet am eus ur c'harzh
Ha me meus gweket an naer
Bet on bet é bro Zeland
Bet on bet er marc'had
Ha gwelet am eus un olifant
Ha me meus prenet dilhad.
Graet am eus tro ar bed
Ha gwelet am eus kalz a loened

MA SPONTAILH (get Azilis Deslandes)

Ma spontailh anvet Zanette
A zo e chom get ar Russianed
Ha mé chom a ran get ar Vretoned
Me anv zo Azilis
Me zo eizh vlé
Gober a ra ma spontailh tro ar bed

Ma spontailh zo un tok àr e benn
Hag ouzhpenn-sé ur vrav a vantell
En e zorn kleiz ur skubelenn
Brav eo ma spontailh
Koutant on get ma spontailh.
(de genderhel)

KATORZE

Katorze en-doé tost de 60 vlé a p'em-boé mé 6 pé 7 vlé. Delé a hré-éan enta boud gânet tro-ha-tro de 1875, ér blé 1874 marsé, ér blé 14 èl ma oé laret neuzé ! Hâni ne oui é péh parréz éh oé gânet, nag é péh mérdi éh oé bet disklériet ! Hâni ne ouié mem mar oé bet badéet !... Anaüet a oé èl « Katorze », ha nitra kin !

Un 40 blé bennag en-doé enta pe grogas ar brezél 14, mez ne oas ket anehon kaset du-hont, deusto ma oé grons én oed de voned d'ar brezél, èl an oll baotred arall. Kaved a hras marsé ar védesinerion éh oé un tammig goann a spered, rag ma ne ouié ket ur gir galleg, ha ma ne reskondé nitra de hâni, nag é galleg nag é brezhoneg !

Goulennet a oé bet geton é hapérioù, mez n'en-doé ket tamm papér erbed ! Ankouézheit a oé-éan bet enta ged an oll, ha chomet a oé én diârdran, àr ar mézoù. Treménet en-doé èl-sé ar 4 blé blaôazhuz-hont, heb treboul na soursi, én ur voned àr droed a gér de gér, hag a di de di, tro ar bléioù, aveid klask ha gounid é govad boud pami-dieg ! El un dén didrouz ha fur ! Pe gavé éh oé an dud karadeg

én é gevér, gelled a hré gobér un tammig labour én eskemm d'é vagadur, ha gwéhavé mem éh oé bet gwélet, épad ar brezél, é trohein douar pé é hersal doh rêvr ur houblad éhén... Vennein a hré neuzé rantein servij d'un ostizéz ha ne hellé ket doned de benn, hé unan, a rah al labour hi-doé de obér...

Un dén kaloneg a oé enta, ha largantéuz, é kevér é nésan !

Ha neoazh ne blijé ket kalz dehon krogein é labourioù kalet, èl, lakam : skarzhein ar hraoù, pé dornein an est...rag ma zé dehon a-benn-kaer ur pikol droug-kein, ha rag ma zelié goudé, andur an droug poéniuz-sé épad diù pé tèr suhun...An dud a laré, àrdran é gein, penaoz éh oé lizidant, rag ne ouient ket éh oé ken distér é linenn-gein ! Aveid gobér goab anehon é komzent mar-a-wézh ag er has de drohein lann...mez gwélet a oé kentéh é saillein a-ziâr é gadoér, é skrapein é vuzetenn àr ar bank, hag é kerzhed buannig tréma an nor ! Téhein a hré ér méz heb lared na kenavo na trugaré, ker chifet èl ma oé ! Goulenn geton moned de drohein lann a sinifié éh oent

digalon én é gevér !...ha ne hellé ket andur kement a fallanté !

Un dén kentoh distér, enta !

An dud divad én é gevér, pé berr a spered, a laré anehon éh é ged muioh a hirezh d'an tiér léh ma kavé lojeris mad, ha léh ma oé dru ar friko ! Gwir é marsé kement-sé, rag Katorze ne oé ket amiod na difin. Perag é vehé-éan oeit d'an tiér-plouz, pé d'an tiér peur, heb kin, a pe hellé boud dégeméret a-féson én tiér mod-kér ha ged ar beizanted pinüig ?

Marsen eùé, doh ma laré an dud, éh é ged ré a hardéhted d'an tiér léh ma kavé merhed én oed pé dizimé, ha moézi oeit o goazed d'ar brezél...mez lared kement-sé a oé ur péhed braz hag ur gaoù, rag Katorze ne ouié ket hoazh, d'an oed a 60 vlé, péh diforh a hellé boud étré ur boh hag ur gavr !

Un dén santél, enta, heb si na fallanté !

El-sén em-es mé en anaüet étré ar bléioù 1930 ha 1935, a pe oé ker kalet, én amzér-hont, biüein àr ar mézoù é bro Gwéné. Priz an traoù de werzhein a oé chomet a-blad, a-houdé ar brezél, é kontrél d'ar ré de bre-

nein hag a yé berped àr greskein, a viz de viz...

Me zud en-doé neuzé, é kosté Gregam, un dachenn léhiet doh torr ur votenn, tèr lèù bennag azoh ar gér a Wéné. Ar gérig léh ma oem é chom en-doé eùé diù dachenn arall, ha biüein a hré peb unan ahanam heb ké na méh, ged ar gounidoù mu-nudig tennet a labourioù pami-dieg an dachenn. Ged léah ar saoud, ha ged gwerzh ar yér hag an uioù, éh esté me mamm an argand rekiz aveid magein ha gwiskein ar vugalé, hag aveid pééin o skolaj. Prénein a hré eùé, gwézhavé, un tammig kig beüin, d'ar sul, hag un nebeudig dousigoù, aveid ar vugalé bihan...

Sonjoù me zad a oé kentoh ged ar houblad éhén hag a zesaùé, peb blé, aveid pééin priz ar ferm, é dibenn miz Gwenholon. Mar-a-wézh, gwerzh an éhén ne oé ket ponnér awalh aveid pééin ar briz ; rekiz a oé neuzé gwerzhein eùé un nebeud lônéd arall, léioù pé deved ! E kontrél, euruz a oé me zad é toned ag ar foér, pe oé bet gwerzhet mad al lônéd ! Doned a hré neuzé d'ar gér ged é sammig argand...ha ged ur horvadig chistr, astennet é sol é gar ! E jao Péchar en dégasé d'ar gér heb fari na kammdro, ha heb amkouézhad a obér un

herradig arrest étal peb tavarn àr an hent : dèbrein a hré azé al lon un dornadig foenn, épad ma ivé me zad ur voladig devézhan !

El-sen éh oé biüet neuzé é bro Gregam ha tro-ha-tro, àr ar mézoù : ne oé ket pitaod an dud, mez biüein a hrent digas, ha dizivi é kevér an dud a gér, ar vorhizion !

Un amzér kentoh euruz, enta, èl ma wélér, heb ké na méh, èl m'em-es laret tuchantig !

Katorze a zé d'or gwéled ur wézh pé diù peb blé, àrlerh kourz ar foenn, pé àr an achimant a viz Gwenholon, ha chom a hré genem un daoù pé tri dé, éraog moned kuit d'an drived pé d'ar béarved dé, a vitin mad. Afed, gouied a hré ne oé ket kalz a labour de obér ér parkoù d'ar hourz-sé, ha gouied a hré ne oé ket goulennet geton nameid kas al lôned d'ar lann, d'ar vitin, hag o dégas éndro, de gourz an anderù-noz !

Arriù a hré anehon, seul gwézh, étré 5 ha 6 eur d'anderù. Pas abretoh, rag éah en-doé a vould lakeit de labourad ér méz, pe vehé bet arriüet é kreiz an dé ! Pas devézhatoh, na ket, rag mar-sé ne vehé ket bet aozet én ti-tan, d'an eur-sé, boud awalh aveid rein é lodenn dehon ! D'an eur-sé, é kontrél, éh oé mad an

traoù. Pe gleùé an « Deit a-barzh » divéget ged ar vestréz, é treuzé toull an nor, hardéh mad, hag é taolé é vuzetenn àr ar bank, ged ur sell karadeg d'an ostizéz, mez heb lared ur gir ! Ha kentéh àrlerh é kerzhé éndro ér méz, trema ar bern koedaj saüet é beg an ti. Trohein a hré a galon vad ur vréhad vraz pé diù a fagotaj, mad de lakad édan an trebi, ha neuzé en en dégas a hré é kosté an oéled.

Pe oé deit kourz ar goén, éh oé laret dehon um lakad doh taol ged ar ré-rall, ha kemér a hré é léh, heb lared ur gir. Ha perag en-devehé-éan komzet, é gwirioné, penn-dé-gwir n'en-doé nitra de lared ?

En amzér gwézh-arall, doned a hré eüé ar Roué Stevan a di de di, ér parréziou tost d'an Alré, mez un divizour brudet a oé-éan ! Gouied a hré an oll doé-réiou hag a oé de ouied, é gré ar Roué Loeiz XV, hag an dud a chelaoué dohton épad eurioù a-bézh, a-zivoud an traoù blaozhuz en-doé gwélet, épad an noz, én é doull lukan. Komz a hré-éan kentoh ré, é kontrél de Gatorze ha ne laré biskoazh nitra !

Mud a oé enta Katorze èl ur pesk. Ne hré 'meid soublein é benn d'an dias, pe oé koutant, aveid lared « Ya » hag hejjein a hré é fas ag un tu d'an arall, a

glei de zéhoù, pe venné diskoein éh oé kentoh digoutant. Pe oé grons chifet ged ar pézh a oé laret dehon, éh oé berped prest de seüel én un taol, de gemér é vuzetenn àr ar bank, ha de gerzhed ér méz, a bazoù braz. Peb unan a ouié mad neuzé éh oé kounaret an dén... ha ne oé ket de zoned éndro d'an ti éraog ur blé !

Baléein a hré èl-sé a-hed ar blé, ag un dachenn d'an arall, ha klask a hré boud maget ha lojet heb ré a labour. Mar-a-wézh ne blijé ket dehon an dégemér... Neuzé éh é abenn-kaer ér méz, hag é klaské un ti bennag arall. Pe oé an noz é toned, ha pe oé fall an amzér, ne glaské ket moned pelloh ; moned a hré kentoh de véred ar barréz, hag azé en em denné d'ar penn-ti hag a zo é peb véred, anaüet èl ar harnél ! Azé é kouské Katorze a galon vad betag an trenoz... ged eskern ha relégoù ar ré treménet ! An trenoz vitin, é kerzhé pelloh de glask un tachad arall de gousked...

Un dén didrouz enta, ha kempenet grons é amzér dehon !

Ar vugalé, liéz digalon, èl ma ouier, a huché àrnehon, a p'er gwélent àr o hent, én ur arriü ér gér. Krial a hrent a bouiz o

fenn : « Katorze ! Katorze ! » ha mar-a-wézh :

« Péarzeg ! Péarzeg ! »...mez an dén ne hré ket alemant a nitra. E kontrél, derhel a hré de gerzhed heb troein é benn ! Biskoazh n'en-doé laret ur gir kri dehé, pé disko-eit dehé penn é vazh, aveid o lakad de déhein kuit én é raog ! Ha neoazh, un dén valiant èl-don a vehé bet kapab d'o gwall-aozein ged ar bihânan paüadig ! Chom a hré enta digas, ha kerzhed a hré ged ar mem paz èl agent, trema an ti dibabet dehon aveid er lojein, an dé-sé ! Ne hré ket mem seblant ag o devoud gwélet àr é hent, a p'o havé én dro d'ar mem taol-kegin, étaldon !

Un dén karadeg enta ! Un dén avizet ha fur !

Un dé neoazh, ér blé 1935, me gred, éh oé bet chifet grons an dén é ti me zud, abalamor ma en-doé ar vatéh goulennet geton doned geti de hoérein ar saoùd, éraog ar goén. Keméret en-doé Katorze ar saill hag ar based, heb divegein ur gir, ha groeit en-doé al labour goulennet geton. Mez an trenoz vitin, de gourz ar volad kafé, ne ziskennas ket ag é doull-foenn, èl m'en-doé groeit an déiou arall. Huchet a oé bet àrnehon...mez nitra ! trouz erbed ér su-

lér !...Oeit a oé kuit al labous, ken didrouz èl ur bobelan-noz ! Heb kénavo na trugaré, èl bis-koazh !

Tremén a hras ar blé 1 936 èl ar bléioù kent, ged é samm pon-ner a gemmadurioù ér vro...mez hâni ne wélas ket mui Katorze é ti me zud. Gouiet on-es, goudé, penaoz éh oé bet kavet marù, daoù pé tri miz kent, é kosté un ivarh braz, én ur barréz arall.

Marù a oé enta èl m'en-doé berped biùet, heb ur gir ! Heb ké na méh !

Oeit a oé, d'em sonj, de Varadouiz an éled, ha marsé mem – più a oui ? – de Varadouiz ar sent...

Un dén santél a oé, me gred, un dén a inour !

Loeiz AR MOUEL
An 30 a viz Mae 2 004

LAREDOU PE « FURNEZ AR BOBL »

1

Un duézadenn (tuézadenn pé tuézenn), pe vé heb gran, a vé hé fenn geti ihuél. Un duéza-denn, a pe vé lan, a bleg hé fenn berped izél.

2

Ha pe vehé a ligné ki, mar e-hues argant, deit én ti ; ha pe vehé a ligné Doué, mar ne hues ket, keit avazé.

3

Mar ho-pé séhed, ne vern ha deur pé gwîn a éveet, ha éañ a vo ged un tas argant pé ged ur chudell douar a vo, atañ é hrei vad deoh.

4

Ur verh yaouank a pe zimé a wél an eur àr blein ar gwé.

5

Ur yar en-des dovet an ui, pe gan , en el lamér dohti.

6

Eleih a dud em-es gwélet, é klask deskein de beb unan ar pézh ne ouient ket o unan.

7

Ar ré a vé é obér nitra a vé ar muian trouz geté... ..

AN ISLAM DU-HONT HA DRE-MAN

Eil lodenn :

Er lodenn-man é vo diféret d'ol lénnerion

A/ Kélénnadur ha kredennoù an Islam

B/ Kreskans ar relijion-sé goudé marù ar Profet betag an amzér a-vreman.

A – Kélénnadur ha kredennoù an Islam.

Kaved a hrér kélenadur an Islam ér skridoù tennet a gomzoù, obéroù ha predegoù Mohammed, goudé é wéladennoù é Médina (Yatrib) ha Mekka, étré ar blé 610 hag é varù ér blé 632. En o mesk éh es komzoù an Arhél Gabriel divéget de vMohammed a-ziàr ar létrennoù skriuet ged biz Allah (Doué) éan-mem àr ur mihér sei, ha reskondoù an Arhél de houlennou Mohammed a-zivoud peb sort dégoúzhioù. Ar homzoù-sé a zo kalon an Islam aveid Mohammed hag é zisiplé, ha groeit a vé ar hKoran anéhé. Koran, ér yézh arabeg, a venn lared « lénnadur », pé « penna-dou de voud lénnet ».

Boud 'zo komzoù arall deit eùé a zives ar Profet, pé ag é reskondoù de houlennou é dud a-hed é vuhé, hag a zalh sonj ag é alioù é kevér melestradur Yatrib ha Mekka. Gouarnet a oé

bet eùé é gomzoù a-zivoud réolennoù buhé é zisiplé ha rénerez an « Umma », kevredad an dud fidél dehon. Gouarnet int bet d'o bugalé, ha de vugalé o bugalé, ged ar vrasan doujans. Laret a vé « Hadith » anéhé.

An dastumadenn hag a zo bet tennet ag an oll skridoù-sé (Koran ha Hadith) a zo anaùet èl ar « Sunna » : hi é 'zo « Hengoun » an Islam.

1/ Ar hKoran

Ar hKoran, aveid tud an Islam, a zo livr-diazé o fé, ken inourabl aveité èl ma vé ar Bibl aveid ar Judeùed pé an Aviél aveid ar Gristénion... hag ohpenn hoazh marsé, rag nen dé ket un dastumadenn tennet a gomzoù ur profet bennag, mez un dastumadenn a gomzoù an Oll-Gelloudeg éan-mem, divéged de vMohammed dré an Arhél Ga-

briel a-ziâr létrennoù skriüet ged biz Doué àr ur mihér sei... Hâni ne hell enta kemmein ur gir, na mem ul letrenn heb kén, heb dougein gaou de gomzoù Doué éan-mem !

Disiplé ketan Mohammed a zalhé sonj a bredegoù ar Profet goudé é wéladennoù, hag o adlaré ged respet d'an disiplé neüé. Ul lodenn vraz anehé a ouié ar hKoran a-bézh dré évor, ag ur penn d'an arall, hag o dibunein a hrent èl ur bedenn plijuz de Zoué.

Ar ré anehé hag a ouié skriü a verché ar pézh a gleüent àr folennoù distag, àr dél palméz, pé hoazh àr plankennoù-skoé kamelled... hag o mired a hrent èl un trézol drest-par.

Ged an amzér é tremén, dobér a oé ag un dastumadenn ag ar skridoù-sé, aveid ma véhent dégeméret ged an oll èl ar sommad a gredennoù ha gourhemmennoù an Oll-Gelloudeg aveid an Arabed, ha tré de voud reseüet èl fons ha diazé ar gelloud politik neüé, a vezul ma kreské é nerzh àr goust ar gelloudoù arall én dro dehon. Othmann(644-656), an drived Kalif (penn kevredad an Islam goudé Mohammed) a hourhemennas enta, ér blé 650, un 18 vlé bennag goudé marü ar Profet, ma vehé dastumet é-mesk an disiplé an oll skridoù

anaüet ha reseüet èl tennet a-ziâr komzoù an Arhél, ha ma véhent tolpet ha ranket én ul liv hanval d'ar Bibl ha d'an A-viéloù, édan barn ur gevredad a 4 dén gouieg lakeit édan mestroni unan a segréterion kozh Mohammed...

Ag ar labour-sé éma bet tennet ar hKoran hag a anaüam breman, ha kaset é bet ur gopiadenn anehon d'an oll broioù kouézhet édan bili an émired arab, ged ar hourhemenn de zistrujein an oll skridoù arall a-zivoud gwéladennoù Mohammed.

Rannet é bet ar livr-sé é 114 pennad (ar 114 sourat) ha 6 219 frazenn (ar 6 219 ayat). Er sourat ketan é kavér ar « fatiha » (an akt a fé) hrevé péhani « Nen des Doué nameid Doué, ha Mohammed 'zo é brofet ».

Ar souratoù arall a zo bet lakeit ar hirran ketan, heb derhel kont ag ar pézh zo diféret énné, ha reit zo bet un hanü de beb unan anehé aveid o derhel ésoh é mimoér an dud. Ar ré hag a zesk ar hKoran a zo hanüet « taliban » ged ar ré-rall, hag ar ré hag a oui ar hKoran abézh dré évor a zo lared anehé « Hafez », de lared é « tud gouieg ».

Tud an Islam a gav ér hKoran stivell ha grouiennoù sonnan o

relijion. Boud zo neoazh abarzh un dalh, pé kentoh daoù...

Ar hetan dalh aveidom-ni a zo ar stad a vrezél predeget azé éneb de éneberion Mohammed : jaojabl é gobér brezél d'an difidéled...aveid o dégas d'an Islam ! Tud an Islam nen des ket enta de choéj étré Doué ha Kézar, sentein a hrant àr un dro de Zoué ha de Gézar ! Azé éma grouienn ar « Djihad », ar brezél santél hag a zo mar-a-wézh hanüet « Hwézhved pilér » an Islam.

An eil dalh zo é kevér ar skritur, rag ar skritur arabeg, é kourz ar 7ved kantvléad, ne anaüé ket ar vogalennoù, mez ar gensonennoù heb kén. El ma des én arabeg, èl é ne vern pézh yézh arall, paodmad a giriou berr ged ar mem kensonennoù, mez ged vogalennoù dishanval, ne hellér ket enta lénn ha distag ar hKoran heb gouied, éraog, pesord vogalennoù lakad én dro d'ar gensonennoù : ne hellér ket neuzé, é gwirioné, lénn ar souratoù a-féson, mar n'o gouier ket dré évor, én araog...Ha rekiz é neoazh derhel ar hKoran abézh digeij ha digemm, penn-dé-gwir ne hellér ket kemmein ur gir nag ul letrenn heb kén, heb dougein gaou de gomzoù Allah...

2/ An Hadith

Ar skridoù anaüet èl « Hadith » a zo tennet a gomzoù ha diféradurioù Mohammed, deusto ma nen dint ket bet dégeméret ér hKoran, rag ma nen dint ket bet lakeit àr gont an Arhél.

Miré int bet neoazh ged doujans ha respet, rag ma kavér énné reskondu Mohammed de houlennoù an dud én o buhé pamdieg, a pe oé un afér bennag de ziluein é melestradur an « Umma » (kevredad ar fidéled) pé ar vro (Arabia).

An oll gomzoù-sé a zo « Hengoun » an Islam, ha ker kriü é o nerzh ma glaskér énné, èl ér hKoran éan-mem, ar reskond d'an oll gudennoù é afériou an dud én o ziegezhioù, hag eüé é melestradur ar gelloud politik. Gelled a hrér mem bannein ur « fatwa » diazéet àrnché, de lared é, ur hourhemenn hag a zeli boud sentet dehon ged an oll, nag é vehé é kevér ur hastimant bennag : élsé éma bet bannet, ar bléioù treménet, ur « fatwa » a varü éneb de Salman Rushdie, én arbenn ag é livr hanüet « Ayatoù an Diaoul » (é galleg « Versets sataniques).

Kelennadurioù an Islam, tennet ag ar hKoran éan-mem, hag

an Hadithoù dastumet a-du-rall, a zo dégeméret ged an oll èl ar « Sunna », de lared é, lézenn diazé ar relijion neùé.

Tost mad int, d'ar liésan, de hourhemmenoù ar Judeùed, ha de ré ar Gristénion, é mar a dachenn...mez kement-sé nen dé ket un ansouézh, penn-dé-gwir é viùé an Arabed, én amzér-hont, émesk poblansoù judeù ha kristén. Gouied a hrér eùé é oé bet kentéliet Mohammed dré ur menah kristén Bohaira, én amzér ma oé bléniér karavanou. Aveid an Arabed, an Islam a zo ur menestrein distro de fé Abraham...

Kelenn a hra enta an Islam éh es un Doué heb kén, Allah é yézh an Arabed, hag a zeli boud inouret, karet ha sentet grons. Boud un islamour a zo boud pléget édan vennanté Allah.

Boud 'zo aveid ar fidéled ur vuhé arall goudé ar marù, ha barnet a vo peb unan revé ar mad hag an droug en-devo grocit àr an douar. —« Labouret ér bed-man èl ma telieheh biùein berped, ha labouret aveid ar bed arall èl ma telieheh merüel arhoazh ! »

Aveid an Islam, an oll dud àr an douar 'zo izili un heveleb pobl, rekiz dehé plégein grons de vennanté Allah. —« Mab-dén 'zo hanval d'ur gavr staget ged

ur gordenn hir awalh aveid ma hello pérein...mez penn ar gordenn 'zo dalhet é daouorn Allah ! »

Boud zo neoazh un diforh braz ged al lézenn a Gristéniezh. Nahein a hra ar hKoran mistér an Drinded, dré ma vehé ar mistér-sé ur péhed é kevérunanded Doué... ha Jézuz aveité a zo ur profet heb kén émesk ar ré-rall én é raog... ha deliet é de vMohammed klozein roll an oll brofétéd !

Ohpenn kement-sé, ne gavér ket ér hKoran kalz a léh é kevé ar plahed nag ar moézed. An dra-sé a vé temallet liéz d'an Islam, mez kement-sé oé temallet eùé d'al lézennoù arall ag an amzér-hont ! Ha neoazh Mohammed a oé bet diméet 16 gwézh, hag éan en-doé diskocit karanté tinér d'é voéz ketan, Kadidja, ha d'an hani devézhan, Aïcha...

E broioù an Islam, ar Judeùed hag ar Gristénion a vé sanset anduret mad, a-dal ma gousantant plégein de lézennoù ar geloud politik, ha ma péant an taosou lakeit àrnehé aveid o goarantein (an « Dhimmi ») ; lezel a hrér dehé neuzé an droed de vired lidoù o relijion. E kontrél, ne oé ket frankiz erbed aveid an « idolatred » pé « polythéisted » : deliet é d'ar Mos-

lémed (Muzulmaned) kas brezél dehé heb ké na trué ! Hanüet é ar brezél-sé ar « Djihad », ha lakeit a vé ged lod àr roll pilériou an Islam ! Aveid lod arall, ar Dji-had a zo kentoh ar brezél hag a zeli peb unan gobér éneb d'é wall déchoù hag éneb ar fallanté hag a gavér mar-awézh é sol kalon mab-dén...

Ataù éma galüet ar vMoslémed de vestroniein ar bed abézh, ha gourhemmenoù ar Sunna a vo, un dé de zoned, lézenn santél an oll poblou àr an douar, dré gaer pé dré gri...mar vehé red ! Nen des enta àr an douar nameid diù rumm broioù : ar ré hag a zo dija gounidet d'an Islam (lared a hrér anehé émant « Dar-el-Islam », de lared é, ti an Islam), hag ar ré hag a chom hoazh de lakad de blégein d'an Islam (lared a hrér anehé « Dar-el-Harb », de lared é, ti ar brezél) ...

« Ne véet ket goann, a lar ar hKoran, ne houlennet ket ar péah pen dé hwi é 'zo kriüan, Allah a zo genoh, éan 'rei ar gounid d'ho obéroù ! »

-3/Lidoù an Islam

Aveid ur Moslem (Muzulman) greduz éh es pemp lid de respe-

tein grons, mar vennér boud anaüet èl un dén a fé. Ar pemp lid-sé a zo laret anehé « pemp pilér an Islam ».

De getan penn éma rekiz goud ha dibuncin ar « fatiha » (disklériadur ar fé) tennet a getan sourat ar hKoran : « Nen des Allah (Doué) nameid Allah, ha Mohammed 'zo é brofet ».

An eil pilér 'zo ar « salat », an devér de bedein Allah (Doué) pemp gwézh bamdé, a-zebri saù an héol betag an noz.

An drived pilér zo ar « Saoum », ar yun hag a zeli boud miret épad ul loérad abézh (29 dé hantér) épad miz ar Ramadan. Ar Moslem greduz ne hell débren nag éved — nag é vehé ul lommig deur heb kén — a zebri ar saù-héol betag an noz. Ne zeli ket eùé tostad d'é voéz épad an amzér-sé.

Ar béarved devér a zo ar « Zakat », un alézon a 10% diàr peb gopr pé gounid é peb tiegezh, aveid kas sekour d'ar vMoslémed hag a zo én dióvér.

Ar pempved ha devézhan devér a zo an « Hadj », ar perhinded de vMekka hag a zeli peb unan kas de benn é kourz é vuhé, kentézh ma hell, hag a-dal ma hell er gobér ... ..

(de genderhel) Job ar Bluenn

OVERENN-NOZ AN NEDELEG D'AR 24 - 12 :

E iliz-parréz *Ar Plessis a Lann-ar-Stér* é vo hoazh unan ar blé-man; de **8 eur de noz** é vo, ha digor d'an oll. Deusto ma vo laret ha kanet é brezhoneg penn-

der-benn troeit é vo é galleg ar folennoù reit de beb unan.

Epad an overenn é kano Skolidi « Skol Sant-Kristol » ag An Oriant, kanennoù kaer an Nédeleg, àr un dro ged ur baré tud « Santéz Anna Gwénéed », a-veid rein sekour d'an overennour ha d'an dud tolpet én iliz...

D'AR GWENER 31-12, DEVEZHAN DE AR BLE 2 004 :

Ne ouiet ket ré émenn moned ?

Ne chomet ket étré diù galon ; ho kortoz a hra :

« **TARZH AN DEIZ** » é « **Sal ar Gouélioù-Kergoff** » **Kaodan**, a 9 eur 1/2 de ☀ noz betag an ☺ dé, mar karet.

Koén vraz ged « digor-kalon », hag éleih a draoù hweg, Fest-Noz ged kanerion ha sonerion brudet èl « Bleizi-Noz, Hamon Martin Quartet, Youdal Combo, B. Loffet/F. ar Balp, ha Breudeur Morvan ».

Tu a vo de zeskein koroll.
Priz aveid an oll : 41 Euro.

Mar ne fall ket deoh koéniein, nameid moned d'ar Fest-Noz, koustein a hrei deoh 9 Euro (hag ur soubenn rouz kénniget aveid nitra).

Aveid gouied muioh, pé rein ho hanù :
Pgz : **TARZH AN DEIZ** 06 83 45 34 66

Glaù hag aoué a hra...

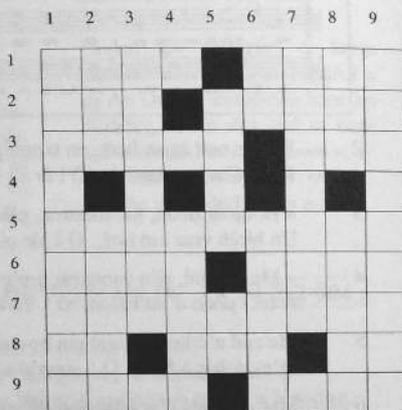
- 2 Pe oen oeit àr an hent, un tammig avanset,
Me wélas me mestréz, O ! àr an hent é toned.
- 3 « Bonjour deoh, me mestréz, p'ho kavan àr 'paùé,
Un hirêh vraz em boé, O ! de ouied ho toéré.
- 4 « Men doéré, dén yaouank, a p'em bo deoh laret,
A hrei poén d'ho kalon, O ! na tourmant d'ho spered
- 5 Me zad n'é ket koutant em bo mab ur peizant ;
M'es dobér a hâni, O ! mon'd a hran d'ar houvant.
- 6 Mar deit hwi d'ar houvant, de voud léané, kerhet,
Me yei-mé d'ar studi, O ! d'ar studi de Wénéed.
- 7 An dé 'vein beléget, hwi zeï de men gwélet ;
Pe déet barh an iliz, O ! én nor dal antréet.
- 8 Pe déet barh an iliz, kerhet dré an nor dal,
Stardein hrei ho kalon, O ! doh me hleüed krial ! »
- 9 Pe oen oeit én iliz, antréet én nor dal,
Stardein hré me halon, O ! doh er hleüet krial !
- 10 An traoù-sé zisko deoh nen dé ket perméet
A barrad é houlenn, O ! doh dén yaouank erbed.
- 11 An tadoù, ar vammoù, zo kri ha dinatur,
'Lézant ket o bugalé, O ! de von'd d'o flijadur.
- 12 'Trézoh, tadoù, mammoù, a zesaù bugalé,
Ne viret ket dohté, O ! a von'd d'ho volanté.

Tennet a « Sonennoù ha Gwerzennoù Bro-Gwénéed »

GIRIOU-KROEZ (ged Kermorvan)

A-hed

- 1- Hebzi tad erbed.- Stad ar Stad.
- 2- Enéan.- (a) oé é hounid.
- 3- Muzisian brudet marù é 1687.- Mél mesket.
- 5- Kandennehé.
- 6- Doué grek ar garanté.- Nano dré an déheu.
- 7- (a) chadennan.
- 8- Gabriel a zo unan.- Armé é kuh é bro Euskadi.- Laou édan berr.
- 9- Doué grek anùet Jupiter é Roma.- 4 én un ér.

A-dreuz

- 1- Moéz ér velin.- 2- De beb unan é hani.- « é laré » àr-gil.
- 3- Péret ér park.
- 4- Tad ar roué David, treboulet.
- 5- Kêr Bro-Suis.- Hantér aret.
- 6- Sant é Normandi.- Arm brezél bebeilpennet.
- 7- Ag ar retér é ta d'ar gouiañv.
- 8- An Iwerhon àr-dran ar hirri-tan.- « An Arh » én disurh.
- 9- Aozet.

Reskond : (ne sellet ket heb klask !)

A-hed : 1- MAMM.- LAIK.- 2.- ENE.- SOURE.- 3- LULLI.- ELM.- 5- NEHENNEHE.- 6- EROS.- ONAN. 7- RANJENNAN.- 8.- EL.- ETA.- NE.- 9- ZEUS.- KART.

A-dreuz : 1- MELINEREZ.- 2.- ANU.- ERALE.- 3.- MELCHON.- 4.- ESJES.- 5.- SION.- ET.- 6.- LO .- NONAK.- 7.- AUELENN.- 8.- IRL.- HAANR. 9.- KEMPENNET.

Atlantic
Breizh
Kopiadennoù

Skritelloù, mailing, kartennoù-
degemer, pik-fax, grouiennerezh,
plastikerezh, boulhadurezh...

KOPIADENNOU EN HO UNAN

Jean-Michel MAHEVAS : 02 97 35 22 61
abcopies56@wanadoo.fr
10, avenue A. FRANCE 56100 LORIENT

Studierion
Kevredigezhoù
Entreprizioù
Ne vern più...

ENEZ GROE - Kambrou-ostiz (chambres d'hôtes) Digor a-hed ar blez

3, Ar Leurc'hae Enez Groe Pgz : 06 09 71 01 91

AMZER NEVEZ

Kentelioù ha stajoù sonerezh, dañs ha brezhoneg ;
Lévraoueg keltieg, abadennoù sonerezh, festoù noz
Degemer evit ar c'hevredigezhioù (saliou emvod...)

Amzer Nevez-Soe 56 270 Planvour Plg: 02 97 86 32 08
Fax : 02 97 86 39 77 e-mail amzervevez@wanadoo.fr

ASSOCIATION BRO-EREG La Grande Métairie
56340 CARNAC

Pour toute correspondance relative à la rédaction de la revue **AN DOERE**
à l'association, pour les abonnements à la revue
écrire à :

Ao Alfons Samson : 8, Av. Jules Le Guen - 56260 AN ARVEN

N° CCP de l'Association : **NANTES 4 287 62 E** (chèques libérés
à l'ordre de Kevredigeh Bro-Ereg)
Kenlabourerion An Doéré en niverenn-mann

Loeiz Ar Mouél - Mériadeg Herrieù - Claude Le Gallic - Yves Le
Jobig Le Guludeg - Alfons Samson - Olivier Vantorre (internet :

AN DOERE : Publication trimestrielle : prix du numéro : 4 €

Abonnement annuel (4 numéros) : 15.25 €

Gérant de la publication : Louis LE MOUËL

27, rue de Ferdinand Le Dressay - 56000 GWENNED

N° C.P.P.A.P. 64 359 (03 1982). N° ISSN. 0750.3326.

Dépot légal 4ème trimestre 2004

INTERNET: <http://perso.libertysurf.fr/andoere> E-MAIL: andoere@libertysurf.fr

N° 92

an

DOÉRIÉ

DASTUMADENN É BREZHONEG BRO GWÉNEDE

© Myriam Jégat - Bodadeg ar Sonerion 2005

BAGAD AN ALRE Priz ketan é Brest

SKOL- UHEL AR VRO
INSTITUT CULTUREL
DE BRETAGNE

E
Kastell
An Erminig

6, stradae an Nor Bostern
(rue porte poterne)
56 000 GWENED
Pzg : (Tél) 02 97 68 31 10
Plr : (Fax) 02 97 68 31 18
lcb.suav@wanadoo.fr

**RENE BRISACH
SIMINALIOU**

**PA GAN AN TAN
E KAN AR VUHE**

54, Bali Chazelles 56 100 An Oriant
Pzg : 02 97 21 36 34 – Fax : 02 97 64 47 42

**KAMPING AR VEITERI VRAZ
E KARNAG
ho tigemer**

Digoret a viz Ebrel de greiz miz Gwenholon
Brezhoneg, galleg, alamaneg, saozneg komzet
Pgz : 02 97 52 24 01 – Fax : 02 97 52 83 58.

ROLL AR PENNADOU

❖ TSUNAMI	P. 4 - 7
❖ PIER GUILLEMOT	P. 8 - 9
❖ NA TOEMM NA BERUIDANT	P. 9 - 10
❖ DOEREIOU	P. 11 - 13
❖ PRIZ HERRI MAHEU	P. 14 - 16
❖ LAREDOU	P. 17
❖ AN ISLAM	P. 18 - 24
❖ SONENN : AR CHOUANTED	P. 25
❖ GIRIOU-KROEZ	P. 26

*KIRIEG E PEB SKRIVAGNER AVEID AR SKRIDOU EMBANNET,
EDAN E HANU, E PAJENNOU AN DOERE*

N.B. : Dégas a hram sonj deoh é vo **Tolp-Blé « An Doéré »** d'ar sadorn 2/4 é **Ti-Parréz Bubri**, revé ar roll-labour :

- a 3 eur de 5 eur : tolpe-blé ar gevredigezh.
- a 5 eur de 7 eur : lénnadenn (*lecture*) èl ma hram d'an trived sadorn peb miz é Bubri.
- de 7 eur ½ : pred-filaj é ti « Ar Goualleg », étal an iliz
Lakeit ho hanù, heb gortoz, étal :
An Doéré : 8, Avenue Jules Le Guen 56 260 An Arvor
Pgz : 06 63 55 30 39
pé : Anicet Le Floc'h, Impasse des Genêts 56 340 Bubri
Pgz : 02 97 51 70 45

Priz ar pred : 18 euro (ged digor-kalon, gwin ha kafé)

TSUNAMI...TSUNAMI...TSUNAMI...TSUNAMI

Un « tsunami » a zo ur sted a houlennoù-vor ihuél-meurbed hag a sko hag a flastr an aodoù izél, àrlerh ur hrén-douar (pé saùadur ur volkan) édan ar mor. Ar gir-sé a zo bet tennet ag ar yézh japonég én arbenn ma zegouézh ar goall-daolou*-sé, d'ar liésan, é kosté inizi ar Japon, é lein ar Mor-Braz Pasifik, étré an Azia-Pellan* ha douarou Ame-rika-ar-Hreiznoz.

Hama, boud 'zo bet ur pikol hrén-douar, ar sul 26 a viz an Aven 2004, é pleg-mor Bengala, étré inizi Andaman (India) ha Sumatra (Indonésia)...Ar hrén-douar a zo bet ag ar ré kriùan, àr bazenn 9 a skél Richter* !... An douar en-des en em lakeit eùé de grénein àr an douarou tro-ha-tro, én ur ziskar lod ag an tiér ha saùadurioù* ha ne oé ket bet kempennet sonn erwalh...Lahet, pé mahagnet, a oé bet eùé kalz a

dud àr an tach, mez ar goahan a oé hoazh de zoned.

A-fed, krohenn an douar édan ar mor en-doé en em lakeit de risklein ha de fardein édan solenn* an inizi hag ar motennoù béet, én ur skoein un taol skoé blaozhuz édan ar mor. Ar mor en-des neuzé en em saùet a-blom trema al lein, é stumm ur pikol mané deur...hag én un dennein devaton an trohoù-deur divent hag a oé é chalein, pé é tichal*, du-hont ha du-man...

An dichal braz-sé a oé bet enta paodmad donoh eid ne oé akoursset dehon, hag an aodoù en-doé en em zizoleit, èl ma ne oent ket bet gwélet biskoazh. An douristed àr an aod a oé bet bammet un tammig é wéled ar mor é pellaad èl-sé, mez n'o doé ket kalz a eun : achiù e oé ar hrén-douar*... ha nitra kin !...

E kontrél, tud ar vro a seblanté boud skontet, ha rideg a hrent fonnaplan ha pellan ma hellent, àr un dro ged al loned goué, drougsantein* a hrent donedigezh ur goalleur...

Red é lared, breman, éh es poblansou niveruz-braz é viùein é broiou an Azia-Pellan, ha dreistoll pesketerion, doh tu plég-mor Bengala : India ha Sri-Lanka, Bengla-Desh, Birmania, Thaïland, Sumatra... Ar broiou-sé, léhiet* é Tropig ar Hrank*, a zo enta broiou toemm tro ar blé, dreistoll pe vé hor broiou-ni é kreiz ar gouiañv...Hag, èl ma vé brudet lod aneché èl ar « Baradouiz àr an douar », niveruz a oé du-hont eùé touristed Europa, de gourz Nendeleg 2004.

Arlerh an dichal* braz, ar mor, adreist tachad ar hrén-douar, en-doé enta kresket ihuél én ur seùel ur pikol motenn deur ken ihuél èl un ti a 2 pé 3 plancheris...hag en em lakeit en-doé de rideg èl ur vandennad ronsed kounaret trema an aodoù du-hont ha du-man, én ur seùel ihuélho hoazh pe gavé solenn an aodoù àr é hent. Diskar ha goastein a hré peb tra ha peb saùadur chomet àr é saù àrlerh ar hrén-douar*, hag o has a hré

geton a beb eil penn, pell braz azoh biùenn ihuél an aod, én tu-rall d'an deùenn léh ma viùé ar besketerion. Rastell a hré enta peb tra hag a gavé àr é hent, ha ne oé ket tu de ziwenn dohton, ken ihuél èl ma oé, ha ker kriù èl ur hoeh braz diskennet a lein ur mané saùet a-blom.

Béet a oé bet, én un taol, an oll ré hag en em gavé ar mitin-sé àr an aod, pé tost d'an aod, àr an douarou izél, mar n'o-doé ket bet ar sonj a grapein fonnabl é lein ur wéenn, pé én un ti ben-nag sonn a-walh aveid tálein d'an houlen-veur... Erbad a oé huchal ha krial de houlen-sekour ; moned a hrent a vostadoù ged rid an deur, béet én un taol pé mahagnet ged an tammoù koed ha hoarnaj hag a oé stléjet àr un dro geté...

Arlerh an dichal neué, stad an aodoù 'zo deit de voud spontuz de wéled ; nen des mui saùadur erbed én é saù àr an aod hag an oll marhadourezh hag a oé azé tuchantig, bagoù ar besketerion ha glustrou an douristed, a zo bet kaset ha dégaset éndro ged an dud hag a oé étal-dé pen dé arriù an deur...

Chetu enta labour an houlen-veur, houlen an TSUNAMI-

...mez ne oé ket hoazh achiù an traoù ged ar getan houlen-sé. Unan arall, un eil TSUNAMI, a zelié hoazh doned eùé ; hi oé doh en em gempenn adreist tachad ar hrén-douar !

Hir a oé bet an herrad-gortoz, mez ar mané deur en-doé diskennet éndro, ihuéloh hoazh ha ponnéroh eid ar wéh ketan. Ken ihuél a oé, ar wéh-man, èl un ti a 3 pé 4 plancheris, ha mem ihuéloh marsé. Doned a hré trema an aodoù ker fonnabl èl ur harr-drédan, hag hersal a hré, ged ar sammad deur, an oll lousteri ha restajoù hag a oé bet diléhiet* ged an houlen-veur ketan, koedaj, glustraj ha korvoù marù keijet...Doh an houlen-man ne oé ket tu erbed d'en em warantein, dizouaret a oé abenn ha diskaret peb gwéenn ha peb saùadur chomet a-blom àrlerh an houlen ketan ! Ne chomé ket mui enta nitra biù àr an aodoù, na pelloh én tu 'rall d'an teùennoù izél : liù ar marù é peb léh.

Diskaret o lojerisoù hag o be-nùégér, an dud hag a viùé agent étal ribl ar mor en-doé enta kollet o buhé, o zud, hag o zraoù...é korv un euriad heb-kén, éraog kreisté, an dé 'oé 26 a viz an Avent 2004. An dé-sé a oé bet aveité kourz o barn devézhan.

Pégement a dud en-des kollet o buhé an dé-sé ? Muioh eid 300 000, revé ar gazetennnerion, 400 000 marsé :

- un 240 000 bennag é kornad-bro Aceh (é kreiznoz an inizenn Sumatra)
- ur 60 000 arall é bro Sri-Lanka, ér retér hag ér hreiznoz anehi
- hag un nivér dianaù ér broioù arall a bleg-mor Bengala : inizi Andaman (India), stad an Tamil-Nadu (India), Birmania, Thaïland, an inizi Maldives, ha mem Somalia (é Afrika-ar-Reté)...

Ar un dro geté éma bet béet, eùé, un deg mil bennag a douristed deit a vroioù an Europa, ha tost de gant deit a vro-Frans.

E wéled ur goalleur ken trug ha ken divent*, broioù ar bed abézh en-des kaset tud hag argand du-hont aveid rein un taol harp d'ar ré chomet biù émesk o ziér flastret. Davéet 'zo bet dehé bernioù deur ha bouid, dillad ha peb sort drammoù...Deit 'zo èl-sé tud kaloneg ar hevredadoù ONG a beb bro aveid en em vellein ag ar vugalé mahagnet, pé kollet o zud dehé. Deit 'zo eùé tud a vichér aveid disternein ha dijablein an aodoù goastet, hag

aveid adkempenn an hentoù diskaret. Lared a hrér penaoz éh es bet dastumet argand awalh aveid adseùel an tiér hag ar bagoù kollet, hag aveid adlakad én o saù ar hornadoù-bro rastellet ged ar goalleur.

Ranket a vo neoazh bléadoù ha bléadoù labour aveid diverchein poénioù an dud, hag aveid adseùel ékonomiezh ar broioù goastet. Pesketerion Breizh endes, doh o zu, grateit kas de besketerion Sri-Lanka un nivér braz a lestri de besketad hag en em gav dijabl* én hor bro-ni.

Doned a hrei enta ar broioù-hont a blég-mor Bengala de hounid o brezél-buhé éneb d'ar marù, àrlerh mizioù a zianéz* hag a ziwana*. Boud 'zo breman ur holeùenn é beg o hent...An douristed hag hor broioù-ni a hello eùé, un dé de zoned, moned éndro du-hont de glask o flijadur àr ribloù ar « Baradouiz àr an douar »...

Mez biskoazh, me gred, ne vo ankouéheit ar goalleurioù dégaset du-hont ged an TSUNAMI, an dé 26 a viz an Avent 2004...

.....Loeiz Ar Mouël

Roll ar giriou diéz :

Azia-pellan : *Extrême-Orient*
 Dianéz : *misère*
 Dichal : *décrué, reflux*
 Dijabl : *disponible*
 Diléhiet : *déplacé*
 Divent : *immense, énorme*
 Diwanag : *désespoir*
 Drougsantein : *pressentir*
 Goal-daol : *catastrophe*
 Krén-douar : *tremblement de terre*

Léhiet : *situé, sis*
 Solenn : *semelle, socle*
 Saùadur : *élévation, érection -*
 .....*bâtiment, construction*
 Skél Richter : *skél ged 9 bazenn heb kén, aveid medein nerzh ar hrénou-douar.*
 Troh-deur : *masse liquide*
 Tropic ar Hrank : *Tropicque du Cancer.*

PIER GUILLEMOT « ROUÉ BEGNEN »

D'ar 5 a viz Genvér 1 805 éh oé fuzuillet Pier Guillemot « Roué Begnen » é Gwénéed, àr Blasenn ar Waremm (Place de la Garenne).

Daoù gant vlé àrlerh, d'ar sul 23 a viz Genvér 2 005, kanet zo bet un overenn-bred dirag un tolpad tud, én o mesk ré ag é ligné ; ur 400 aneché a zo bet ni-véret.

Più a oé enta Pier Guillemot, leshanùet « Roué Begnen » ?

Ganet é d'ar hetañ a viz Kalan-Gouiañv 1759 é Kerdel, a barréz Begnen. E dud a oé labourizion-douar ; mez studiet en-des éan ér Skolaj Sant-Iwan é Gwénéed, hag anaùet èl-sé Jorj Kadoudal, studiour èltoñ ér mem skolaj. E 1791 arriù a hra Pier é Kerdel éndro, ged é voéz Marie-Louise, ha labourad a hra, én é dachenn, épad tri blé,

betag an dé mar fall dehon moned brezellad ged ar chouanted eid diwenn é fè hag é frankiz. Kapitén-parréz, de getan penn, é ta de voud, é 1 800, é karg ag ar Morbihan èl « adjudant-meur » ar chouanted, étal Jorj Kadoudal, é vignon. E Begnen, hag ér parréziou tro-ha-tro, é hellé seù-el 4 000 a dud tré de emgann d'ar lincn getan, ha, mar doé red, kementrall a dud, peizanted al lod muian aneché, a oé prest d'en em dolpein aveid sekour geté. A-dra-sur éh oé Pier ur mestr, ur rénouur kaloneg ha léal, hag a denné é dud àr é lerh àr hent an tréh, betag an dé, d'ar 4 a viz Genvér 1805-sé, man dé bet arrestet ha fuzuillet an treno, dré soudardet ar Républik.

Dé an « Daoù-gant-vléad » é Begnen :

Lan-barr é an iliz-Begnen d'ar Sul 23 a viz Genvér 2 005. Ar hléhiér a son spiz én ér ag an amzér a p'arriù, dirag an aotér, an Aotrou Eskob Madeg, àr un dro ged person ar barréz, Manu Le Cunff, hag ur béleg arall, an Aotrou Désiré Picot, deit ag An Arvor. Ur rummad kanerion « Boéh Santéz Anna », saùet, aneùé-zo, ged Eugène Le Lannic, a laka leüiné d'ar halonou a

p'en em lakant de ganal : « Avel hun tadoù », « Kalon sakret Jé-

zuz », « Ni ho salud ged karan-té »...anaùet mad ged an oll !...

Arlerh an overenn kenniget zo bet ur pred hag un daoù gant bennag a dud en-des um dolpet ér « Sal ar Gouiliou ». Kanet endes hoazh « Boéh-Santéz-Anna » sonennoù ag an dibab hag ul lod ag an dud en-des laret eùé, àr hé lerh, sonennoù kaer a vro-Gwénéed.

Kempennet zo bet a-du-rall, ér Skol Sant Herri, un diskouéza-

deg talvouduz ged panneloù, é galleg hag é brezhoneg, a-zivoud an Dispeah Braz (*Révolution*) hag ar Chouanted.

Mankein a hra breman un dra, goulennet ged tud a Vegnen, un delwenn én inour de (p)Bier Guillemot, ha kousteléam é vo saùet.

A.Samson

NA TOEMM NA BERÛIDANT

(Tennet a « Bourapted an tiegch » - Y.V. Heneu

Moéz ha dén a oé paket ha paket kaer ne oent ket. Liésoh eged liéz é tarzhé gurunennoù geté. Ar voéz ne vourré ket boud dislaret na ged gwirioné na ged gaou. Chetu hoazh, un dé, saùet béh étrézé, dré benn ket ha nitra.

Eh oent é tistern o mirenn hag é kemér o hafé.

Lared a hra an dén, heb sonjal a zroug :

« Ar hafé-man nen dé ket toemm. » Ne oé ket kaer peura-chiùet é gomzoù dehon, m'émma fardet dehi hé daoulagad àr-

nehon ha hi de dérein* ha de doronal* : « Penaoz ! Nen dé ket toemm ar hafé ? Chetu un doéré arall. Ne ouian ket mui ha toemm pé yein a vé un dra, marsé. Mall a oé deoh temall* dein ne ouian ket toemmed kafé...

Hag hi a huché hag a vrullé*, goah eged pe vehé bet deit ar hafé én tan.

« Goustaüet*-ta, ar voéz; didéret* ! Ne laran ket mé penaoz ne ouiet ket toemmed kafé; boud on bet é lared penaoz ar hafé-man nen dé ket toemm. Boud a zo kemm étre an daou dra. »

« Me lar mé, é skroéj* hi, éma toemm hag é ouian toemmed kafé kerklouz èl peb unan. »

An dén a dro é zaoulagad àr é wérennad kafé heb o seüel diàrnehi, ha sonjet mad a oé a ziwall a lared ur gir ohpenn, aveid trohein fonnusoh an tabut.

Giriou diêz :

Têrein : *s'emporter, se fâcher*
Toronal : *grommeler, grogner*
Brunnellein : *brailler, rugir*
Goustaüet : *« ferme ton clapet ! »*
Didérein : *kontrél de « Têrein »*
Skroéjein : *grogner*

Drouget é grons ar hroah, doh doéré, ha chetu hi, goudé hé brunellerezh*, é vléjal* hag é ouilal, ma tapenn hé daroù én hé zasad kafé. Difronkal* a hra emberr èl ur hroèdurig.

Hag éan, souret* an druhé d'é galon, ha laret, aveid torrein hé halonad :

« Troham d'ar berran, ar voéz, ha lakam éma ar hafé toemm ha toemm berüidant. »

Ne oé ket hoazh kouchet* gwel ar heh dén. Delahein* a hra àrnehon sellouù têtret*. Ha hi de hwibanal* én é ziskouarn : - « Nen dé na toemm na berüidant ! ».

Hag an dén saüet édan é hwé kahé ha oeit de valé.

Avelsé é rekezé boud bet groeit a getan : nebeutoh a ardoù a vehé bet ged é Jannig. Truhé Doué !

Diméet hwi hoazh, paotred !

Bléjal : *crier, braire, brailler*
Difronkal : *sangloter*
Sourein : *s'intensifier*
Kouchet : *convenir, concorder*
Delahein : *flanquer, appliquer*
Hwibanal : *siffler*

DOÉREIOÙ A VREIZH

Erika ha Total :

Hir amzér é pemp blé ! Chetu neoazh an dalé a zo bet red aveid gouied pégourz é vo dalhet proséz « An Erika ». Merhad d'ar mizioù ketan ar blé 2006. Pas é-raog ! Hir amzér de viktimed a zo é hortoz heb reseu un digoll jaojabl. Dakoret zo bet dehé un 10% bennag àr o dispignouù, épad ma vé Total é tennein gounidoù digre-

dabl ag hé obéroù àr dachenn an éoul-douar (9 miliard euro a brofit aveid ar blé 2004). Ha tra souézhuz, nen dé ket kollet anehi ur santim ag an éoul diskarget ér mor penn-dé-gwir éma bet digollet agrén dré hé asurans.

Marsen é vo ur justis abenn ar fin.

Lézenn-diazé An Europa :

Bro-Spagn en-des bouézheth « SI ». 76,50 % ag ar Spagnoled a zo a du ged al lézenn-diazé. Genem-ni é vo d'an 28 a viz Mae dé ar

« Référendom », un uigent vlé àrlérh ar brezel braz devézhhan. Adal ma pado breman ar péah européan !

DOEREIOU A VRO-GWENED :

« Breizh-Aktu 70-80) » :

Arvest (spectacle) én Oriant, ur pézh-hoari é brezhoneg, d'ar gwénér 18 a viz

Huavrér, hoariet ged « Strollad ar Vro Bagan ». Dirag ohpenn 200 a dud en-

des hoariet ar strollad ur pézh-hoari kempennet kaer ged Goulc'han Kervella. Displeg a ra istoér Breizh étre ar bléioù 1970 ha 80, ag an « Diskrog-labour ar Joint Français » betag krouédigzh Skol Diwan é 1979. Béù, gwiù ha hoariet braù,

« A Veg de Veg » :

D'ar 29 a viz Gouél-Mikél (pé Héré) devézhan éma bet reit ar priz breizheg 2004 de gevredigezh « A Bouez-Penn » a Vubri eid o tēr C.D. : « A Veg de Veg ». Kavet a vé abarzh, èl displéget é niverenn 91 An Doéré, istoérioù ar vuhé,

Bagad An Alré

Ketan é Brest

D'an 13 a viz Huavrér éh es bet ur genstrivadeg (concours), étre 15 strollad, kempennet dré Bodadeg ar Sonerion. 750 sonour a oé tolpet, hag act é ar maout, ar wézh-man, de « Gevrenn An Alré ». Plijet en-des an Al-

plijet en-des penn-dar-benn d'ar sellerion kouviet ged « Emglev Bro-An-Oriant » épad é zéioù sévenadurel (culturelles). Un nozeh vad aveid ar vrezhonegerion. Ged hirèh é veint é hortoz breman ur wéh all.....

rimadelloù, kanennoù... « Digoret dein an nor 'moned d'ar Baradouiz » a lar an alhwédér (pé hwidér). Ne vanket ket a brenein an trézol-sé.

A Bouez-Penn, ru Banal
56 310 BUBRI
Pgz : 02 97 25 39 18

réiz d'an oll chelaoùerion, ha dibabet int bet éraog strolladoù anaùet mad eid o ampertiz : Bagad Brieg, eilved, Bagad Kap Kaval, tērved, Bagad Ronsed-Mor a Lokoal-Mendon, 4ved, Bagad Kemper, 5ved, (ketan ar

blé paset), Kerlenn Pondi, 6ved...

Kevrenn An Alré a vo dégeméret surwalh, ged inour,

Ar « Roué Waroc'h » é Pleskob.

Deit a oé 7000 a dud de bPleskob, ag ar 5 départamant Breizh. Epad tri dé odes korollet, kanet, oll àr un dro, ged leùiné vraz, ha chelaouet kanerion ; én o

d'ar Genstrivadeg Vraz épad ar Festival Etrékeltieg de zoned.

mesk, ar strollad Kys a zo bet dibabet aveid moned de gKan Ar Bobl é Pondi d'ar 16 ha 17 a viz Ebrél.

Tu a vo hoazh d'en em zeverral.

DEGOUEZHIOU (EVENEMENTS) DE ZONED :

Kan Ar Bobl : é Pondi é dibenn-suhun 16/17 a viz Ebrél (Imbrill).

Perhinded é Santéz Anna : d'ar sul 24/4.

Lidoù é brezhoneg (overenn-bred de 11 eur - chapeled de 2 eur 1/2 d'anderù ha gosphéroù de 3 eur).

E Karaez : aozet a vo « Eil Deùézh ar Brezhoneg » d'ar sul 5 a viz Mezeven. Ar blé paset éh oé deit àrdro 2 000 a dud. Kousteléam é vo gwell hoazh. Paeroniet é « Deùézh ar Brezhoneg » ged « Ofis ar Brezhoneg » harpet eùé ged « Kuzul Sevenadurel Breizh (Conseil Culturel de Bretagne) ».

Celtica an Naoned : d'an 11- 6, ér Stadiom la Beaujoire, ged sekour ar Festival Etrékeltieg. Un nozézh gaer de zoned

PRIZ HERRI MAHEU - Skol Sant Jili Hen Bont :

Ar jao (get Marine Bultez)

Ma jao zo brav
E redeg dindan ar glav
Ma jao a zo du
Hag e fri zo ruz
Ma jao a gomz brezhoneg
Get Karadeg
Ma jao en deus ur vignonez

Hag he añv zo Urphez
Ma jao zo Pégase
Eñ a zo braz
Pégase hag Urphez
Int a gav mat kafe.
Kenavo bugale.

Al loened (Ar re vraz, C.P., CE1)

Kiki, ar c'hi
Zo aet da c'hoari

Annik, ma yarig
'deus debret ma madig

Sklerenn, ar jirafenn
'deus debret ma c'hrampouezhenn.

Koko, ar jao
'deus debret abriko

Loulou, ar c'hangourou
'deus gwelet Adibou

Rozenn, al logodenn
'deus graet aon d'an azenn.

Marie-Laure, ar vuoc'h
Zo é c'hoari get ar pemoc'h.

Bet on bet (get Justine Kerzerho)

Bet on bet e Portugal
Ha me meus debret an aval.
Bet on bet e-tal ar venezenn,
Ha debret am m'eus un azenn
Bet on bet e Pireneoù
Ha me m'eus prenet bokedoù

Bet on bet e Amerika
Ha me m'eus debret bara
Bet on bet e Kemper
Ha me m'eus gwelet an naer
Bet on bet er marc'had
Ha me m'eus prenet dilhad.

Ar vugale (get Karadeg Coëffic)

Martine a zo e c'hoari gant ur furludin
Clara a zo e kanal get Enora
Ar c'hi a zo e c'hoarzhin get Emilie
Debriñ a ra Sofi ar sivi
Selled a ra Julienne doc'h ar sardinenn
Bernard a gav mat kig yar
Pass a ra Youenn ar skubelenn
Nag a vraz eo ar vuhez !

Skol Diwan Baod

Ar vananezenn (skrivet get Eilenn)

Bet debret eus
Get ar marmouz
Brav ous
El ur labous
N'ous ket lous
Ha mat ous
Dous ous
Ha brav ous

Al laezh (get Gwenvael)

Ganet ous er maez
Te zo gwenn èl an erc'h
Cheñch stumm a rez
Te 'zo tost e pep lec'h
Met ous da eviñ
Me te ev tomm ha yen
Mat ivez ta goavenn
Te lûk kreñvoc'h r re 'rall
Dis e lâran d'ar wezh 'rall

Me zo aet (get Gaëlle Mevel)

Me zo aet d'ar marc'ad
Me m'eus prenet dilhad
Me zo aet e-tal ar mor
Me m'eus gwelet ur martelod kozh
Me zo aet e-tal ur wezenn
Me m'eus gwelet ur boked melen
Me zo e lenn.

Ar sivi (get Ouriel Kermorvant)

Sivi da zebriñ
E-pad ma lein
Brav oc'h pa greskit

Ruz oc'h pa greskit
Kuzhet oc'h allas !
A-barzh ar jardrin
Mat oc'h da zebriñ
Frondu eo ha plaz
Pa deuzit difonn edan ma dent
Ah ! ken mat e oc'h sivi bihan !
Petra t'eus lâret din paotr bihan ?
Ma beg a zo ruz èl rac'h ma dent

Ar pesk (get Lucie)

Ar pesk a zo barzh an dour
An eog a zo 'barzh ur ster
An arzh zebr an eog
Brav eo razh an arzhed
An den zebr un arzh
Un arzh a laz an dan
Barzh an dour eh eus gwad
Ar pesk a gav torr-penn
An den zo brein
Ar pesk a zebr
Tud ar skinwell
A sell hag a wel
Kavet a raont eo drol
Gwelet ar pesk é tebriñ
Sellet a reont a-stroll
Ar pesk a zo é neuñviñ

Ar gerezenn (get Owen)

Ar c'herez a zo ruz
Get e berlezenn du
C'hoant em eus o debriñ
An eon a zebr kerezennou
Lakaet vez sirop kerezennou
Get e pigos a grobaou
Get koktel framboezennou
El ar pesk ruz eo ar herez
E-barzh ar wezenn kerez eh eus
... loened
Hag a zebr tout ar c'herez
Bez 'zo loened a zo tev
Peogwir o deus debret re
Ar c'herez a zo dareo
Ar c'herez a gouezh
Ne yan ket da darzhiñ

Kaolenn vell (get Kilian Jarno)

Ta 'zo èl ur vell
Un tammig penn brel
Delioù t'eus arnoud
Mat èl ar c'houkous
Na gavez ket mat
Monet d'ar marc'ad
Graet hon eus un troad
Ha fall a oa graet
Te zo bet pedet
D'ar soubenn da noz
N'ous ket arruet
Torr-penn eo gortoz
-Allo ma c'haolenn gwenn
Te a gomz get ur vuoc'h !
N'eus ket posupl alkent !
-He a zo kalz brasoc'h
-Ne vez ket ur bok !
Peseurt trouz emañ ?
Miam ! Miam ! Slurp !...Petra
Penn sot istrelog !

An ui (get Melen)

Me gav mat an ui
Brav eo ho aour-c'hwi
E kreiz ar gwenn
Ar-lerc'h ur grogenn
En un ti ferm 'oa braz
Get ur yar vihan
Hag ur c'hog zo skañv
A-barzh un neizh en diaz
Get pousined a oa é tebriñ
Re arall a oa é kaniñ
Arall é chikaniñ
Re arall é lammiñ

LAREDOU :

- Ur gredans vad é ti ar peur (*ur voéz vraz korvet mad ha ne vé ket stummet ged al labour*).
- Ruoni de vitin : chomet ér gér mar doh fin
- Ruoni de noz : glaù an trenoiz !
- Ur sah goulli ne chom ket én é saù.
- Marti piaz, marti piéz, an droug abarzh, ar vad ér mê.
- Kempenn al léraj (*um aprest eid ar bed arall*).
- Ne gred ket lared éma é rèr dehon
- An dra yeinan én ti : daoulin ar vatéh ha fri ar hi.
- Pe vé séhour é houlenner glaù
- Un dra bennag a vank ataù.
- Pe garehé ar person diziméin an dud é vehé reit dehon kant curo é léh an hantér.
- Ne vé ket anaüet ur hazh ken ne vé kerzhet àr é lost.

Urzhiatér a zo gwrégel (féminin) pé gourel (masculin) ?

Diù baré a dud gouieg en-des em dolpet, unan ged merhed, un arall ged paotred. Goulennet zo bet geté kaved mar dé ar gir urzhiatér gwrégel, pé gourel.

Paré ar merhed en-des kavet éh oé gourel, rag :

- o Eid el lakad de gerzhed éma red en alumein
- o Ema lan a zoéréioù (*informations*) mez nen des ijin erbed.
- o Ema azé eid ho harpein, sanset, mez liéz éma-éan ho kudenn (*problem*).
- o Kentézh ma ho-pes unan é komprenet neuzé ho-pehé bet unan gwelloh, én ur hortoz un herradig amzér muioh.

Paré ar baotred en-des kavet éh oé gwrégel, rag :

- o Háni, nag ar hrouéour éan-mem, ne gomprenn hé fredérouriez (*sa logique*).
- o Hé emzviz (*dialogue*) ged hé hensorted a zo dié braz de gompren.
- o Ar fariadenn vihanan a zo skrapet kentézh, ged hé mimoér, mez hé dégas a hra kentézh ma hell.
- o Kentézh ma reseüet unan é komprenet é vo red deoh lakad an hantér ag ho kopr eid prenein lan a bourvéioù dehi.

AN ISLAM DU-HONT HA DRE-MAN

Lidoù an islam (*kendalh*)

An Islam a zo enta un tolpad a gredennoù hag a hourhemmenoù dégeméret dré an Arabed hélicion Mohammed. Revé létrenn ar Livr, an oll fidéled a zeliéhé boud tolpet én un « Umma » heb kén, mez rannet int, é gwirioné, é diù lodenn éneberion, ar « Sunnited » hag ar « Chiited ».

Ar ré getan, hag a dolp 90% anehé, a ziskléri boud fidél d'ar hKoran ha d'ar Sunna (an Hengoun), mez ne gousantant ket ma chomehé an Umma édan mestroni bugalé Ali (pried Fatima, ha déan Mohammed). An tri « Kalif » ketan, mélestrerion an Islam goudé Mohammed, a zo bet enta dibabet ér méz a diegezh Ali.

Ar ré-rall, ar Chiited, hag a gont 10% ag ar fidéled, a venné, é kontrél, ma vehé chomet an Umma édan bili tiegezh Ali de virükén... Ali a vo Kalif, éan eüé, mez ar béarved heb kén goudé Mohammed (arlerh Abu-Bakr, Omar hag Othmann), ha lahet a vo ér blé 680, épad emgann Kerbala. Bé Husaïn a zo ar léh-perhinded inouretan aveid ar Chiited...

Boud zo kement a gazoni étre

ar Sunnited hag ar Chiited èl ma des étre Kristénion Rom ha ré Konstantinopl é kourz ar Grenn-Amzér, hag étre ar Gatoliked hag ar Protesterion én Ulster..

Ar Chiited zo mistr én Iran, hag é kornadoù arall én dro d'ar vro-sé. Ar Sunnited zo streüet é broioù arall an Islam.

Emesk ar Chiited é kavér eüé an Ismaélited, hag an Ashashined (butunerion hashish), ur gevredad saüet ér blé 1 090 ha déit de voud ker kri a galon éneb d'ar Gristénion épad ar hroézadennoù...

Emesk ar Sunnited éma red eüé diforh ar « Wahabited », ur gevredad saüet é kreiz an 18vet kantvleád én Arabia, ha déit de voud kalon ha diazé ar « Rouantelezh Saoudeg » a-houdé kreiz an 19vet kantvleád. Ind é 'zo harperion an « Adsaù Islamik » én oll broioù hag a oé tolpet agent édan bili an Turked... En o mesk eüé éma bet enrollet al lodenn vrasan ag ar « Sponterion » (terroristed) hag en-des groeit kement a daoloukri (attentats) éneb de vroioù ar Hornog a-houdé an tregont vlé devézhman-man...

Kreskans an islam

Ar vMuzulmaned (pé Moslémed) ketan, é gré ar profet, a zikoézhé kentoh doujans ha frankiz a spered é kevér ar Judeüed hag ar Gristénion. Ne vennt ket grons diskar nameid kredennoù an « idolatred », ha tennein ar ré-man de héli banniél an Islam.

Red a oé bet dehé tâlein doh lu ar gKoraishited a vMekka, hag aveid derhel o frankiz, rekiz a oé bet dehé kempenn ur vandennad tud armet, ha gouzanv ur wir brezél épad tost de 12 vlé... Deit de voud mestr é Mekka, kalon ar vro (é 622), hag én Arabia abézh, Mohammed n'en-doé ket klasket rideg pelloh : skriüet en-doé de Ampalaer ar Roméned (é Konstantinopl) ha de Roué-Meur ar Bersed (é Ktéziphon) aveid kas kemenn dehé en-doé adsaüet fé Abraham é-touézh an Arabed, mez hâni anehé n'en-doé reskondet dehon, ha chom a hras an traoù él-sé épad un herradig.

Arlerh marü ar profet (é 632), é zisiplé fidélan, én o mesk Ali (pried Fatima, merh ar profet), Abu-Bakr (tad Aïcha, tervet pried Mohammed), hag Omar, Othman... en-doé um dolpet aveid diférein piü a rénehé breman an Arabia (bro unânet an

Arabed) hag an Umma (kevredad ar vMoslémed), mez diéz a oé bet kaved un emgleü étrézé...

Lod a oé lusket de rein ar gelloud de Ali, ha d'é vugalé àr é lerh, mez lod arall a venné kentoh dibabein Abu-Bakr èl « Kalif », de lared é « héritour » Mohammed, rag ma oé bet choéjet ged ar profet éan-mem aveid kondui é zevézhan perhinded é Mekka...

Abenn ar fin, Abu-Bakr é 'zo bet ar hetan kalif (a 632 de 634), ha doned a hrei àr é lerh Omar, an eil kalif, a 634 de 644 : éan oé ar brezélour kaloneg hag a oé déit de benn a féahein ar gKoraishited, ha de lakad Mekka de gouézh édan bili Mohammed. Lesanüet a oé bet « Gléan an Islam », rag ma ouié intânein kalon an disiplé, hag o zennein de risklein o buhé aveid o fé, revé gourhemenoù ar « Djihad », ar brezél santél hag a zeliér dougein éneb d'an « difidéled »...

Omar zo bet gwir diazéour an Islam èl ur gelloud politig, ha gounid a hras é lesanü é korv un neubed bléioù heb kén, a pe gasas é « vrezélerion Allah » éneb de rouantelezhioù kriüan an amzér-hont, ar Roméned é Konstantinopl, hag ar bPersed é Ktéziphon.

Señel a hré liéz, én amzér-hont, krogadoù kri étre an daoù rouantelezh, ha chom a hré seul gwézh miloù ha miloù a vrezelerion marù ar ar bratell-emgann.

Boud a oé bet un dispéah é Konstantinopl ér blé 602, hag an Ampelaer Mauritius a oé bet didronet...ha dallet...hag ur Jénéral Phokas en-doé keméret é léh (a 602 de 610). Rénour an Afrika, Hétraklius, en didronas, éan eùé d'é dro, é 610, ken divalao èl ma oé kouézhet stad ar rouantelezh! Ne oé ket bet diéz enta, aveid Roué-Meur ar bPersed, Khosro 2, um dural ar ar Roméné, o féahein én un taol, ha lemel geté Jérusalem ér blé 610. Kas a hrézant eùé geté ar Groéz Gwirion hag ar Patriarch éan-mem, ar un dro ged al lod brasan a boblans ar Gér Santé... Epad an amzér-sé, ar Slaved hag an Avared, deit a retér ar mânçioù Balkan, a oé arriu édan mangoerioù Konstantinopl, ha rekiz mad a oé bet de Hétraklius pécin goasalaj* de gKogan an Avared aveid gelloud um ziuenn doh ar bPersed, deit de voud mistr én Ejipt abézh.

Féahet é bet dehon ar bPersed (é 627), ha Khosro zo didronet, éan eùé, dré é vab Kavadh. Hennen a goll azé ar broioù

gounidet dré é dad 15 vlé kent!...Ha neuzé é arriu geté brezelerion Omar, édan banniél an Islam!!!

Enrollet a oé ged Omar hag é ofiserion più bennag a venné kerhed geté, ged ar chonj a dennein ur gounid bennag é kourz ar baléioù-brezél kempennet tro-ha-tro d'an Arabia...ar goust an « difidéled »!

El-sé éma bet diskaret dehé lu ar Roméné é emgann Yarmouk (636), hag èl-sé eùé o-des keméret mestroni ar ar Syria. Ar blé arlerh, éma féahet eùé ar bPersed é emgann Kasidiya é 637 hag é kemérant Jérusalem hag ar Palestina. Pemp blé heb kén goudé, émant mistr eùé é Alexandria (642), hag én Ejipt abézh...Ur blé arlerh hoazh, hag é arriuant én Tripolitana hag ér Syrénaiç...ha rideg a hrant eùé tréma ar retér betag Kaboul ha Kandahar (én Afganistan), ha betag Samarkand (én Turkestan).

Kilein a hras eùé ar Roméné én o broioù léhiet doh tu ar retér, ha koézhel a hras an Anatolia abézh édan bili ar vMoslémed. Ged donedigezh an Turked é korv an 13vet kant-vléad, é krogas eùé an Islam é flagennoù ar Balkan, hag én dro d'ar Mor-Du...ha kouézel a hras abenn ar fin Konstantinopl hi-

mem ér blé 1453 édan gelloud an Islam: achiù a oé istoér

Ampelaerezh Byzans de virükén!

(1451-1481)

Mehmet II a geméras Konstantinopl

Boud zo bet neoazh tri dégouézh kontrél hag en-des sko-eit ha goanneit mad nerzh-brezél ar vMoslémed, épad heradoù at Grenn-Amzér.

Ar hetan dégouézh kontrél a zo bet an enebelézh sonn étre tri tiegezh Kalifed, an Umayyaded (661-750, Kér-Vamm Damas), an Abbasited (750-1258) Kériou-vamm: Bagdad, Samara, ha Bagdad éndro), hag an Turked (a 1453 betag an 19vet kantvléad)...Boud zo bet eùé kazoni braz a-viskoazh étre ar Chiited (harperion bugalé Ali, léhiet drest-oll én Iran ha tro-ha-tro), hag ar Sunnited (ar ré nivérusan). Al lod brasan ag ar gKalifed a zo bet lazhet dré o zud, pé dré o éneberion, heb derhel kont erbed a gelennadurioù santél an Islam...

An eil dégouézh kontrél a zo bet ar hroézadennou, goudé ar

blé 1095, kempennet aveid di-eubein Jérusalem ha Palestina a-zoh gelloud an Islam, dré vennanté broioù kristén ar Hornog. Deit é enta ar Gristénion de benn a seùel ur rouantelezh Frank du-hont, én Azia-Tostan, ha padet en-des ar rouantelezh-sé épad gozig 100 vlé...Rekiz a oé bet eùé d'ar vMoslémed plégein d'ar broioù kristén ar ar Mor-Kreiz-Douarel goudé ar grogad lestri dégouézhet é Lé-panto (1571), hag é broioù ar Balkan, goudé sézis Vienna-Austria, épad ar gouiañv 1683.

Ged donedigezh an 19vet kantvléad, éma bet rekiz d'an Turked dilézel lod ag o broioù ér Balkan, ha rein frankiz eùé de lod ag Arabia: deit a oé an Turkia de voud « an hanni klanv » én Europa! Hag èl ma o-doé um gavet épad ar brezél 1914-18

doh tu ar Jermaned, kollet o-des, arlerh ar brezél, an oll broioù hag a venné boud distaget azoh-té...Lod ag ar broioù-sé zo bet dieubet grons (èl Arabia), ha lod arall a zo kouézhet épad un 50 vlé bennag édan mélestradur ar « Stadoù-Kevredet » (les Alliés), drest-oll Bro-Saoz (Palestina, Irak, Iran) ha Bro-Frans (Syria, Liban). Reit é bet o frankiz d'an oll ér bléioù 1 960, én arbenn a venanté an O.N.U. hag ar Stadoù-Unanet : ar ré-man en-doé kredet marsé é vehé bet ésoh kondui deg bro arab bihan revé o chonj, heb boud treboulet ged aférioù an Europa...mez kavet o-des trebouloù arall, ged distro ar Judeùed d'ar Palestina, arlerh ar brezél 1 914, ha ged dizoloadur pikol pouloù ivl-douar édan dézerhioù ar broioù arab neùé-gānet...

An oll Moslémed um gav breman tolpet én un 40 a vroioù streuèt én Afrika hag én Azia, heb komz ag ar ré « divroet » hag a zo deit de chom é broioù Europa hag Amérika. Mez o gelloudoù politig a zo forh dishanval.

Ul lodenn aneché a zo a ouenn arab (tro-ha-tro an hantér), mez al lodenn arall nen dé ket (Iran, Indonézia, Pakistan...).

Lod a zégemér grons lézennoù an Islam hag ar Charia, (èl Iran, Arabia Séoudeg, ha Soudan...) mez lod arall a zo rénet dré gelloudoù laïk, digabestré é kevér an Islam (èl Turkia, Irak...)

A-du-rall ar Chiited hag ar Sunnited a zo éneberion a-viskoazh, ha ne hell ket boud kalz a emgleù étrézé.

Boud a oé aneché, oll àr un dro, ur 100 million bennag a dud, é penn ketan an 19vet kantvleád. Ged kreskans o foblansoù, deit int breman de voud ohpenn ur miliard a dud, 1 200 pé 1 300 million marsé.

Ohpenn kreskans o nivér a dud, boud zo bet eùé un adsau én o féson de viuein gourhemmennoù an Islam, ha deit é de lod kaer aneché ar vennanté d'um seùel éneb d'ar broioù « kristén » èl ma larant) hag endoé o dalhet agent ér stad a golonioù...Ar vro arab téchetan d'an « adsau islamig »-sé a zo, a dra sur, Arabia Séoudeg, a-houde an 18vet kantvleád. Tennen é bet de glanded an Islam ketan – Islam Omar – dré gélennadur ur gevredad relijiuz saùet dré Mohammed-ab-al-Wahab (1703-1792), kevredad ar « Wahabited ». Ged sekour an dud-sé éma deit tiegezh Abd-al-Aziz de seùel ur rouantelezh dieub én Arabia, ha dégeméret o-des gizioù ha lidoù

ar Wahabited èl réolennoù ar gelloud politig én o bro, o lézenn-diazé a-houde 1932. Vennein a hrant enta ma vo pléget grons de lézennoù an Islam, heb ma vehé kemmet nitra aneché : aveité-ind, an oll broioù moslem a zeliéhé sentein d'ar Charia, ha boud lodég ér Djihad, aveid ma vo stleijet ar bed abézh édan lézennoù ar Profet...

Deit de voud dieub ér bléioù 1960, ar broioù islamig, - én o mesk Arabia Séoudeg -, en-des bet an curvad de gaved édan o zreid, dré vennanté Allah !, ur mor a ivl-douar, an ivl-sé hag a zo ker rekiz breman aveid lakad de gerhed ékonomiezh ar bed abézh...Ged ar yalhad argand hag a dennant ag ar marhadourezh-sé, o-des enta danué erwalh aveid finansein an adsau islamig én oll broioù arab (hag émesk an oll Moslémed streuèt é broioù ar Hornog a-houde an digolonizadur).

Ind é – ar Wahabited – hag a bé aveid seùel moskéioù neùé « du-hont ha dré-man », hag ind é a gempenn ar skolioù « Médrésa » aveid kélennein an « Imam-ed » hag a gondui ar bédennoù publig...

Kresket en-des eùé nerzh an adsau islamig ged an dégouézioù étré an Arabed hag ar

Judeùed a-houde donedigezh ar ré-man d'ar Palestina arlerh ar brezél 1 914-18, hag én arbenn a lazherezh ar Juifed épad ar brezél devézhan. Saùadur ar stad Israël ér blé 1948, àr douaroù an Arabed a Balestina, a zo bet kaoz de dér brezél étré Judeùed hag Arabed ; gounidet int bet dré ar Judeùed, ha lod ag an Arabed a zo bet forbānet, pé lakeit é kampoù ér broioù arab tostan...mez saùet en-des é kalon an Arabed a Balestina, ur gazoni spontuz é kevér ar Judeùed. Kresket en-des eùé ar gazoni o-doé aveid ar broioù hag a oé bet a-du ged ar Judeùed, drest-oll broioù « kristén » ar Hornog, harperion Israël, hag um daolet o-des liéz mad d'an Islam aheurtetan. Deit zo dehé ur gazoni spontuz é kevér ar bed abézh...

El-sen éh es bet saùet kevredadoù neùé aveid unānein an oll Moslémed éneb d' o éneberion : - ar « Vreudér Moslem », an hanní kozhan aneché, saùet én Ejipt a-houde 1 928

- ar « Hamas » hag ar « Djihad Islamig », édan bili Chiited an Iran, saùet ér Palestina aveid skoein àr ar Judeùed

- hag an « Al-Qaïda », ur gevredad youank saùet ér blé 1 990 ged Ousama ben Laden, ur Yéménit tost de vistr Arabia

Séoudeg, a veid sekour ged an Afghanistaniz skarhein ar Soviéted ér méz ag o bro. Deit int de benn a voud lakeit é penn an Afghanistan é gré an Talibâned, betag ar brezél groeit dehé ér blé 2 002...aveid o hastiein én arbenn a ziskar ar Gevell-Tourioù, d'an 11 a viz Gwenholon 2 001. Kuiteit o-des breman an Afghanistan, mez chomel a hra biù ar gevredad, ged sekour ar broioù islamig tostan (Pakistan, Iran), ha boud 'zo doujans a daolou-kri arall de zoned...

Broioù ar Hornog en-des dija kempennet tri brezél éneb d'ar Gelloudoù islamig a gavent spontusan :

- Irak, é 1 991, a veid dieubein ar hKoveit ;
- Afghanistan, é 1 992, a veid féahein an Talibaned ;
- Hag Irak éndro, é 2 003, a veid skarhein Saddam Husein...

Mez penaoz é achiùo an traoù ér Palestina ? Betag breman, ar broioù islamig arall a seblant chom divoulj, deusto d'an nivér braz a vMoslémed lazhet dré arméioù Israël...mez ha chom a hreint élsé de viskoazh ?

Chetu élsé achiù ar studiadenn em-es skriüet a veid lénnerion An Doéré, a-zivoud an « Islam du-hont ha dré-man ». Ha breman, petra lared a veid klozein me skrid ? Penaoz 'vo dégaset

éndro ar péah étre broioù an Islam ha Stadoù « kristén » ar Hornog ?

E gwirioné, ne ouian ket ! De-liet a vehé, me gred, ansaù éma lod ag ar béh é kreiz ar gravah ! Kabluz é, a dra sur, ar vMoslémed, pe lakant taolou-kri de darhein é broioù Europa pé Amérika... ha kabluz int eùé pe glaskant strèù ér bed abézh gourhemenoù an Islam, èl ma oé bet kempennet é gré ar hKalif Omar ! Ya, mez kabluz om-ni eùé, a pe cherram on daoulagad àr obéroù didrué an Israéliz é kevér an Arabed ér Palestina...Ya, ha kabluz é eùé an Hyper-Gelloud Amérika pe zisko sentein d'hé intéres ékonomig heb kén, a veid rein fons d'hé folitikerezh é kevér broioù an ivl-douar ! Ez é bet dehé, heb arvar, diskar gelloud an Talibaned, én Afghanistan, ha distruj arméioù Saddam Husein én Irak...mez diésoh vo, me gred, distânein ar gazoni divent hag a zo grouiennet breman, dré o goall, étre broioù an Islam ha ré ar Gristéniezh ! Ha penaoz kempenn ur hempoiz jaojabl étre ar Judeùed hag an Arabed ér Palestina ?

Azé éma an dalh !

Job Ar Bluenn (d'an 31/12/2003)

SONENN : AR CHOUANTED*

Ar ré gozh hag ar merhed, hag ar baotred vihan
Ha ré péré n'int ket gouest de voned d'an emgann
A laro én o ziér, abarzh mon't de gousked
Ur Pater hag un Avé a veid ar Chouanted

Ar Chouanted zo tud vad, ind zo gwir kristénion
Sañet de ziwenn hon bro, klouz èl hon béleion
Mar skoant àr tal ho tour, m'ho ped digoret dé (dehé)
Dou-é èl-sé me zud vad, digorei deoh un dé.

Julian blèu ru a laré d' é vamm gozh ur mitin
Me ya mé ged Tinténiak pe moned a blij dein
Te daou vrér me laosket, ha te me laoskehé !
Mez mar plij dis de voned, ra de renai Dou-é

Pe zeï ar Chouanted, èz a beb korn a Vreizh
A Dregér hag a Gerné, hag a Wénéed eleih
Ar ré glaz dégouézh geté, é manér Koatlogen
Es a gosteioù Bro-Gall tri mil én ur vandenn.

*Tennet a « Barzaz Breiz », ar sonenn-man a zo bet saüet ur blé àrlerh marù Pier Guillemot. Geti éma bet kempennet ar ganenn « Digor é miz Mari... » anañet mad dré ar Vro.

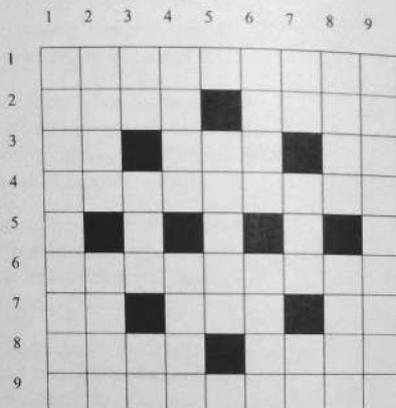
SONENN DE GERHED : HOANT BRAZ DE GAREIN

- Hoant braz em es, karein a hran (têr) Hoant braz de garein gwell mar gellan (bis)
- 2- En tiig-hont, ér gambr àrdran, em-es treménet m'amzér gwellan
  - 3- Gwélet éno, splann diragzein, karein un arall gwell aveidein
  - 4- Mar karet-hwi, plahig ténér, na me yei genoh betag ho kér
  - 5- Me yei genoh bet klouid ar lér, na betag an tan, mar bé dobér
  - 6- Betag an tan hwi nen deh ket, betag klouid ar lér, ne laran ket.
  - 7- Pe oem arriü ged klouid ar lér, hi a gomzas dein ag hé diù hoér.
  - 8- 'Dé ket g' ho tiù hoér youankan em-es treménet m'amzér gwellan.
  - 9- Mez genoh-hwi, plahig youang, é moned d'ar pardonioù d'an hañv.
  - 10- Moned d'an hañv d'ar pardonioù, moned d'ar gouiañv d'ar filajoù.

GIRIOU-KROEZ (ged Kermorvan)

A-hed

- 1-A bun éndro d'ar ruskenn
- 2-Penn ar wirioné.- Un tam-mig arneuet.
- 3-Abarzh.- An tri hart a « Caen ».- Hanter Serb.
- 4-Nahehé.
- 6-Diroll.
- 7-Na penn na lost d'ar voto.- (a) lavar a zo mad eüé.- Ster é Sant Omer.
- 8-Toui kemmesket.- Ti-koed é Rusia.
- 9-Midad (Daoù gir).

A-dreuz

- 1.-Brezhonegour é bro Gwened.- 2- Gwin é Londrez.- Ged « tra la la la...diù wézh, ér sonenn *Ar razh-koed* ».- 3- Tennet ged an anal.- Gavr dilostet.- Diù gensonenn. 4- Hanù Condoleezza é Washington.- Eloïm, heb kalon. 5- Hanù bihan eid ar merhed.- 6- Ne gousant ket.- Ingrid dibennet. 7- Abarzh.- Mé, revé Cicéron.- Achimant an est. 8- Ged kalon, ne vank ket a vegon.- Buan én disurzh. 9- Digreskein an nivér.

Reskond : (ne sellet ket heb klask !)

A-hed : 1- GWERENENN.- 2.- WIRI.- AREE.- 3- EN.- CEN.- RB.- 4- NEGENNEHE.- 5- E.- A.- O.- G.- U.- 6- DIVERGONT.- 7- OT.- LAR.- AA.- 8- UOTI.- ISBA.- 9- RUMMADTUD

A-dreuz : 1- GWENEDOUR.- 2.- WINE.- ITOU.- 3.- ER.- GAV.- TM.- 4.- RICE.- ELIM.- 5.- ENORA.- 6.- NANN.- GRID.- 7.- ER.- EGO.- ST.- 8.- NERH.- NABU.- 9.- NEBEUTAAD.

Atlantic
Breizh
Kopiadennou

Skritelloù, mailing, kartennoù-
degemer, pik-fax, grouiennerezh,
plastikerezh, bouhadurezh...

KOPIADENNOU EN HO UNAN

Jean-Michel MAHEVAS : 02 97 35 22 61
abcopies56@wanadoo.fr
10, avenue A. FRANCE 56100 LORIENT

Studierion
Kevredigezhoù
Entreprizioù
Ne vern più...

ENEZ GROE - Kambrou-ostiz (chambres d'hôtes)
Digor a-hed ar blez

3, Ar Leurc'hae Enez Groe Pgz : 06 09 71 01 91

AMZER NEVEZ

Kentelioù ha stajoù sonerezh, dañs ha brezhoneg ;
Lévraoueg keltieg, abadennoù sonerezh, festoù noz
Degemer evit ar c'hevredigezhioù (saliou emvod...)

Amzer Nevez-Soe 56 270 Planvour Plg: 02 97 86 32 08
Fax : 02 97 86 39 77 e-mail amzernevez@wanadoo.fr

ASSOCIATION BRO-EREG La Grande Métairie 56340 CARNAC

Pour toute correspondance relative à la rédaction de la revue AN DOERE
à l'association, pour les abonnements à la revue
écrire à :

Ao Alfons Samson : 8, Av. Jules Le Guen - 56260 AN ARVOR

**N° CCP de l'Association : NANTES 4 287 62 E (chèques libellés
à l'ordre de Kevredigeh Bro-Ereg)**

Kenlabourerion An Doéré en niverenn-mann

**Loeiz Ar Mouél - Mériadeg Herriéu - Claude Le Gallic - Yves ha
Jobig Le Guludeg - Alfons Samson - Olivier Vantorre (internet)**

Boéh Santez Anna

AN DOERE : Publication trimestrielle : prix du numéro : 4 €

Abonnement annuel (4 numéros) : 15.25 €

Gérant de la publication : Louis LE MOUËL

27, rue de Ferdinand Le Dressay - 56000 GWENED

N° C.P.P.A.P. 64 359 (03 1982). N° ISSN. 0750.3326.

Dépot légal 1er trimestre 2005

INTERNET: <http://perso.libertysurf.fr/andoere> E-MAIL: andoere@libertysurf.fr

AN HANV (miz Gourhelén) 2004

ISSN : 0750-3326

N° 93

an

DOÉRIÉ

Priz:4€

DASTUMADENN É BREZHONEG BRO GWÉNEDE

SUHUN AR MOR BIHAN

SKOL-UMHEL AR VRO
INSTITUT CULTUREL
DE BRETAGNE

E
Kastell
An Erminig

6, straed an Nor Bostern
 (rue porte poterne)
 56 000 GWENED
 Pzg : (Tél) 02 97 68 31 10
 Plr : (Fax) 02 97 68 31 18
 lcb.suav@wanadoo.fr

RENE BRISACH
SIMINALIOU

PA GAN AN TAN
E KAN AR VUHE

54, Bali Chazelles 56 100 An Oriant
 Pzg : 02 97 21 36 34 – Fax : 02 97 64 47 42

KAMPING AR VEITERI VRAZ
E KARNAG
ho tigemer

Digoret a viz Ebrel de greiz miz Gwenholon
 Brezhoneg, galleg, alamaneg, saozneg komzet
 Pgz : 02 97 52 24 01 – Fax : 02 97 52 83 58.

ROLL AR PENNADOU

❖ KENTSKRID	P. 4
❖ E GOURINIZ AN ARMORIG	P. 5-6-7
❖ UR FESTIVAL HEB PIER GUERGADIC	P. 8-9
❖ CELTICA AN NAONED	P. 10
❖ ARRIÛ É AR PAOTR YAOUANK ER GÈR	P. 11
❖ SUHUN AR MOR BIHAN	P. 12-17
❖ IHUEL E DRAOU	P. 18-20
❖ DEGOUÉZHIOU EPAD AN HAÑV	P. 21-22
❖ DARVOUDOU	P. 23
❖ LAREDOU	P. 24
❖ SONENN	P. 25
❖ GIRIOU KROEZ	P. 26

Priz ar houmanant a veid ur blé :

- 15 euro (4 an niverenn)
- 1 euro ohpenn a veid « Kevredigezh Bro-Ereg »,
 èl-sé é vo laret pésort labour pé deVERRANSOÛ a vo
 kenniget eid ma helleët kemér perzh énné, mar
 karet.

Kaset ho chekenn a 16 euro d'an trézolour. E chomléh a zo àr ar
 bajenn devézhhan. Trugaré vraz.

*Kirieg é peb skrivagner a veid ar skridoù embannet,
 -édan é hanu, é pajemou an doere-*

labour kroget, ohpenn 20 vlé-so, ged Iehann Ar Melinér.

De getan em-es reskondet dehon « Ne hellan ket », rag me ouie penaoz ur studiaden sort-sé a renkê bléadoù a labour én araog aveid dastum ha kempenn an traoù, kent krogein ged ar getan linenn... Me sonjé eùé é oé deit breman aveidon ar hourz de ziskuéz un tamig. M'em boé eùé penadoù arall hantér prest de voud embannet, ha red a oé dein grons achiù al labourioù-sé éraog krogein é enklaskoù arall...

Rénour « An Doéré » endes neoazh dalhet arnan par ma hellé, ha grateit endes dein em-behé ar frankiz de skriù ur stedad a bennadoù kentoh berr diar darvoudoù diforhet dein, kentoh eid ur studiaden ponnér diar istoér ar Vretoned én hé fézh, èl m'éma anaùet mad breman émesk an dud gouieg.

Kousantet em-es neuzé sentein hoazh ur wézh d' « An Doéré », ha krogein

a hrein enta, én niverennoù de zoned, ged al labour goulennet genein. Me gennigo deoh enta un hantér dou-séniad a bennadoù distag a-zivoud an dégouézhiou – choéjet dein – tennet a istoér gozh ar Vro.

En niverenn-man é venan, heb kin, rein deoh un dramsell àr an dégouézhiou pouézusan hag a glaskein turel ar sell arnehé. Dishanval a veint, mar a wézh, azoh kredennoù an dud, hag azoh kélenadur ar skolioù. A-fed, klask a hrein diskoein istoér ar Vro sellet doh tu ar Vretoned, kentoh eid, èl ma vé sellet d'ar liésan, doh tu ar Franked hag ar Gallo-Roméned...

De getan rah é vo kroget ged istoér Gouriniz an Armorig hé-unan, épad ar maréadoù péllan, goudé kourz an devézhan skornadur (Würm II).

Klasket a vo goudé lared ur gir pé daoù a-zivoud donedigezh an dud ketan de viuein én hor bro : lesket odes àr o lerh testimonioù

souézhuz ag o féson de viuein én amzér-hont.

Neuzen é wéleem an Armorig poblet ged an tuadoù anaùet èl hor gourdadoù kozhan. Darempred a hrent poblans an Douar-Veur én dro dehé, hag anaùet mad a oent ind eùé, ged ar ré-rall.

O dezoned a vo, alas !, diskaret ged donedigezh ar Roméned. Ar ré-man a vo mistr é oll broioù ar Hornog a-zebri ar hantvléad devézhan kent ganedigezh hor Salvér betag ar V-vet goudé.

Ar Vretoned a ziskeno neuzé a Vreizh-Veur d'an Armorig, hag a saù azé ur rouantelezh neùé. Derhel a hrei ar rouantelezh-sé én é saù épad tost de bemp kantvléad, adal de rouantelezh ar Franked ér Gall. Chom a hrei dieub, d'ar liésan, deusto de vennanté-brezél ar Franked, betag ma koézho arnehon al laeron-mor deit a vroioù ar Skandinavia, ar Vikinged, épad an IX-vet hag an X-vet kantvléad.

Ged an X-vet kantvléad-sé é achiù me fennadoù distag

a-zivoud istoér ar Vretoned én Armorig.

Ur stedad pennadoù berr arall a zeï, marsé, ér méz goudé, ged istoér an Duged a Vreizh-Izél, a-zebri an XI-vet kantvléad betag an Dispéah-Braz ér Vro (1 789), ha betag an amzér a-vreman. Mez n'em es ket hoazh boulhet an enklaskoù rekiz aveid skriù ur studiaden jaojapl àr an dachenn-sé... ha diéz-braz é kaved an taol-lagad spiz ha reizh aveid diforh peb tra – mad pé fall – é korv istoér ar hantvléadoù devézhan-sé..

Marsé ne zisohein ket enta biskoazh ged an eil stedad-sé, ha chom a hrei al labour diachiù aveid ar studierion yaouankoh eidon...

Kalon vad dehé !

Loeiz Ar Mouël

**KETAN FESTIVAL ETRKELTIEG
HEB PIER GUERGADIC**

Deit zo bet ohpenn mil a dud aveid an overenn-intermant Pier Guergadic; lidet é bet d'ar merher 30 a viz meurzh devézh, ha ré vihan a oé an iliz « Santéz Jeanne d'Arc » aveid reseù rah an dud.

E 1971 en-doé éan digoret ar « Gouélioù Braz ar Baga-dou » é kêr An Oriant. A nebeudigoù émant deit de voud ar ré vrasan én Europa, édan hanù « Gouélioù Etré-

keltieg An Oriant»; tolpein a hrant breman àrdro 600 000 a dud épad an deg dé a viz est ma pad ar Festival.

Niveruz a oé é amizion, dalbéh prest d'en heuli, de sekour geton, aveid gobér braùoh braù ur festival dia-zéet àr sévenadur Breizh ha kani ar broioù keltieg.

Ean é en-doé vennet grons, ged harp Armel Herrieù, ma vehé bet un overenn é brez-honeg épad ar festival, ha

lidet zo bet unan beb blé é iliz Sant Loeiz, é kreiz kêr An Oriant. Deit é Pier, seul gwézh ma hellé, kement euzuz é oé é kleùed kanennoù kaer Bro-Gwénéed.

Ar blé-man, d'ar 14 a viz Est, é vo laret an overenn eiton, eid Polig Monjarret hag Yves Hellégouarc'h, é gensorted, oeit d'ar bed arall eùé.

Ar hompèrion-sé a vanko surwalh; ne veint ket ankouézheit, na ged o mignon-ed strèuet dré ar Vro, ha dré ar broioù keltieg, na ged an oll dud a zeï hoazh beb blé, épad hir amzér, de gemer perzh ér « Gouélioù Braz Etrékeltieg An Oriant »... ..

CELTICA AN NAONED

Ar hetan Celtica, kempennet én Naoned àrlané, dré Jean-Pierre Pichard ged paré Festival Etrékeltieg an Oriant, en-doé dija tolpet àrdro de 35 000 a sellerion.

Ar blé-man éma bet reneüet an taol d'an 10 ha d'an 11 a viz Méhéven. Kaset en-des muioh a dud hoazh de Stadoù ar Beaujoire : troioù 60 000. El ar blé paset, an tri hart anehé a zé ag an départemant « Loar-Atlantel » é unan.

Muioh mui enta, é welér pegement an arvestoù sévenadurel keltieg a ra perzh é peb léh ma vent aozet. Kement mem ma dé deli de baré Jean-Pierre Pichard, àrlérh Bercy ha Naoned, kempenn arvestoù sort-sé é kêrioù vraz arall : Pariz, Lille, Lyon. Mez chomam én

or Celtica, digoret braz d'ar broioù keltieg a zianvéz Breizh. Meurdézhushoh (*plus grandiose*) hoazh é bet ar « show » eid é 2 004 : muioh a safar, muzikerion brudet, kerlennoù, bagadoù ag an dibab. Gwélet ha kleüet é bet Alan Stivell – aveid an hantér kantved tro-blé adsau an délenn keltieg – Denez Prigent, Didier Squiban, Jil Servat, Dominique Dupuis (violonerez youank-flamm, akadianez dizoleit épád devézhhan Festival an Oriant), bagadoù Lokoal-Mendon, An Alré, Sant-Nazer, Pondi, muzikerion ar Varteloded a Vrest (Equipages de la Flotte). Oll en-des groeit ag ar gwellan aveid plijadur an dud deit d'o gwéled ha de chelaoù dohtë ... ..

Jobig ar Guludeg

Arriù é ar paotr yaouank ér gér.

E dad hag é vamm en-doé hiraezh (hirêh) braz dehoñ de zoned d'ar gér, hag é vamm ne hré nameid huandein : « Un néh (pitié) é èlkent, emé hi, ma hur behé ni kaset ar paotr kêh-sé ker pell ! Gwell e oé dem gouarn hur mab ha koll an argand. »

Bamdé éh é àr ur votenn de spial pegourz é vehé arriù hé faotr éndro.

Ur wéh bennag èlkent hi er gwélas é tiso ; ha chetu hi é redeg abenn d'an ti, par ma

hellé : « Arriù é ar paotr, e lar hi, arriù é ! »

Ki an dén yaouank a oé deit én o raog, ha éan a droé hag a zistroé, hag a fiché é lost tro ha tro d'ar hêh dén dall, aveid diskoein dehoñ é oé arriù é dud.

Ouilein a hrent rah, kozh ha yaouank, ged ar leüiné !

Ar paotr a frotas abenn daoùlagad é dad ged ar pézh en-doé skarzhet ag ar pesk, ha kentézh en-des é dad Tobi gwélet splann èl agent.

... (J. Buléon) ged Mériadeg.

« LE MESSAGE DE JEAN-PAUL II AUX BRETONS »

Deit é Yann-Paol II de Santéz Anna d'an 20 a viz Gwenholon 1 996, èl perhindour, hag aveid rein inour d'ar Vretoned. An hani en-des aozet ged kalon an devezh-sé a zo surwalh Yannig Baron. Saüet en-des ur gevredigezh eid tolpein tud a volanté vad én dro dehon ; d'ar Vretoned é oé deliet reseù ar Pab, ha pas d'ur « Hornog Braz » (*un Grand-Ouest*) èl ma faoté d'ur ré bennag émesk tud é karg.. Displeg a hra én ul livr « **Le Message de Jean-Paul II aux Bretons** » penaoz en-des éan greit, ged harp é vignoned, eid gounid éneb d'« an aùelioù kontrél ».

Ul livr plijuz de lénn gwerzhet d'ar priz a 17 euro é ti Coop-Breizh. Tu a zo eüé d'er goulenn de Yannig Baron 72, Stred Texier La Houlle 56 000 Gwénéed.

SUHUN AR MOR BIHAN

Displéget hé-des, ar blé-man, étre an 2 hag an 8 a viz Mae, pas hebkén àr deur « Plég-Mor Gwened », mez eùe àrdro dehon ha porzhioù braùan é aodoù.

Saùet ér blé 2001 degouézh a ra « Suhun ar Mor-Bihan » peb daoù vlé. Ar wéh-man éma bet enta an derved. Boud hé-des un diforh braz é kevér ar manifestadegoù ar mor arall :

- Degouézh a hra é kourz, d'an Neùé-Hañv, pell é-raog termén an douristed.
- Dispartiet é étre meur a léhioù : 15 porzh, lan a vraùité, tro-ha-tro d'ar plég-mor, aveid degemér, peb unan d'é dro, ur strollad-lestri*, dishañval bamdé.
- Lakad a hra 14 kêr ag ar hornad de gemér perzh én degouézh*.
- Kavet en-des ar rénerion an tu de gempenn ur pikol roll a vanifestadegoù : rédadegoù-bagoù, baléadennoù àr lestri bru-

det, deverransoù a beb sort, kement aveid plijadur ar voraerion èl aveid kani pobl ar selle-rion.

Peb bro en-des, a-dra-sur, kornadoù souézhuz, mez unan ag ar ré kaeran a zo èlkent ar plég-mor en-des groeit é hanù d'hon départemant-ni : léh ma en em geija ar mor hag an douar, léh ma gavér kement a inizi strèuet èl perlennoù àr velouz an deur.

Ar « Suhun » en-des kaset de Vro-Wéned un nivér braz a vagoù – kozh ar muian anehé – deit a beb korn a Vreizh hag a Frans (ur bo-

chad a bell), ag an Europa ha mem a vro Brézilia, kement en-des em strèuet ar vrud anehi én dianvéz. Un 800 bennag a oent, ag ar brasan (tost de 20 metr) d'an distéran (troioù 3 metr).

Mez, braz pé bihan, oeded mad pé un tammig yaouankoh, oll a oent dibar* ha dishanval-tré doh ar bagoù a-vreman. Ken dishanval eùe étrezé men dé bet rekiz o rannein é 7 strollad-lestri diforhet revé o brasted, revé al labour a oé deliet dehé gobér : pesketerezh, d'ar liésan, balé pé rederezh. Revé eùe ma gerhent dré roan* hebkén, dré roan ha gouél àr un dro, pé dré wouél hebkén. Ré hir a vehé nivérein, unan hag unan, ar seizh-

rummad-sé, rag moned a hrant ag ar bagoù a roan, èl ar « yole » betag ar lestri-balé brudet èl « Penn-Duick I » hag étrezé, bagoù-labour ar plég-mor èl ar « Sinagot », bagoù-balé vihan hengounel (« Petite Plaisance Traditionnelle »), èl hon hani-ni » ur « (H) Caneton » a 5m. hag a 60 vlé (sturié* dré me mibion), ha bagoù brasoh hengounel, ranket revé o brasted hag o oed. Peb unan anehé, én o rummad, a oé ataù plijuz de wéled, kement a pé verdéent* àr ar pleg-mor, èl a pe zouarent, peb anderù-noz, ér porzh, léh ma telient tremén an noz.

Bamdé é vezé ur porzh dishanval, aveid peb strollad

« la recouvrance »

« ma yole »

« la mouette rieuse »

« la belle ilo ise »

« sinagot »

lestri, de guitad de vitin ha de zouarein àrlerh an deùézh. Unan ag an traoù dibar en-des lakeit Suhun ar Mor bihan de voud ker plijuz ha d'ober kement a vrud a zo bet, justerwalh, ar sonj d'o lakad de droein oll àr un dro, àr ar pleg-mor, étre 15 porzh àrdro dehon, pé én un inizenn gaer bennag. Neuzé, peb anderù-noz, ha peb nozezh, é peb porzh, é vezé kempennet diskouézhadegoù, deverransoù, kan, korollerezh, muzik ha festoù-noz ged kanerion, kerlennoù ha strolladoù a Vreizh pé a zianvéz. Bamdé é vezé dishanval ar léh, an arvest hag ar bobl.

Nivérus éma deit an dud àr an aodoù ; nivérusoh hoazh d'ar porzhioù de wéled ar bagoù é arriù ged o skipaill joéiuz ha de selled dohté, devéhatoh, éoret* é péah, àrlerh boud lonket o goalh ag àuel hag a zeur sal. Neuzé é té amzér pred ar skipaillioù hag an deverransoù aveid an oll : an dra-sé é peb unan ag ar 15

porzh. Pegement a dud a zo deit èlsé ? Meur a vilioù surwalh !

Ohpenn tra, kempennet é bet troioù-balé àrdro d'ar pleg-mor, aveid rein an tu, d'ar ré a venné kerzhed, d'annaouid ar braùan a gornadoù an aod, én ur wéled, àr un dro, ar bagoù àr ar mor.

Un tri-hantad a gerzherion en-des keméret perzh én droioù-balé-sé.

Estroh eid an 800 bag on-es komzet anehé, rekiz é el lared, éh oé deit eùé azé un ugentad a lestri vraz brudet (« Grands Voiliers du Patrimoine »), ag ar vro hag a zianvéz. Ne hellam hoazh o hanùein rah, mez ur gir èlkent a-zivoud ar ré brudetan : ar « Marité » 47m.

an devézhan tèt-gwerni pesketaour moru, ar « Recouvrance » - 42m. - goélet a Vrest, ar « Phoenix », brick saozoneg a 37m., an « Etoile Molène », « Notre-Dame de Remungol », « Krog A-barzh », pesketour grilled-mor*... h.h...

D'ar sadorn, ar Valéadenn-veur* en-des tolpet oll ar bagoù aveid kennig un arvest souézhuz d'ar voraerion ha d'ar sellerion, deit a vostad, nivérusoh eid bis-koazh. Rah ar bagoù, ar ré en-doé keméret perzh ér « Suhun » hag eùé oll lestri ar hornad, braz ha bihan, kozh pé arneùé(modern), keijet, en-des kuiteit Porzh-Navaloù, é beg ar plég-mor,

aveid merdéein àr un dro. Kaer braz a oé de wéled !

Or sonj a ya d'ar rénerion, d'ar ré a zo ér penn, mez eùé d'an 2 000 bennag a dud a volanté vad en-des labouret, a bouiz o nerzh, aveid kas an traoù araog. Penaoz, heb-zé, heb harp Kuzul-Meur an départemant hag hani ar hêrioù én dro de Wénéed, heb sekour ar stalioù-labour, ar « sponsored » en-devehé digoret o yalh. Penaoz doned de benn a lakad de gerzhed, àr un dro, kement a hêrioù, a vorzhioù, a vagoù, a strolladoù ? Trugaré vraz enta d'an oll hag or gwellan gourhemenoù de beb unan anehé.

Kénavo d'ar hetan é 2 007.

Jobig hag Yves ar Guludeg.

IHUEL E DRAOU

Boud a oé ur person hag a oé é chom geton, én ul lod, ur garabasenn* hag un niéz.

Un dén mad a oé ar person, med ne gavé ket bamed é amzér gaer ged an diù hroah*. Ar garabasenn a oé amoédet* ged andelloù* ar spierézed*, pé ténerézed kartoù, hag an niéz ged an hoant diméein.

A viskoazh é larér ne vé ket tuet ar bersoned de zesaù niézed. Hennen, é gwirioné, ne oé ket tamm erbed. Diar an oll draoù é vezé chelaoù-etoù ar garabasenn egeton. De driwéh vlé éh oé amoédet dal ar plah de bredegoù ar gegineréz a zivoud ar spierézed, ha kredein a hré sonn èl d'an Aviél de gement tra dal a larent.

Diar an oll, é kredent traoù hé friedelezh. Kir braz é bet dehi; iùin* braz é bet geti boud bet um amoédet ged andelloù ar garabasenn é léh chelaoù doh komzoù fur ar person, hé yondr.

Doned a hra, un dé, ur spieréz de di ar person ha distill a hra hé zraoù de beb unan ag an diù blah. Plijadur a oé geté o diù é kleüed o doéré. Spizet a oé bet d'ar plah niéz, é timéché d'un dén i-huél é draoù.

Penaoz ne vehé ket bet an niéz é vourein ag an doéré? Eh oé én oed de ziméein. Treménet a oé hé seiteg vlé ha kroget én hé zriwéh. Hoanteit a oé geti priedein hag an oll a anaùé hé hoantoù. Komzet a vezé dehi ag ur pried ihuél é labour, de lared é un dén dishaval doh an dudigoù kéh. Perag nen dehé ket plijet dehi an doéré? Emenn éma ar plah ne vé ket digor braz hé daoùlagad aveid kaved ur galant dibar.

Abrest* éma bet ar galanted é verüein én dro d'ar plah; boud a oé ré ag hé houchigoù*, rah mechérion ag ar vorh, a reké la-

bourad aveid biüein. Ne zijaojent ket dohti.

Ar yondr a gavé nameid mad de lared anéhé ha peb unan anéhé a blijé dehon tostig èl un arall.

An niéz, hi, a oé brasoh hé daoùlagad eged ré hé yondr ha ne sellé ket dohté: ne oent ket ihuél awalh aveiti.

Ne chelaoùé ket doh aliou fur dén erbed; doh ré hé yondr naket, nameid doh amoédaj ar garabasenn a zalhé de whitellad é reké priedein d'un dén ihuél é draoù.

Bléadoù ha bléadoù é kendalh de glouérad kerh* d'hé galanted, ha peb unan ag ar ré-man a gavé é hani ged bihannoh a andelloù, é léh arall, heb deval* nitra.

Dilézet a oé an niéz ged galanted ar vro ha tenaù a oé ré a zianvéz a zé de wéled ar plah tréhoanteg*.

Ardro hé zregont vlé, é ta daoù pé tri paotr kripennetoh* éged ar vechérion ketan. Mad, ohpenn mad, gwell, ohpenn gwell, a oent aveiti. Ar yondr a gavé geton éh oent ré ihuél aveiti.

Ged é furnéh ne arvaré ket a zispleg d'é niéz é vé gwell garanté leih an dorn éged dañùé leih ar forn. Ar plah ne sellé ket doh ar halanted braz-man ha d'ar yondr é laré:

« IHUÉLOH !
IHUELOH ! IHUELOH
ATAU !...

- Med plah, emé ar yondr, ged più éma ho sonj hwi? ged mab ur roué bennag?

- Mar bé karet, me yondr.
- Neuzé é hellet gortoz, an niéz. »

Red a oé bet dehi gortoz.

Goudé boud groeit, kéhed amzér, goap ag ar halanted distér, ag ar ré vraz, éma bet hi goapeit ged an oll de hortoz mab ur roué.

El ma nen dé ket mab ur roué d'hé hlah, éh oé bet reit dehi dremselled* izéloh, aveid torrein hé hoant de ziméein.

Rag, ged an oed, hé hoant de ziméein ne nebuté ket; kreskad a vraz ne larér ket.

Ha, hi de zavé darboderion

d'hé zro, du-man ha du-hont
ha hi ha kavet mab ur héré
botoù lér, ha kéré botoù lér
éan eùé.

Ne zispilij ket an doéré de
zén erbed, na d'ar yondr a
gavé ar paotr éjaojabl doh é
niéz, na d'ar plah a dorré
alkent hé hoant de gaved ur
pried, na d'ar garabasenn a
laré éh oé ur galant ihuél é
stu*, rag ma labouré én ur
gambr d'al lué.

Ur suhuniad bennag goudé
priedelezh an niéz é varùé
klohour ar barréz hag éh oé
bet lakeit pried an niéz én é
léh.

Ar garabasenn a strimpé
ged al leùiné ha hi a huché :
« Deit a oé ar wirioné ged
an denneréz kartoù : ihuél é
é draoù, ihuél é labour,
ihuéloh éged labour hañi ér
barréz !... »

(Y.V. HENEU é Bourrapped an
tiegezh)

Giriou diésoh :

Karabasenn : *servante*

Groah : *vieille femme*

Amoédet, de amoéd : *sot, idiot...*

Andelloù, de andell : *nigauderies*

Spiour, spierez (f) : *espion, observateur, guetteur*

Spiérézed : ar 6 dé a zo arlerh An Nédeleg ; revé kredennoù ar bobl,
merchein a hrant an amzér a vo épad ar blé de zoned : é miz Genvér é vo
ar mem amzér èl d'ar vitin 26/12, é miz Huavrér èl d'an andèrù an dé-sé,
ha kement-sé de genderhel...

Iùin : *fâcheux*

Abrest : *bientôt*

Berùein : *bouillir, ici grouiller*

Hé houchigoù : *de kouchein : convenir, ici à sa convenance*

Klouérad kerh : *mot à mot : passer de l'avoine au crible, ici faire la difficile*

Heb deval nitra : *sans s'abaisser du tout*

Kripenn : *crête (d'un coq...)* Kripennetoh : *ayant d'avantage de crête, c'est à
dire : faisant montre de fierté, farauds..*

Dremmselled : *entrevoir, jeter un coup d'œil...*

Stu : *asselement, base, ici position*

DEGOUÉZHIOÙ ÉPAD AN HANV

1 – festival étrékeltieg an Oriant :

Etré ar Gwénéer 5 hag ar Sul 14 a viz Est é vo dalhet ar Festival 2 005, hag ar wéh-man é vo blé an Iwerzhon.

Ne vehé ket braz awalh pajennoù « An Doéré » aveid lakad ar pézh a vo kenniget épad an déioù-sé kement a draoù a beb sort a vo. Mez komzet vo anehé ér hazetennoù, pé gwélet àr panelloù ér hêrioù.

Gelloud a hrér gouenn roll an deverransoù ged tud ar Festival dré pellgomz : 02 97 21 24 29, pé moned d'an 2, ru Paul Bert é kreiz kêr An Oriant aveid gouied muioh.

2 – é Gwénéed :

Ag ar gwénéer 16 /9 d'ar sul 18/9 é vo kenniget deoh « Celti-Vannes » (ex Festival Bro-Gwénéed). Greit a vo, ar blé-man, àr Blasenn ar Rabinn, édan teltennoù.

Un overenn a vo lidet d'ar sul, penn-der-benn é brezhoneg, de unneg eur, én Iliz-Vamm.

3 – é Santéz Anna :

Dé Gouil Braz Santéz Anna é vo laret eùé un overenn-bred é brezhoneg penn-der-benn, de **9 eur, d'ar 26 a viz Gourhelen** enta. An overenn-sé a zo bet lidet dija ar blé paset aveid ar wéh getan. Deom-ni é um lakad ma kreskei a vlé de vlé, eid rein é léh d'ar brezhoneg, de getan penn é Santéz Anna.

4 – stajoù :

a / *ged Gevred*

Ur suhuniad aveid deskein dré ober ged brezhonegerion Bro-Gwénéed.

Dalhet a vo adal ar 25 betag an 29vet a viz Gourhelen.

Skriù de : Staj Hanv Gevred – Hélène Le Jeune – 2, Straed an Iliz
Pellgomz : 02 97 60 98 26 Mail : ar-re-yaouank@wanadoo.fr

b / Amzer Nevez

Adal ar hetan a viz Est betag ar 5 – 8 : Sonerezh ha dañs breizheg ha keltieg :

- Fleut a dreuz (flûte traversière) ged Jean-Michel Veillon.
- Gitar ged Soig Sibiril ha Ross Kennedy.
- Telenn ged Gràinne Hambly
- Violon/Fiddle ged Christian Le Maître – Breda Keville
- Akordeon ged Yann-Fanch Perroches – André Le Meut.
- Bombard ged André Le Meut – Christian Anneix.
- Binioù braz ged Patrick Molard.
- Dañs ged Thierry Riou – Alan Pierre – Solenn Boennec.

Amzer Nevez : Soye 56 270 Plañvour. Pgz : 02 97 86 32 08
E.Mail : contact@amzernevez.org

5 – Breizh Adunanet « Bretagne Réunie »

Kouvi a hra an oll Vretoned de voned de Sant-Nazer, d'ar 1 a viz Gouél-Mikêl (pé Héré) aveid goulenn grons ma vo adstaget al Loar-Atlantel doh Breizh, heb gortoz. Breizh adunanet a vehé ur rannvro a bouiz én Europa.

6 – Fest an Unañdêr (Fête de l'Unité)

Hed ar Hanol a Vrest de Naoned é vo tu de gerzhed d'ar sul 18 a viz Gwenholon, aveid gober al liamm étre an diù gêr-sé, ha degas sonj éh om é hortoz distro al Loar-Atlantel de Vreizh, distaget a-houdé 1 941 édan Gouarnamant Vichy.

Ur féson plijuz d'en em gaved aveid goulenn ar mem tra èl « Breizh Adunanet ». Mélanie Guyomard en-des hé hennennet. Mélanie a zo anaët mad goudé man dé bet dibabet èl « Rouanéz Bro-Gall » ged Geneviève de Fontenay. Lakad a hra hé bro ihuéloh aveid an inourioù a zo bet reit dehi.

PAJENN AR VARZHED

-DARVOU DOÛ AR VVHÉ

Poz ketan :

Pe wélér ar géot é hlasad
Ar ar prad,
An éned bihan é kancein
A vitin,
Bugalé ér méz é hoari
Disoursi,
An tiad abézh é kempenn
Euredenn ...

Diskan :

Neuzen é ouiér, heb arvar,
Eh es leüiné àr an douar !

Eil poz :

Pe wélér koumoul du én néañ,
Hag arnan,
Hag ar skorn kroget kaletan
Er fetan,
Pe wélér strèuet ér barréz
Dianéz,
Pe gasér d'ar bé korv divlamm
Ur geizh vamm,

Eil diskan :

Neuzen é ouiér, heb fari,
Eh es tristedigezh én ti.

Loeiz Ar Mouél.

-Al lestr goullé

(ged Roperzh ar Masson)

Boud éh es àr ar mor
Ur vatimant é klask aior
Ha chetu bléioù hir ma jél
Skañv én aùél.

Ar ar bourh ne wéli
Hâni tro-ha-tro d'ar gwerni
Nameid ur paotr, é vlèu melén
Doh ar varrenn.

Arhoazh vitin heb mar
E tei ér fin betag hon douar
Rag leviér al lestr a vé
Me haranté !

Giriou diésoh

Aior (éor) : *abri*
Jél : *bordée (navigation sur le même bord)*
Ar ar bourh : *à bord*
Leviér : *pilote*

LAREDOU

- Aved plijein d'an oll é vehé red boud fur ha foll.
Ged an oll an hani zo karet a zo fur fur pé heb spered.
- Nen dé ket ged an tabourin é vé dalhet ar had.
- Ar goahioù doñnan a hra bihannan trouz é rédeg.
- Mar doh ganet chignan chomet ar pezh ma oh,
Ha ne houlennet ket doned de voud brasoh.
- Henneh a zo luemm é dead a zeli boud kalet é skoarn.

AVEID HOARHED

- Penaoz gober aved diméein ged un dén yaouank, braù,
pinùik ha luemm a spered ?
  - ✓ Reskond : *diméein pedér gwézh.*
- Perag éma red derhel dorn é voéz ?
  - ✓ Reskond : *rag kentéh ma el lesket, hi ya de obér*
« shopping ».
- Daoù Indian a zo édan ur wéenn. Unan anehé a zo tad mab
an arall. Più é an arall ?
  - ✓ Reskond : *é voéz.*

KOMZAM BREZHONEG

Che-leu-et hag e kleud-et, Che-leu-et hag é kleud-
et Ur sonnen a neué saù-et, Lon-la lan-de-ri - la.
Ur sonnen a neù-é sau-et, Lon-la Lan-de-ri - na.

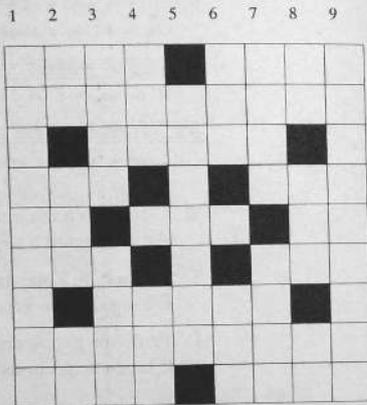
- 2 Saùet a Vreizh, mem bro karet (bis)
Ar vro kaeran a zo ér bed
- 3 Bennoh de Zoué ma on gañet
E bro santél ar Vretoned
- 4 Pe oé me genoù digoret,
E brezhoneg em-es komzet
- 5 Pe oen ér lann ged me loñed
Na liéset em es soñet
- 6 Ha de noz, é korn an oèled
Mamm-gozh é tibuncin é ned
- 7 A laré dem : « Ataù komzet
Lavar hun tadoù Bretoned ! »
- 8 O mamm-gozh peur ne zoujet ket
Dalhmad é veem Bretoned.
- 9 Eidon-mé, tré ma vein ér bed
Brezhoneg a gomzein berped
- 10 Ha mem d'an Nêañv pe vein galüet
Ar brezhoneg n'ankouézhein ket.
- 11 Rag me gaño ged an éled
Kanennou kaer ar Vretoned

(Tennet a « Guerzennoù Breizh-Izél » E. Le Strat)

GIRIOU-KROEZ (ged Kermorvan)

A-hed

- 1-Reseüet en-des halén.- Ursula digalon.
- 2-Doh ar rêvr é hra droug (daoù gir).
- 3-Géot-red bokedoù kaer.
- 4-Kani an amzer a dro fonabl.- Hoér Rachel.
- 5-365 én ur blé.- Enéan berreit, mez hoazh én hé fézh.- Diù mem vogalenn.
- 6- Kêr Bro-Holland.- Armé én Iwerzhon.
- 7-Penn-ketan Téhéran.
- 8- Gronnet int ged ar mor.
- 9-Mann é K.L.T., pé nitra. Kêr-vamm an Arabia Séoudeg dré an tu dehoù.

A-dreuz

- 1.-Eid arrest ar harr-tan.- 2- Kêr é Sant-Omer.- (A) bouiz àr an diskoé.- (A) guh émesk ar bléu.- 3- Mountbatten a oé unan.- An hantér ag an éternité.- 4- Stér é kêr Roazhon ag an diaz d'ar lein.- Rézon heb penn na lost.- 5- Chachehé.- 6- Lur diskaret.- Achimant é Londrez.- 7- Nivéreïn a hra pennadoù « An Doéré ».- Irina digalon.- 8- Edan ar vuoh.- 24 én un dé.- Paotr é Londrez dibennet.- 9- Arlerh an distruj.

Reskond : (ne sellet ket heb klusk !)

A-hed : 1- SALL.- URLA 2.- TAOL-TROED.- 3- RIELL.- 4.- ROD.- LEA 5.- DE-ENE.- UU.- 6.- EDE- IRA.- 7.- TEHER.- 8.- ENEZENNOU.- 9.- ZERO.- DAYR.

A-dreuz : 1- STARDEREZ.- 2.- AA.- OED.- NE.- 3.- LORD.- ETER.- 4.- LLI.- EZO.- 5.- TENNEHE.- 6.- URL.- END.- 7.- ROLL.- IRNA.- 8.- LE.- EUR.- OY 9.- ADSAUADUR.

Atlantic
Breizh
Kopiadennoù

Skritelloù, mailing, kartennoù-
degemer, pik-fax, grouiennerezh,
plastikerezh, boulhadurezh...

KOPIADENNOU EN HO UNAN

Jean-Michel MAHEVAS : 02 97 35 22 61
abcopies56@wanadoo.fr
10, avenue A. FRANCE 56100 LORIENT

Studierion
Kevredigezhoù
Entreprizioù
Ne vern più...

ENEZ GROE - Kambrou-ostiz(chambres d'hôtes)

Digor a-hed ar blez

3, Ar Leurc'hae Enez Groe Pgz : 06 09 71 01 91

AMZER NEVEZ

Kentelioù ha stajoù sonerezh, dañs ha brezhoneg ;
Lévraoueg keltieg, abadennoù sonerezh, festoù noz
Degemér evit ar c'hevredigezhioù (saliou emvod...)

Amzer Nevez-Soe 56 270 Planvour Plg:02 97 86 32 08
Fax : 02 97 86 39 77 e-mail amzervez@wanadoo.fr

ASSOCIATION BRO-EREG La Grande Métairie 56340 CARNAC

Pour toute correspondance relative à la rédaction de la revue AN DOERE
à l'association, pour les abonnements à la revue
écrire à :

Ao Alfons Samson : 8, Av. Jules Le Guen - 56260 AN ARVOR

N° CCP de l'Association : **NANTES 4 287 62 E** (chèques libellés
à l'ordre de Kevredigeh Bro-Ereg)
Kenlabourenion An Doéré en niverenn-mann

Loeiz Ar Mouél - Mériadeg Herrièu - Yves ha Jobig Le Guludeg
Alfons Samson - Olivier Vantorre (internet)

**Trophée
Roñsed-Mor
2005**

**Création
musicale
avec
Pascal
LAMOUR**

AN DOERE : Publication trimestrielle : prix du numéro : 4 €

Abonnement annuel (4 numéros) : 15 €

+ 1 € (adhésion à l'association) = 16 €

Gérant de la publication : Louis LE MOUËL

27, rue de Ferdinand Le Dressay - 56000 GWENED

N° C.P.P.A.P. 64 359 (03 1982). N° ISSN. 0750.3326.

Dépot légal 2ème trimestre 2005

INTERNET: <http://perso.libertysurf.fr/andoere> **E-MAIL**: andoere@libertysurf.fr

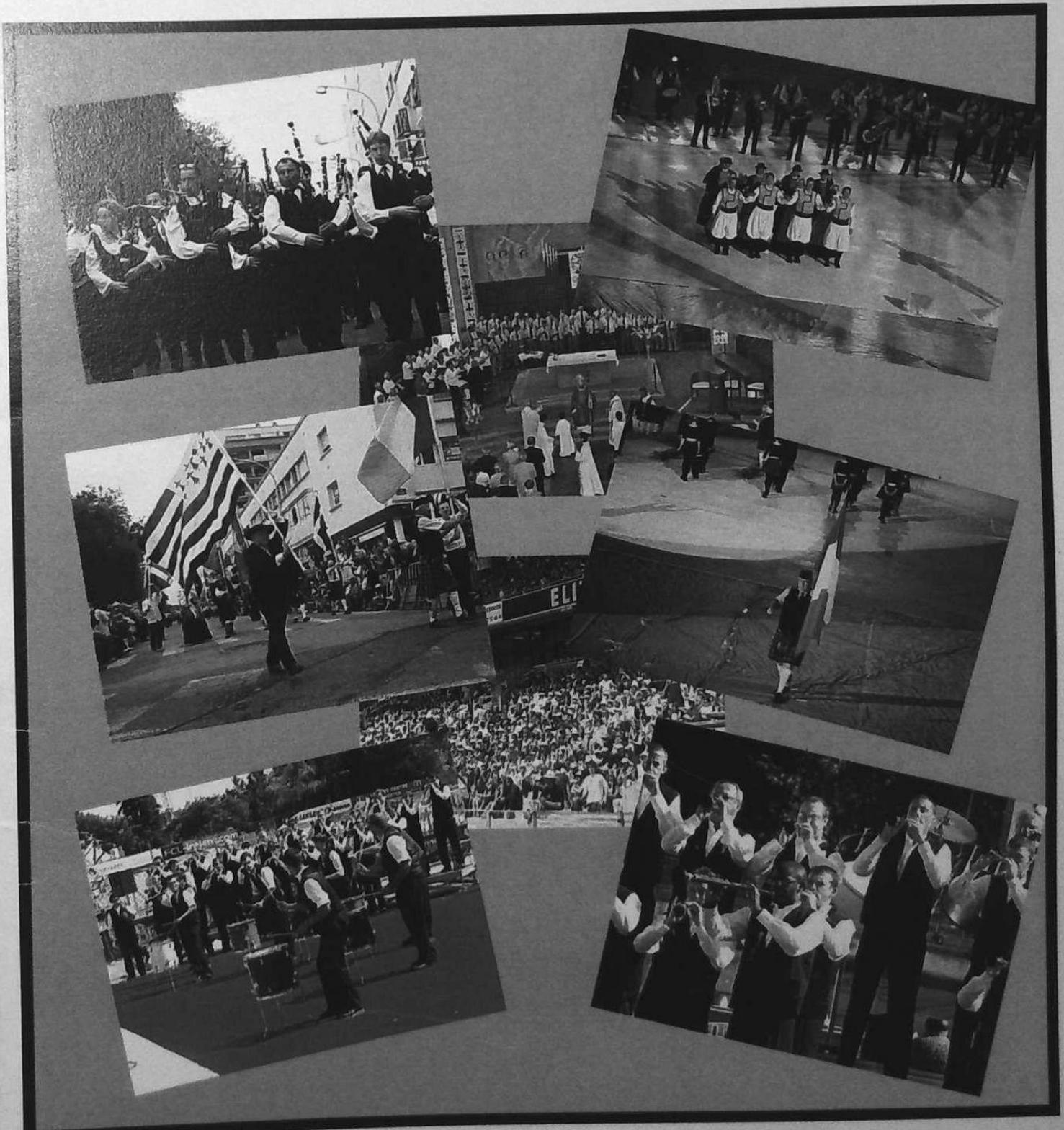
N° 94

an

DOÉTRIE

Priz:4€

DASTUMADENN É BREZHONEG BRO GWÉNED

**SKOL-QUEL AR VRO
INSTITUT CULTUREL
DE BRETAGNE**

E
Kastell
An Erminig

6, straed an Nor Bostern
(rue porte poterne)
56 000 GWENED
Pzg : (Tél) 02 97 68 31 10
Plr : (Fax) 02 97 68 31 18
lcb.suav@wanadoo.fr

www.skoluhelarvro.org

**RENE BRISACH
SIMINALIOU**

*PA GAN AN TAN
E KAN AR VUHE*

54, Bali Chazelles 56 100 An Oriant
Pzg : 02 97 21 36 34 – Fax : 02 97 64 47 42

**KAMPING AR VEITERI VRAZ
E KARNAG
ho tigemer**

Digoret a viz Ebrel de greiz miz Gwenholon
Brezhoneg, galleg, alamaneg, saozneg komzet
Pzg : 02 97 52 24 01 – Fax : 02 97 52 83 58.

ROLL AR PENNADOU

❖ RAGLAVAR	P. 4
❖ ISTOER AN ARMORIG	P. 5 – 11
❖ AN IWERZHON : UR HRESKANS SOUEZHUZ	P. 12 – 13
❖ EMGAV GED JORJ BOTUHA	P. 14 – 15
❖ PRIZ AN ERMINIG 2 005	P. 15
❖ FESTIVAL ETREKELTIEG 2 005	P. 16 – 17
❖ TRA MA VO 'R MOR	P. 18 – 19
❖ DOERIOU	P. 20 – 21
❖ PAJENN AR SKRIVAGNERION	P. 22
❖ LAREDOU	P. 22
❖ AN AVALOU HAG AR CHISTR	P. 23 – 24
❖ SONENN : AR CHISTR NEUÉ	P. 25
❖ GIRIOU KROEZ	P. 26

Priz ar houmanant a veid ur blé :

- 15 euro (4 an niverenn)
- 1 euro ohpenn a veid « Kevredigezh Bro-Ereg », èl-sé é vo laret pèsort labour pé deverransoù a vo kenniget eid ma helleët kemér perzh énné, mar karet.

Kaset ho chekenn a 16 euro d'an trézolour. E chomléh a zo àr ar bajenn devézhan. Trugaré vraz.

*Kirieg é peh skrivagner a veid ar skridoù embannet.
-édan é hanu, é pajennou An Doéré-*

RAGLAVAR

Ne gollam ket kalon :

Kleüet a vé liéz lared « Kollet é ar brezhoneg ! »

Hag é gwirioné, él léhioù ma vezé komzet tri ugent blé-so gozig ged an oll, é Gregam, é Ploué...hama, breman ne vé ket mui kleüet komz nameid galleg, hag an dra-sé dré ar Vro abézh.

Neoazh ! Peb tri miz é ta « Ofis Ar Brezhoneg » de rein nerzh-kalon d'ar Vrezhonegerion dré é gazetenn « Ke-leier ». Lared a hra deom éma ar yezh é tihousk :

- ❖ Dihousk a hra ér skolioù, èl ma ouiam. E berr amzér, 5 plé lakam, árdro ugent mil a vugalé en em gavo ér skolioù Diwan ha diüyézhég.
- ❖ Dihousk a hra é tachennoù labour, du-man ha du-zé (entreprizioù, tiér-kêr, tiér-kenwerzh...)
- ❖ Dihousk a hra dré gentélioù-noz darempredet ged oh-penn 5 000 a dud.
- ❖ En ilizioù eüé éma é tihousk. Eiti é tigorant o dorioù a nebeudigoù.

Arriü é enta ur hourz êsoh d'ar brezhoneg deusto d'an diézemantouù lakaet a-dreuz d'an hent taol ha taol. An diézemantouù-sé a zo bihan a dra mar dé vennanté an dud kreñvoh eité.

Kousteléam é kreskei hoazh ar vennanté ged ar rummad tud deit ag ar skolioù diüyézhég, ged ar ré eüé a fall dehé grons ma vo gouarnet biü ar brezhoneg. Gounidet a vo ar houstelé mar komzam-ni bamdé ged ar ré a anaüam, ar varhadizion, ar vugalé, ha ged ar ré disanaüet a gavam ár hon hent. Laram dehé : « *Démad deoh* » é léh « *Salut* » pé « *bonjour* » ha liéz é vo dalhet un tamm diviz é brezhoneg. Peb unan a zo koutant, ha chom a hra biü ar yézh! Dalham mad ! Dezoned ar yézh a zo étre hon daouorn-ni ; tré ma veem biü é viüo !

An Doéré

1 – ISTOER GOURINIZ AN ARMORIG

éraig ar maréad néolitig.

Kent krogein ged istoér an Armorig ha ged istoér ar Vretoned, éma red dein lared ur gir a-zivoud istoér an douar é-unan èl planedenn, éraig donedigezh Mab-dén. Diskouézhet a vo èl-sé penaoz éma bet saüet ha kempennet ar gouriniz hag a zelié doned de voud, devézhatoh, kavell hor bro. Diskouézhet a vo eüé penaoz éh oé biüet én Europa é gré hor hetan kérent, kant mil vlé-so, pé muioh...

Boud 'zo ohpenn péar miliard a vléioù ma dé bet distaget an Douar azoh krohenn an héol, heb ne ouiér perag..., ha ma en-des um lakeit de buncin én dro dehon é-unan ur wézh bamdé, ha de drocin én dro d'an héol ur wézh peb blé.

An douar a oé tuemm braz de getan, ha ne oé ket tamm buhé erbed énonn nag árnehon. Boud 'oé ur pikol mor streüet én dro dehon, ar Mor-Hénan*, hag é kreiz ar mor-sé, un ini-

zenn veur divent*, anaüet breman èl ar Pangéa (pé ar Pangaïa).

Goudé ur stedad vraz a vil-vléadoù, an inizenn Pangéa en-des kresket ar goust* ar Mor-Hénan, én arbenn ma oé treboulet an Douar heb dihan ged ar hovad tan flamm hag a verué édan ar Mor-Hénan. Saüet a oé bet eüé volkanoù braz ha manéioù ihuél. Ged an amzér é tremén, ar Pangéa a oé bet rannet é daou hantér braz, ar Laurazia d'ar hreiznoz, hag ar Gondwana d'ar hreisté. Etre an daou éh oé ul lenn vraz hanüet Théthys. An daou hantér a oé bet rannet – ind eüé – devézhatoh, ha kempennet 'oé bet èl-sé ar pemp douar-léd a anaüam breman, de lared é :

- An Eurazia, hag Amérika-d'ar-Lué, doh tu ar hreiznoz (an Arktig),
- An Afrika, Amérika-d'ar-Sol, hag an Aus-

tralia, doh tu ar hreisté (an Antarktig),

- Ar Mor-Héan a zo bet rannet eùé é daoù vor vraz, an Atlantig hag ar Pasifig, heb komz ag an daoù vor léhiet tro-ha-tro de golo-wennoù* an douar. Ar mor Téthys endoé goanneit ged an oll dreboulou-sé, ha doned a hrei, un dé, de voud ar Mor-Médidouarel*.

Dispartiet a oé neuzé azoh ar Mor-Atlantig, dré ur stréhenn* douar, hag azoh ar Mor-Du, dré ur stréhenn douar arall.

An treboulou braz-sé endes padet ur péar miliard bennag a vléioù, é korv an oed-veur a anaàm breman èl an Oed-Prekambrian :én achimant anehon éma bet saùet manéioù an Armo-rig ; ind é enta 'zo ar hetan manéioù ér bed abézh.

An amzérioù goudé an oed-sé a vé breman difor-het é pear oed-veur arall :

1 – An Oed-Meur Ketan : padein a hrei-éan un 300 milion bennag a vléioù , ha neuzé é 'zo bet saùet ar

Plégadur Herkinian. Neuzé eùé éma diwanet ar vuhé, én ur stumm distér, é sol ar morioù.

2 – An Eil Oed-Meur endes padet ur 125 milion bennag a vléioù, épad ma zalhé ar Plégadur Herkinian de seùel. Neuzé éma deit d'ar vuhé ar hetan peské é sòl ar morioù.

3 – An Drivet Oed-Meur a za goudé ha padet en-des éan tro-ha-tro de 65 milion a vléioù : neuzé éma bet saùet ar manéioù Piréné ha ré An Alp, hag éma deit d'ar vuhé an naeron hag an éned.

4 – Ar Péarvet Oed-Meur, é péhanni é viàm breman, a bad a-houdé un 3 million bennag a vléioù. Geton éma deit ar vuhé d'an oll loned keineg*hag a wélam én dro dem, ha d'ar marmouzed én o mesk . Epad an Oed-Meur-sé en-des um ziskouézhet eùé kérentaj ketan Mab-Dén, tennet péchanj ag ur ouenn kenderù d'al loned-sé, boud 'zo 600 mil vlé-so, pé muioh...

Mab-dén ketan ne oé ket porteled an dud a-vreman. E fas a oé paodmad hirroh ha poén en-doé é kerzhed àr é dreid heb kin. Rekiz a oé dehon krapein fonnabl ér gwé, a pe gavé àr é hent al loned goué* ag an amzér-hont. Lared a hrér anehon éh oé ur Paléopiteg, pé un Australopiteg, dré ma oé hoazh é féson de valé hanval doh hannu ar marmouzed braz hag a viùé én dro dehon...

E stumm en-des neoazh tasteit a neubedigoù d'hon hannu-ni, ged tremén an amzér, a vezul ma hounidé mestroni àr al loned goué...Kredein a hra an dud gouieg* éh oé deit Mab-dén d'an Europa é jiboésad hag é heuli al loned àr hentoù an Afrika trema ar hreiznoz hag ar hornog. Araoget endoé èl-sé a nebeudigoù épad milvléioù ha milvléioù, a-hed ar maréad Paléolitig (oed ar Mein-Ketan : étré 100 milvléad ha 40 milvléad kent donedigezh hor Salvér). Lared a hrér Néandertal anehon, dré ma dé bet tennet relégoù anehon é flandrenn Néan-

der (éтал Düsseldorf, é kor-nog Germania). An dud-sé 'zo bet sanset hor hérent kozhan, ha Mab-dén a oent èl-dom , mez diskaret é bet o gouenn é korv ar maréad Mézolitig, ur 35 mil vlé-so bennag. Gouied a hram neoazh é oé bet o gouenn strèuet ér bed abézh, a-houdé ohpenn 100 mil vlé.

Badéet a vent breman, a-hed o herrad buhé, èl « Homo-Abilis », rag ma ouient um servij a benùegér mein ha koed, ha devéhatoh èl « Homo Erectus », p'o-des um lakeit de gerzhed ha de rédeg àr o saù heb kerzhed mui èl ar marmouzed. Deit a oent de voud « Homo Sapiens » àr an achimant, a-veid lared é komprent éh oé o stad dishanval de hannu al loned.

Pe dé bet diskaret gouenn an Néandertaled, ur ouenn arall en-des keméret o léh. Lared a hrér anehé émant tennet a ouenn Cro-Magnon, rag ma dé bet kavet o relégoù ketan én ur groh hanùet èl-sé é parréz Les Eyzies-de-Tayac (Dordogne). Deit a oent a gornadoù tuemm an Afrika, ha

biüet o-doé épad ar maréad Mézolitig àr un dro ged o henderüed Néandertal. Ne ouiam ket perag éma bet diskaret ur ré, ha ma dé chomet ar ré-rall heb droug erbed. Marsé éh es bet ur brezél blaoazhuz étrézé? Marsé kentoh éh es kouézhet ur hlenüed braz ha kri àr ar rummad goannan a-nehé? Marsé!

Marsé eüé en-doé an daoù rummad um geijet, édan mestroni ar hKro-Magnoned, penn-dé-gwir éh oé ar ré-man « Homo-Sapiens-Sapiens », de lared é hantér speredetoh eid o henderüed!!!

Ataù revé deskadur ar ré gouieg, éma an oll dud avreman tennet a ouenn Cro-Magnon, heb gouied péker keijet – pé digeij – émant. Doué heb kén a hellehé lared!

Mall braz é dein breman doned éndro d'an Armorig, ha lared pé léh en-doé-hi, a pe oé bet treboulet ha kemmet èl-sé stumm an douar-ou-léd braz.

An Armorig 'zo breman ur gourinüz trihorneg – a-

naüet mad ged an oll èl m'éma – ha poblet a-houdé un tri mil vlé bennag ged ar mem rummad tud, rummad hor hérentaj, ar Wénédez hag ar Vretoned.

Um gav a hra é kornog an Europa, ér penn pèllan ékosté ar Mor Atlantig, ha dureit hé hein trema kreiz ar Gall ha kreiznoz an Europa, digor kaer de blénennou vraz an Azia.

Kalon ar gourinüz a zo breman ur bladenn kentoh izél adrest bleinienn* ar mor. Stank é neoazh ar motennoù hag ar manéioù meineg a gavér àrnehi, ha diéz braz de dreuzein d'an éeun pé a-blom. Bihan int, a dra sur, pe vent komparajet ged ré ar Piréné hag an Alp – paudmad youankoh, èl ma ouiér – mez rekiz mad é lared émant manéioù, pe gomprenér émant restajoù ha relégoù ar manéioù kozhan àr an douar, saüet ihuél gwézh-arall é penn devézh an oed Prékambrian. Izéleit odes a-houdé, ged labour an aüél, ar glau hag an héol, ha deit int d'ar stad a votennoù distér ha blod, goleit a

goedaj, a berléioù, ha mara-wézh a bradoù-labour. Deskein a hrant deom doned de voud izél a galon...èl-dé!

Mez penaoz um gavé ar gourinüz 100 mil vlé-so, é kalon ar maréad Paléolitig, ha 40 mil vlé-so, pe oé kroget ar maréad Mézopolitig, ha hoazh 12 mil vlé-so heb kén, a pe zéréüé ar maréad Néolitig (oed neüé ar Mein)?

Ne ouiam ket ré. Ha neoazh, rekiz mad é ansé reskond de houlennoù an dud a-zivoud kement-sé...Ha pesort poblans a zo bet ér vro neuzé? Ha boud a oé an dud-hont kérent d'ar ré 'zo deit goudé, ar ré hag a anaüam breman èl Kelted, poblans an Armorig a-houdé an tri mil vlé devézh an?

Aveid kennig ur reskond jaojabl d'ar goulennoù-sé, éma red derhel sonj a stad ar vro én amzérioù pèll-hont. Hama, ur skornadur vraz, hanüet ar skornadur Würm, en-doé kroget àr an douar, kant mil vlé-so, ha delé a hré derhel betag an

deg mil vlé devézh an kent donedigezh H.S.

Ur mantell skorn kalet um lédé neuzé àr Golo-wenn an douar betag kreiz an Europa hag an Azia, an ér oé deit de voud yein-sklas, un 30 pé 40 dérüz édan zéro. Ne oé àr an douar nameid géotaj hanval d'ar ré a gavér breman é toundra Sibéria, ha ne oé ket kalz a blantennou én o mesk, ré berrig heb kén...

En ur vro ker peur, ne oé a loned nameid ar ré hag a hellé gouzanv un amzér ker kri; klask a hrent o boud édan an erh, hag um lahein a hrent étrézé. Neuzé enta ne viüé ér vro nameid arzed, bleidi, renned, fri-korned* gloaneg, mam-mouthed... Ged ar samm deur skornet, yohet èl-dé àr an douar, bleinienn ar mor en-doé izéleit a 100 pé 150 métrad édan al linenn a anaüam breman. Ne oé ket enta Mor-Breizh erbed én amzér-hont. Breizh-Veur hag ar Skandinavia a oé staget d'ar Gall ha de greiznoz an Europa.

E léh Mor-Breizh éh oé – péchanj – ur stér vraz di-

chennet a vanéioù Skandinavia, ha reseù a hré, àr hé hent d'ar mor, ar hovélioù deit a blénnoù Breizh-Veur, d'un tu, hag an Europa-kreiznoz hag ar Gall, d'an tu-rall. Gelled a hrér neuzé moned àr droed ag ar Gall de Vreizh-Veur, betag mangoér braz ar skorn hag um lédé betag ar sôl a Vreizh-Veur.

Aodoù an Armorig a oé pèll braz neuzé azoh ar ré a anaùam-ni breman, penn-dé-gwir éh oent léhiet paudmad izéloh eid breman, ha moned a hré douarou ar vro betag kreiz ar Mor-Vreizh a-vreman. Moned a hrent eùé pèll ér mor Atlantig, édan an I-werzhon a-vreman. An inizi èl Eussa, Sun, Groé, ar Ger-veur, Hoad, Hoedig...a oé neuzé staget d'ar gourinuz, èl motennoù heb kén .

Boud 'oé neoazh tud neuzé én hor bro, ré deit marsé a zouarou an Afrika pé an Azia, pé hoazh ag an Ibéria, én ur rédeg àrlerh al loned a oent é jiboésad... Tud Néandertal, péchanj ! A-fed, kavet 'zo bet o relégoù, ha restajoù o

bouid, é kosté ar stér vraz-hont, hag àr an aodoù. Gouied a hram èl-sé éh oent nivéruz mad dija étal mané Dol hag étal beg al Liger, én dro de Wennrann, é achimant ar maréad Paléolithig. Ni er goui dré ar sammad braz a gregad, a istr hag a eskern loned goué o-des lesket àr o lerh. Biùein a hrent enta ged ar fréhaj a gavent àr o hentoù, ha ged jiboésad ha pesketad. Gouied a hrent eùé gobér koutelloù ged mein faoutet. Um ziùenn a hrent doh al loned goué fall ged an armaj mein ha koed o-doé kempennet, ha lojein a hrent àr ribl ar stéριοù hag é grohioù ihuél, êz de ziùenn doh dent ha krabonou al loned naoneg. Ur vuhé kalet ha danjeruz enta...ha nen dé ket souézhet ma dé bet diskaret gouenn an dud-hont épad ar maréad Méolithig...épad ma kreské – ha ma kriùé – ar ouenn Cro-Magnon, deit a gornadoù tuemmoh an Afrika.

Ar ré-man é 'zo sanset hor hérent ketan, hag ind é en-des poblet an Europa a-bézh, ar Gall, hag an Ar-

morig, betag donedigezh ar Gelted én hor bro, tro-ha-tro de 2000 vlé kent H.S. Ind é enta en-des saüet ar sévenadur Mégalitig, hag a

splanno én Armorig hag ér Gall épad ar maréad Néolithig, maréad ar Mein-Neùé.

Loeiz Ar Mouel

Girioù diêzoh

N.B. : Boud 'zo, ér pennad-man, un nebeud girioù diêz, ha neüé-girioù (néologismes). Merchet int ged ur stérennig arlerh an devézhan létrenn anehé :

Ar goust : *aux dépens(de)* – àr me houst : *à mes dépens*
 Bleinienn : *niveau supérieur, de blein –ioù (m.) : faite, cime, sommet*
 Divent : *immense, infini, de ment : mesure*
 Divonn : *.....id..... de bonn : borne, limite*
 Douar-led : *continent, de led : racine de lédan : étendu*
 Frikorn gloaneg : *rhinocéros laineux*
 Golowenn : *pôle, de golo : couvercle et wenn : blanc, neigeux*
 Goué (gouiù) : *sauvage, non domestiqué*
 Gouieg : *savant, expert*
 Keineg : *(animaux) vertébrés*
 Maréad : *époque (terminologie de Yehann Ar Melinér)*
 Mor-Hénan : *mer primordiale, de Hénan superlatif de Hen : antique*
 Mor-Medidouarel : *mer Méditerranée*
 Stréhenn : *détroit*
 Oed-Meur : *ère (géologique)*

- Oed-Meur Prékambrian : *précambrien*
- Oed-Meur ketan : *ère primaire*
- Eil Oed-Meur : *ère secondaire*
- Trivet Oed-Meur : *ère tertiaire*
- Péarvet Oed-Meur : *ère quaternaire*

AN IWERZHON : UR HRESK SOUEZHUZ

Deit é an Iwerzhon de voud ar vro pinùikan ag an Europa àrlérh Bro - Luxembourg.

Neozh, épad kantvléadoù, éma bet anaùet eid divroerezh fé foblans, hé barzhed a drajéris, hé brezélioù heb arsaù...ha diskoein a hra breman ur « PNB » ihuélou eid kani an Alamaned, ar Fransizion hag ar Saozon.

Penaoz éma deit de benn ag en em seùel é berr amzér a-dreist ar broioù arall ?

Komanset hé-des de chanjein épad ar bléioù 1 970. E 1 973 éh oé reseùet émesk broioù an Europa. E kreiz ar bléioù 1 980 desaùet hé-doé un nivér braz a studierion ampert, saùet un ékonomiezh frammet* hag ur marhad dianvéz kreñvet, grès d'an harp argant deit ag an Europa, mez pas hebken ! Penn kaoz ar chanjemant a zo bet dreistoll an nerzhkalon hé-des bet aveid adreneùéin* diazé ar vro abézh. Tolpet zo bet geti izili Mélestradur ar vro, ar

sindikadoù, al labourizion douar, an industrierion...hag all...

Diféret o-des, oll àr un dro, ur roll labour rust :

> Disgreskein taosoù an entreprizioù : 12,50 % d'an ihuélou, de lared é ar bihanan ag an Europa.

> Modérein ar goprou hag ar prizioù.

> Kennigein studi ér skolioù-veur heb péein nitra, aveid gounid un nerzh-labour a réz* ged doberioù ar bed a-vreman.

> Klask grons digor ar vro d'an entreprizioù a zianvéz...

An éfedoù a zo bet dreist-ordinér. E 1 990 nivéret a oé 1 milion 100 a dud gopret, a-ziàr ur boblans a 4 milion a dud. Hiriù émant 2 vilion (200 000 estranjour én o mesk), heb dilabour erbed ér vro.

A pe ouiér éh oé an dilabour a-dreist 20% é kreiz ar bléioù 1 980 ! Ha mankein a hra breman a labourizion !

A pe ouiér hoazh éma ar hresk, goudé ar bléioù-sé, krapet de 6%, hag oeit (pé « aet ») a-dreist 7% goudé 1 994, ged 11% mem é 1997 ha 9% é 1 998... ! Ar hresk-sé a zo bet an ihuélou émesk broioù ar Hornog.

E kontrél d'ar gelennadurezh* J. Keynes*, digredet hiniù-an-dé, braseit en-des ar hresk-sé a vuzul ma tigréské eùé sekour ar gouarnamant. Elsé skwér an Iwerzhon a zisko splann :

Seul mui é kreska an dispignoù hag an amprestoù publik :

- Seul mui é pouiz ar pèemantou àr an ékonomiezh.
- Seul mui é vihanna an ho-

ant de labourad, de grouéin, ha de ijinein...

Hiriù 9 ag an entreprizioù farmasian brudet an dré ar bed, 16 ag ar ré an ihuélou a werzh danué medesin, 7 émesk ar hetan àr dachenn « design software stlenneg » etc..., a zo staliet én Iwerzhon.

Komprenn a hram penaoz éma taosoù ar gouarnamant é kreskad breman, goprou an dud ar wellaad, ha Bro-Iwerzhon é pinùikad.

« Labouret, keméret poén.. al labour a zo un trézol... » Elsé é lar ur fablenn desket genem a-vihan. Impléet é bet, didro-kaer, é Bro-Iwerzhon.

..... A. Samson

Girioù diésouh :

Frammet : *structuré*

Mélestradur : *l'Administration*

A rez ged : *au niveau de*

Design software stlenneg : *conception de logiciel informatique*

John Keynes (Lord...) ganet é Cambridge é 1 883, marí é 1 946) a zo bet un ékonomiour brudet, levézonet en-des (*influencé*) politik an ékonomiezh épad an 20vet kantvlé dré ar bed abézh . E gelennadurezh (*doctrine*) a oé rein lusk d'ar brénadenn (*relance de la consommation*), digreskein priz an argant ha kreskad an dispignoù publik aveid dégas labour d'an oll dud.

EMGAV GED JORJ BOTUHA EN ALRE

Jorj Botuha. Più é an dén ? Un arzour, ur sonour ? Er gwéled a hram a wéhadoù, én ur gazetenn, èl un arzour, hag én un arall èl ur sonour bombard ag an dibab.

Dam d'er gwéled ; éma é chom é kreiz kêr An Alré.

Un dén karadeg ha déden-nuz a reseù a galon vad én é stal-labour.

Ganet é Jorj é Malachap, étre Pleuignér ha Langidig, ér blé 1960. Deit é d'an Alré ugent vlé-so d'en em lakad àr é vichér èl saùour benùégér muzik ar vro : biniou kozh, biniou braz ha bombard. Kavet en-des èl-sé an tu de labourad én ur hloestrein d'ar sonerezh hag a blij kement dehon, ha deit é de voud un arzour brudet. Peb blé é vé gwerzhed 800 benùeg bennag saùet geton ha ged an tri dén a zo é labourad àr an dachenn.

Ohpenn tra, é vé Jorj é hoari liéz é unan bennag ag ar festoù-noz, ha kemér a hra perzh ér hentstrivadegoù a laka é kevér tud an ampertan ag ar vro.

Gounidet en-des, éan hag é gompèr Pascal Guengo, ar priz ketan é Gourin d'an 3 a viz gwenholon. An eil priz a zo bet reit d'ar Vreudér Mahévas. Pe ne gounid ket ar houpl Jorj Botuha-Pascal Guengo, éh a ar maout ged ar houpl Mahévas. Peb unan d'é dro !

Jorj Botuha ha Pascal Guengo a zo é hoari àr-undro a-houdé tuchant pemp plé àrnugent ! Lidet a vo an dé-ha-blé abenn ar blé, d'an déioù ketan a viz genvér, hag é vo an argant dastumet eid Diwan-An-Alré. Ar Vreudér Mahévas a vo inouret d'o zu, édan berr, aveid o ugent vlé èl hoarierion.

En ur hoari é hell Jorj gouarn ar blijadur de voud ged é gensorted, ha derhel eùé an abilted a zo rekiz d'é vichér. Skoet hwi eùé àr é

zor. Reseùet a véet ag ar gwellan.

Stal-labour Jorj Botuha a zo : 24, ru ar Pear Avel (Rue des 4 Vents) 56 400 An Alré.

PRIZ AN ERMINIG 2 005

Beb blé é vé inouret ul lodenn ag ar Vretoned en-des labouret aveid ar Vro, ha, reit dehé Tro-Goug-An-Erminig (Collier de l'Hermine).

Ar blé-man éma bet dibabet :

- Ewa Waliszewska, ur Bolonierez, é karg ag embannerezh an Ti-Breizh, é Poznan.

- Jean Kerhervé, kelenneur ér Skol-Veur - Brest.

- Jean Ollivro, kelenneur douaroniezh (*géographie*) ér Skol-Veur - Roazhon.

- Hag hor mignon Pier ar Padelleg a Vubri.

Méritet en-des Pier é briz. Kenlabouret en-des, a volanté vad,ér gevredigezh «Eaux et Rivières de Bretagne », ha deit é mem hé fenn-rénour àrlérh Jean-Claude Pierre.

Neuzé é laboura ged « Dastum-Bro-Ereg », hag a pe houlen geton Pierre Guergadic, é l 1997, en em vellein a « (g)Kan-Ar-Bobl » hag é ziblasein é Pondi, aozet a vo ged ampertiz, grouiennet dré ar Vro abézh hag i-huéleit é vrud. Ha neoazh, più en-dehé kredet é vehé bet gounidet ar « Challenge »-sé, pe oé é hoannad Kan-Ar-Bobl é kevér ar Festival deit de voud ur pikol dégouézh én Oriant ? En em garg a hra Pier ar Padelleg ag an afêr-sé ged kement a nerzh-kalon men dé deit Kan-Ar-Bobl, beb blé, un degouézh a bouiz é Breizh.

Hor gourhemennou gwellan, kalonekan de Bier ha d'é fried Nicole a gemér hé lod geton aveid derhel biù sévenadur hor Bro.....

A.Samson

FESTIVAL ETREKELTIEG AN ORIENT

Ar blé-man hoazh, ar Festival – ar bemped ha tregont – en-des groeit kement a berzh el ar bléioù kent ged 700 000 a zaremprederion (70 000 aveid ar valéadenn veur hé-unan), deit de wéled an 200 arvest kenniget étre ar 5 hag ar 14 a viz est. Epad deg dé ha deg noz, ur 4 000 bennag a vuzisianed, kanerion ha korollerion en-des kaset leüiné ha plijadur d'ar vostadoù tud deit d'An Oriant.

Ar vro keltieg én inour ar wéh-man a oé Bro Iwerzhon deit ged 250 arzour. Edan hé

houbanenn « Ti-Iwerzhon » ha nen des ket dislanet épad ar Festival, éh es bet kenniget a-zevri : sonadegoù, muzik folk, muzikoù santél, « Master classes Uilleann Pipes », ha diskouézhadegoù. Lan a jourdoul a oé ged an tolpadou muzikerion ha kanerion ; bourruz um gavé an dud én « Ti » hag ar bannigoù bier a greskei hoazh ar bourrapted.

Epad Noz Vraz ar Vro, inouret ged an Intron Anderson, kanaderezh (ambassadeur) an Iwerzhon é Bro-Frans, ar ré talvoudusan ag an arzerion iwerzhoneg – én o mesk, Siobhan Armstrong, ar wellan télenouréz – en-des lakeit sévenadur o bro de viüein àr leurenn-hoari an Tétr Braz.

Jean-Pierre Pichard, penn-rénour ar Festival, en-des vennet ma vehé bet, muioh eid gwéharall, troeit léhioù an arvestoù tréma ar mor

tréma ar mor kentoh eid o gouarn é kreiz kêr hebkén. Elsé, al léhioù a zo bet kavet plijusoh ged ar bobl hag an dud a zo deit eüé niverusoh. A-durall, ar sonadegoù hag an arvestoù kenniget a zo bet, muioh eid biskoazh, talvouduz-tré.

Ne hellam, aman, nameid komz ag un nivér distér anehé : ur gensonadeg (symphonie) a neüé saüet : « Les ailes du bourdon » 80 arzour ged sonadegoù, kan hengounel é brezhoneg, muzikerion jazz, sonadegoù hoazh ged Denez Prigent, Yann Tiersen, Didier Squiban, Nolwenn Korbell, ataù é krapein, hag Annie Ebrel. Ha

hoazh : Carlos Nuñez, Dan ar Braz, Susana Seivane, Dominique Dupuis, bagad Men ha Tan ged Doudou N'Diaye, h.h....

Inouret é bet eüé Per Jakez Hélias ér Bistro Littéraire . Pégement a draoù ohpenn !

Aveid ar blé 2 006, inouret a vo, eid ar wéh ketan, An Australia hag a zeli doned ged hé gwellan pipes-bands ha ged hé arzerion « aborigen » a venn lakad de voud anaüet sévenadur an dud a viüé ér vro d'ar penn ketan, érag ma dint kouézhed édan bili an dud gwenn.

*Jobig ar Guludeg,
hag é vab Yves aveid ar fotoioù.*

« TRA MA VO 'R MOR »

En niverenn devézh, an-kouézheit hon-es lakad, é penn lost ar skrid « Suhun ar Morbihan », sinifians ar gérioù dièsoh kavet é korv al lénnadenn. En arbenn ma troant, ohpenn tra, árdro de draoù ar mor hag ar bagoù, émant bet, marsé, dièsoh de gompren dré al lénnarion

« ag an douar ». Plijet hon digaré. Chetu aman o sinifians. Aveid gobér ar bouiz, lakad a hram, de heul, un nebeudig gérioù arall a-zívoud ar bagoù hag an aùélioù, an dra-sé aveid gouarn un tammig goust deur sal àr an teadoù.....

1 – Gérioù merchet ged ur stéredenn é « Suhun ar Morbihan » :

Strollad-lestri : *flotille*
Dégouézh : *événement*
Redadeg-bagoù : *regate*
Dibar : *typique(s), original(aux)*
Roan = ruan : *rame, aviron*
Gouél : *voile* – Gouélioù : *voilier*
Merdécin : *naviguer* – A pe verdéent : *lorsqu'ils naviguaient*
Merdéadur : *navigation*
Eoret : *mouillé, amarré* – Eor : *ancree* – Eoradur : *mouillage*
Grill-mor : *langouste*
Baléadenn-veur : *grande parade*

2 – Gérioù bennag arall dizanaùet, pé ankouézheit, diàrbenn ar bagoù :

Penn-araog = diàraog = frigalion : *proue, avant d'un bateau*
Staon = stan = fri al lestr : *étrave*
Kein ar vag : *quille*
Aros = diàrdran : *poupe, arrière d'un bateau*
Stur : *gouvernail* - Sturiein = léuad : *barrer, gouverner (un bateau)*
Pichod : *barre d'un gouvernail - Groix*
Gwern : *mât* – Gwern-vizenn : *mât de misaine*
Gwern-gorn : *beauprè* – Gwern-gastell : *hune*
Fardein : lakad ar fardaj : *gréer* - fardaj = *gréement* - Fardoù : *haubans*
D'ar bourh : *à bord*
Tignol : *petit bateau*

3 - Diàrbenn an aùélioù

Aùél-dro : *tourbillon* – Aùél- gelhoid : *cyclone*
Ar seih-aùél : *tempête*
Aùél moén/ treut/ luemm : *bise glaciale*
Aùél gornog : *vent de N.O.*
Aùél gornog : *d'Ouest*
Aùél gevred : *de S. E.*
Aùél retér : *d'Est*
Aùél viz : *de N. E.*
Aùél izél : *de Sud*
Aùél-e-benn : *vent debout* – Aùél-é-dran : *vent arrière*
Aùél votant = kriaj = rostaj : *vents de N.O. à N. E.*
(*motantad : monter vers le Nord*)
Aùél gouzi = glaùaj : *vents de S.O à S. E.*
(*gouziad = izélad : descendre vers le Sud.*)

DOEREIOU A BEB SORT

Un eskob neùé é Gwénéed :

Laret hor-boé én niverenn devézhan éh oé an Aotrou Eskob Gourvès édan kuitad é eskopti. D'ar 16 a viz Gouél-Mikél é rei é léh d'an Aotrou Raymond Centène, ur hatalonian, deit enta a greisté ar Vro-Gall. Aveid ar wéh ketan, ne vo ket mui un eskob breton é eskopti Gwénéed.

De getan penn é teliam lared un « Trugaré Vraz » d'an Aotrou Gourvès en-des diwennet ar brezhoneg, a

bouéz é nerzh, betag boud diforhet èl « Breizhad ar blé 2 003 » ged « Armor-Magazine ».

A greiz kalon é vo dégeméret eùé genem an eskob neùé. Aveid ar pezh a sell ar brezhoneg engorto a vo ar Wénédez ma kerzho pelloh hoazh àr an hent digoret dehon deusto d'an diézemantou é kavo.

Doh é du é veem , seul gwéh ma vo rekiz, tré ma helleem ataù.

Ur gazetenn neùé suhuniég hanùet « YA » :

Chetu ur gazetenn neùé-gañet d'an 2 a viz Even (Mézhéven) devézhan. Ar gevredigezh « Keit vimp bev » en-des hi ijinet ha kempennet braù. Ur gazetenn é brezhoneg penn-derbenn é, ged pennadoù a beb sort, aveid an oll vrezho-

negerion. Skriùet é , é gwirioné, ged brezhoneg ar skrivagnerion. D'ar Wénéderion enta kemér perzh énni, hag èlsé peb unan a gavo é lod abarzh, hag a geméro an akustumans d'ar skrituriou arall.....

YA : skriù de KEIT VIMP BEV 22, Grand' Rue 29 520 LAZ
Pgz : 02 98 26 87 12 Keit-vimp-bev@wanadoo.fr

Stajou

D'ar sul 6 / 11 : deùézh studi é Vinsin – Arradon.

El peb blé kennig a hra « Santéz Anna Gwénéed » un deùézh labour d'ar ré a garehé kemér perzh én overennoù, pé lidoù arall, é brezhoneg.

D'ar sul 11 / 12 : é Iliz ar Voustoér – An Oriant, é vo un enderüiad a sonennoù, kevredigezh « Santéz Anna Gwénéed » en-des kempennet aveidom.

Bugalé Skol Sant-Kristol, Nolwenn Monjarret ha Fran-

De zeg eur é komanso an deùézh ha de 5 eur ½ é achiùo ged un overenn é chapel Ar Vinsin.

Skriù, pé pellgomz de : Secrét. C.F.P. Saint-Yves Le Vincin 56610 Arradon.

Tél : 02 97 46 33 80

çoise Le Visage a gano sonennoù Bro-Gwénéed hag é vo reit an tu de ganein oll àr un dro geté, a 3 eur d'endèrù de 5 eur ½.

Lénnerion « An Doéré » a zo kouviet d'an abadenn plijuz-sé.

An Distro-skol 2 005 :

- **Dihun** (skolioù katolik) en-des digoret 6 skol neùé, ar bléman : 2 ér Morbihan : Pleskob ha Plérin (Plumelin), 2 ér Penn-Ar-Bed : Landerné ha Kemper, 1 én Aodoù-An-Arvor : Bourbriag, 1 én Ill-Ha-Gwilun : Roazhon. Ged 3 659 skolaér

- **Diüyézh** (skolioù publik) : Ged 3 851 .....

- **Diwan** : Ged 2 896.....

Nivér a vugalé é heuli ar skolioù, é brezhoneg, pé diüyézhég : **10 406** (+ 7,63% eid ar blé paset)

PAJENN AR SKRIVAGNERION

Al louarn, (pé luern)

Spontet é ar yér ! – Perag ?
Rag men dé deit al luern àr
zouar an dachenn. Emant
rah àr barroù an avalenn,
hag é dandé éma al luern, é
zaoùlagad savet d'al lué.

Med deit é é selloù de
voud spontuz, ha krénein a
ra ar yér, dallet o daoùlagad
ged selloù al luern. An hani
youankan a gouézh ag ar
barr é tré dent luemm al
luern : luernet (*fasciné*) é bet !

Dam àr un dro de wéled
toulloù al luerned ér hoed

braz. Braù int de wéled ?
Ya, braù, moén ha don.
Perag é mant ken don ? Ne
ouiet ket perag ? hama
chetu : tud ar hornad a ansé
o zap, én arbenn ma laerant
o yér, ma lahant o chas
bihan.

Ha n'ankouézhant ket ma
vé gwerzhet kér lostoù ha
krohen al luerned de obér
mantelloù ha troioù-goug
kaer d'ar moézed.

Mériadeg

Laredoù

Un tamm hag ur lomm
A gas an dén de blom

N'é ket red turel an astell àrlerh ar bilig.

Ar gerhiér a gleu.

Mar graet ho tavadenn é veet touzet.

Lakeit em-es huenn én é chaochoù

Goudé ar rastell é ta ar forh

AN AVALOU HAG AR CHISTR

P'en da d'an avaloù milénein àr ar barr,
Ha m'o gwélér é kouézh o unan àr an douar,
Deusto ne huéh ér gwé an distéran aùél,
De gourz an dilost-hañv, àr dro gouél-mikél,
Ema rekiz sonjal heijein an avaloù,
O cherr hag o hampenn, o lakad a yohoù.
Paotred youang ha skañv a grap béan ér wéenn
Hag a heij ar barroù ; én o dorn ur berchenn,
Lod arall dré zoustér, ha heb torrein ar hoéd,
O diskar a daoloù, hag, àr an douar kalet,
An avaloù kentézh a gouézh én un drouzal,
Hañval doh ar gurun pell duhont é kornal...

Neoazh oll ar rérall, bugalé ha merhed,
A cherr, ged plijadur an avaloù heijet,
Ha kent pell é wélér lan-brog (*tout plein*) ar panérioù.
Lan-brog ar harr brasan, ha lan-brog ar restoù.
Aveid boud goulliet él liorh pé él lér.
Mez ar veiterion fur, apert hag avizet,
A zioalh a geijein o avaloù estet,
A laka perwéh (*avec soin*) mad, d'un tu, ar ré dousan,
D'an all, ar ré kajo (*variété de p. acides*), hag oll ar ré hwerùan.
Pe vo red gobér chistr, ind a geijo neuzé
Avaloù dous ha hwerù an eil ged égilé.
Ar chistr groeit ér mod-sé a zo berped huékoh
Hag, é barrigou vad, um hoarn hillèh pelloh.
Rekiz é ma vo hoazh, édan an avaloù,
Ur guskad (*couche de...*) lann ha plouz, ha ma veint a ruilloù.
El-sen ne duemmeint ket, o-do ér én o yoh,
Ha, heb breinein kement, ind a vlodo ésoh...

Aveid gobér ar chistr, breman àr ar mèzoù,
Ne wélér mui liéz pilad an avaloù :
Ged milinioù hoarn é vant kentoh malet.

Unan a daol ér gern (*caisse de moulin à p.*) an avaloù keijet ;
 A beb tu d'ar vilin, daoù zén kreñv ha nerzhuz
 A dro ar rodoù braz, hag a labour herruz ;
 Ind a huiz hag a derm, ne hrant meid bahellad (*haleter*),
 Mez red é heb arsaù derhel de labourad,
 Ar vilin àr hé zreid a grein hag é vransell,
 Ar rodoù hoarn a gri, a chourig (*grince*), a huitell ;
 An avaloù ér gern a saill, a glah téhein
 Eraog beg ar vilin digor eid o lonkein...

El-sen dent ar vilin, luemmet mad a-neuê,
 A skrap an avaloù hag o mâl heb truê.
 Er belig 'zo édan ne gouézh nameid margoù (*marcs*)
 A daolér ér présoér kentézh a baladoù (*à pelletées*).
 Un dén duah d'é labour, eid gobér ar masad (*masse de p.*),
 A gempenn ar margoù, ar yoh, ha, ged plouz mad,
 A zalh oll an torroù. Tuchant, èl ur votenn,
 E wêlér ar masad é seùel ér varlenn.

Kent sterdein ar masad, ha kent en dichistrein,
 Ema mad el lézel un herrad de gouéhein :
 El-sen a lar an dud ar chistr a zo druoh,
 Hag a zoh ar margoù um zisparti ésoh.
 Tuchant àr ar masad an nor zo dichennet,
 Ged al lohoù (*leviers*) kreñvan ar hoaskell zo sterdet ;
 Ar chistr a rid kentézh avel ur riolenn,
 Hag ér gibell (*cuve*) vihan a gouézh hag a chumenn.
 Mez aveid ma vo spiz hag aveid er gwellad,
 Dré un taouézig (*tamis*) fin éma red er silad,
 Ha, ged ur sailkoèd don pé hoazh ged ur bilig (*bassine*),
 Er has hag el lakad én donn pé ér varig.
 Mar dalhér ur hoursad de vâlein avaloù,
 Er haù é vo kent pell karget oll an tonnoù...

J.-M. CADIC – An Est

AR CHISTR NEUE

2
 Lakeit ho fustoù, ho tonnoù
 De drampein én deur sklér
 Ha tolpet ho pern avaloù
 Er hornig ag ho lér.

3
 A pe zeï ar gouiañv kalet
 Karget ho milinioù
 Ha troeit ged plijadur, paotred
 Malet ho avaloù

4
 Hag én ho présoù stoubet mad
 Paket ho markajoù
 Lakeit plouz kerh àr peb trohad
 Ho chistr a vo milén.

5
 Ha breman ged ho nerzh brasan
 Sterdet àr ho présoù
 Ar chistr a réd ; ar frond hwékan
 A saù dré ho kranjoù.

6
 D'an dud ag an ti ha d'ar vistr
 A pe vér ged ar pred
 Nitra ne dalv ur bannig chistr
 Eid torreïn ar séhed.

7
 Hag a pe vér draillet d'ar boén
 E hersal doh an douar
 Aved dégas kalon d'an dén
 Ar chistr a zo heb par.

8
 Ar chistr a zo évaj d'an oll
 Ar pinüig hag ar peur ;
 Mez mèuëin geton a zo koll
 Ha dismantr évaj eur.

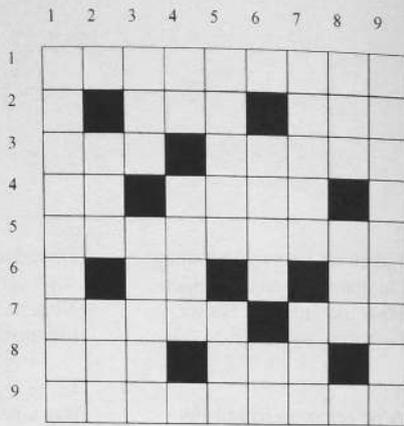
9
 Eañ zo goèd ar gwir Vretoned
 Hebzo n'hellant biuein
 Chomam fidél d'or chistr, paotred
 Mez gouiam en éveïn.

Ar Barzh Labourér

GIRIOU-KROEZ (ged Kermorvan)

A-hed

- 1-Plijuz de bresein.
- 2-Stér é Innsbrück.- Bro-Yankee.
- 3-Unan é Roma.- Té roz kemmesket
- 4-Hanter Roma.- Porzh Bro Marok.
- 5-Red é d'ar skolidi sentein dohton.
- 6- Stér Sant-Omer.- A splanné én Ejipt.
- 7-Tra'bed.-Hantér gouren dré an tu kleih, hag a zehoù d'an tu kleih.
- 8- Stired dré an hantér.- Randonuz
- 9- Rag-lavar kavet àr bajenn ketan « An Doéré ».

A-dreuz

- 1.-Kêr é Rusi, étal ar mor Barentz.- 2-E lestr a vehé àr mané Ararat.- Achimant an overenn.- 3-Grande, pé Bravo, én Amérika.- Mehér sei, gloan, koton fin-tré, flour ha luhéuz . 4-Ehen heb vogalenn.-Stirenn é Londrez.- 5-Hanù ur stirenn dilostet.-Kêr brudet grès d'hé ferson.- 6-Fars fondet.-Akord yankee.- 7-Kleüet én Oriant épad ar Festival.- Un tamm mad a sukr.- 8-Un taol anehon ne ra ket ar gounid, seul gwézh.- Eur ar Spagnoled.- 9-Hebté ne welleem nitra.

Reskond : (ne sellet ket heb klask !)

A-hed : 1- MARHADMAD.- 2.- INN-USA.- 3- UNO.- TRZEO 4.- RO.-SAFI 5-MESTRSKOL.- 6-AA-RA.- 7- NITRA.-UOG 8.-STL-ROK 9-KENTSKRID.

A-dreuz : 1- MOURMANSK.- 2.- NOE.- ITE.- 3.- RIO.- SATIN.- 4.- HN.- STAR.- 5.- ANTA.-ARS.- 6.- RFSA.- OK.- 7.- MUZIK.- UKR.- 8.- ASE.- ORO.- 9.- DAOULAGAD.

Atlantic
Breizh
Kopiadennoù

Skritelloù, mailing, kartennoù-
degemer, pik-fax, grouiennerezh,
plastikerezh, bouhadurezh...

www.abcopies.com

KOPIADENNOU EN HO UNAN

Jean-Michel MAHEVAS : 02 97 35 22 61
abcopies56@wanadoo.fr
10, avenue A. FRANCE 56100 LORIENT

Studierion
Kevredigezhou
Entreprizioù
Ne yem plù...

ENEZ GROE - Kambrou-ostiz(chambres d'hôtes) Digor a-hed ar blez

3, Ar Leurc'hae Enez Groe Pgz : 06 09 71 01 91

AMZER NEVEZ

Kentelioù ha stajoù sonerezh, dañs ha brezhoneg ;
Lévraoueg keltieg, abadennoù sonerezh, festoù noz
Degemer evit ar c'hevredigezhioù (saliou emvod...)

Amzer Nevez-Soe 56 270 Planvour Plg:02 97 86 32 08
Fax : 02 97 86 39 77 e-mail amzernelvez@wanadoo.fr

ASSOCIATION BRO-EREG La Grande Métairie 56340 CARNAC

Pour toute correspondance relative à la rédaction de la revue AN DOERE
à l'association, pour les abonnements à la revue
écrire à :

Ao Alfons Samson : 8, Av. Jules Le Guen - 56260 AN ARVOR

N° CCP de l'Association : **NANTES 4 287 62 E** (chèques libellés
à l'ordre de Kevredigeh Bro-Ereg)
Kenlabourerion An Doéré en niverenn-mann

Loeiz Ar Mouél - Mériadeg Herrieù - Yves ha Jobig Le Galudeg
Alfons Samson - Olivier Vantorre (internet)

Philippe Quillay, Jorj Botuha, Pascal Guingo

AN DOERE : Publication trimestrielle : prix du numéro : 4 €

Abonnement annuel (4 numéros) : 15 €

+ 1 € (adhésion à l'association) = 16 €

Gérant de la publication : Louis LE MOUËL

27, rue de Ferdinand Le Dressay - 56000 GWENED

N° C.P.P.A.P. 64 359 (03 1982). N° ISSN. 0750.3326.

Dépot légal 3ème trimestre 2005

INTERNET: <http://perso.libertysurf.fr/andoere> E-MAIL: andoere@libertysurf.fr

GOUIAÑV 2005/2006

ISSN : 0750-3333

N° 95

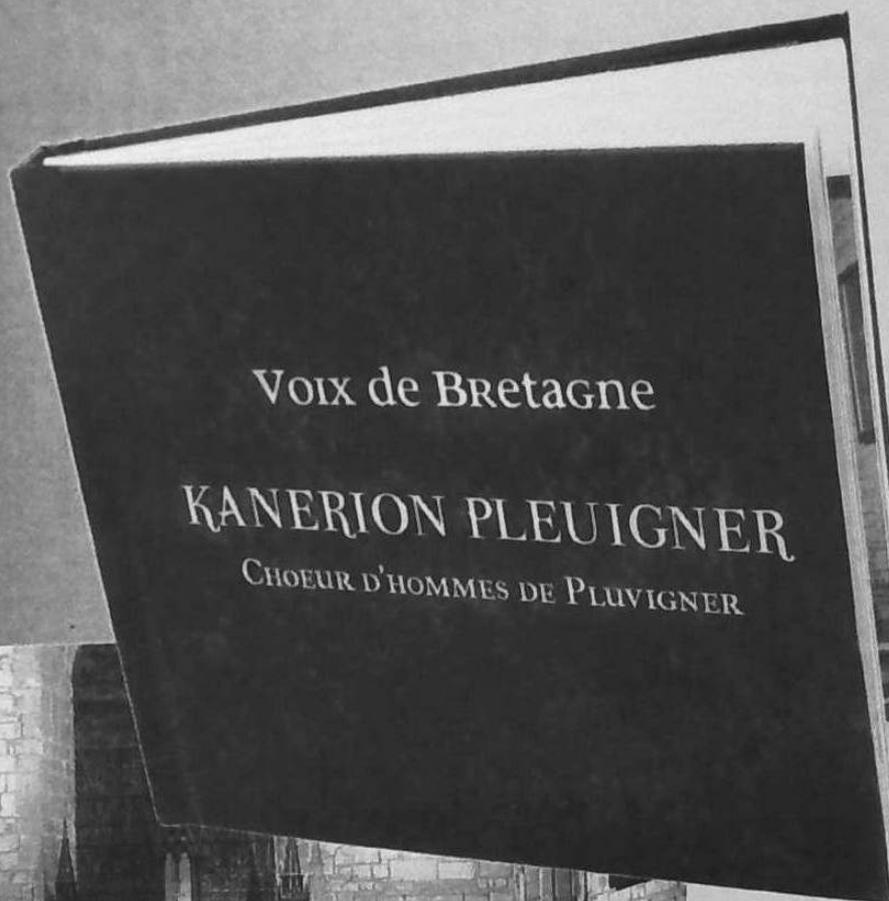
Déc. Janv. 2006

an

DOÉTRÉ

Priz:4€

DASTUMADENN É BREZHONEG BRO GWÉNEDE

KANERION PLEUIGNER

SKOL UHEL AR VRO
INSTITUT CULTUREL
DE BRETAGNE

E
Kastell
An Erminig

6, straed an Nor Bostern
(rue porte poterne)
56 000 GWENED
Pzg : (Tél) 02 97 68 31 10
Plr : (Fax) 02 97 68 31 18
lcb.suav@wanadoo.fr

www.skoluhelarvro.org

**RENE BRISACH
SIMINALIOU**

*PA GAN AN TAN
E KAN AR VUHE*

54, Bali Chazelles 56 100 An Oriant
Pzg : 02 97 21 36 34 - Fax : 02 97 64 47 42

**KAMPING AR VEITERI VRAZ
E KARNAG
ho tigemer**

Digoret a viz Ebrel de greiz miz Gwenholon
Brezhoneg, galleg, alamaneg, saozneg komzet
Pzg : 02 97 52 24 01 - Fax : 02 97 52 83 58.

ROLL AR PENNADOU

× BLEAD MAD	P. 4
× AR BED DIGEMPENN	P. 5
× AR SKLERIJENN	P. 6 - 7
× SONENNOU J.L LARBOULETTE	P. 8
× CD NEUE « KANERION PLEUIGNER »	P. 9
× ISTOER AN ARMORIG	P. 10 - 13
× ROZENN AN AUელიOU	P. 14 - 15
× KAN AR BOBL 2006	P. 16
× DEIZOU « EMGLEV BRO AN ORIENT »	P. 17
× PAJENN AL LENNERION	P. 18 - 19
× DOEREIOU ARALL	P. 20
× ISTOER AN ARMORIG (KENDALH)	P. 21 - 24
× 2 SONENN J.L LARBOULETTE	P. 25
× GIRIOU KROEZ	P. 26

▼▼▼
NB : kouviet oh de d'olp-blé ketan «An Doéré», de lared é, d'ar sul
5 a viz mae e' Bubri.

Ar roll-labour a vo spéseit devézhatoh

▲▲▲
Kirieg é peb skrivagner a veid ar skridoù embannet
-édan é hanu, é pajennoù An Doéré-

Bléad mad ha véhed mad d'an holl

Aveid ar blé 2 006

Troecit é ar bajenn 2 005. Ké erbed aveiti. N'hellam ket mui gober breman ar péh a oé deliet deom gober arlañé.

A-vreman neoah é hel-leem skriù pajenn ar blé neùé.

Skipaill « An Doéré » a gendalho ged al labour boulhet ér vlé 1 981. Tostad a hram enta d'an dé-ha-blé a bemp plé àrnugent en-devo Kevredigeh Bro-Ereg, ha d'an niverenn 100 « An Doéré ».

En atretan, hwi a gavo én niverenn-man « Istoér An Armorig » ged Lociz Ar Mouël, hir awalh eid moned betag an niverenn 100.

Jobig Ar Guludeg, d'é du, a lar muioh a-zivoud aùélioù ar mor dré ur rod en-des éan kempennet kaer aveidoh, ér bajennoù 14 ha 15.

Skridoù arall hoah a zo de lénn ; kredein a hram é veint dégeméret ged eùéh ha plijadur.

Fians on-es é vo ur ré ahanoh prest de genlabourad hag, a nebeudigou, kemér hor léh ; èlsé éh a ar vuhé, mez èlsé éh ei àraog ar yéh é bro Gwénéed.

Ged ar blé neùé é ta eùé an trézolour de lared trugaré de ré en-des reneùéet o gomanant aveid ar blé 2 006, ha d'ar ré é reneùéo, heb dalhé, petremant é vehé An Doéré èl ar hoér-sé hanùet Ann, é hortoz !

Gwellan gourhemennou d'an holl.

Red é bet dem reneùécin an aotré (*autorisation*) étal ar CPPAP hag an Ti-Post eid skañvaad ar mizoù post. Mil mizer hon-es bet geté, ha n'é ket hoazh achiù ! Goulenn a hra breman an Ti-Post lakad àr golo « An Doéré » an niverenn reit de beb fakteur (*paotr al lihérioù*) aveid é dro labour. Plijeet genoh goulenn é niverenn geton hag hé skriù dem, pé pellgomz de 06 63 55 30 39. Trugaré a greiz kalon.

AR BED DIGEMPENN

Chetu ahoèl daoù ugent vlé é laré an ékonomisted, Alfred Sauvy* én o mesk, penaoz é hellehé ar bed doned de voud digempouiz é deroù an drived milvléad ged, d' un tu, broioù pinùikoh-pinùig ar Hornog, ha d'an tu-rall, broioù peurohepeur an Afrika, hag ur ré bennag a Greisté an Europa, pé an Azia tostan. Mar ne vehé ket groeit nitra aveité é tehé o zud a vilionou dé-dennet ged hor stad a vuhé, èl éneberion prest de vrezélad ha de skrapein ul lod ag hor madoù.

Arriù om de vléioù ketan an drived mil-vléad, hag arriù int eùé a vilionou én ur sonjal kaved ar baradouiz genem. Kavet o-des kentoh hentoù dall diragté, ha deit int de voud kounaret betag lakad an tan d'ar hirri-tan, d'an tiér-kenwerz, d'ar skolioù...

Dirag kement a gasoni o-des én hor hevér, petra a hell

gobér ar broioù pinùig ? Revé ur studi en-des spését ar WWF, red a vehé tèr planédenn èl an douar aveid rein d'an oll dud ar mem stad a vuhé eid kanni ré broioù ar Hornog.

20% ag an dud a viù ged 80% ag ar madoù a zo àr an douar. Più a hellehé parrad doh ar 80% arall goulenn o lod genem ? Mall braz é sonjal, heb gortoz, én ur bed kempennet a-du-rall. Tud a lar éh es tu de gaved penn de gement-sé, adal ma vo mélestret, ha mem digresket an ékonomieh eid ma vehé bihañoh a draoù, gwell impléet ged muioh a liammoù étre an dud. Komz a zigreskans a zo un dra souéhuz ; n'hell ket boud dégeméret heb ijinein ur bed neùé ged respet an endro (*environnement*), àr un dro ged respet gwirioù mad-dén, ag ur penn d'ar penn arall ag ar bed.

A.Samson

*Alfred Sauvy : gañet é 1 898, marù é Pariz é 1 990. Skriüet en-des livroù a-bouiz àr boblans ar bed ha kreskans an ékonomiezh.

Sklerijenn en Henbont

ur gevredigezh sévenadurel « ligernuz » ag an Hen-Bont

Saùet é dibenn ar blé 1 996, dré Yolande Groix-Coëffic, « Ar Sklerijenn » en-des dal-béh inouret hé hanù én ur ober ul labour talvouduz aveid lakad de greskein sklérédér sévenadur Breizh é korn-bro an Hen-Bont.

De getan penn, en em hloestret hé-des d'an deskadur. Yolande Groix, ar penn-rénezh ketan, ged paré an izili, en-des lakeit dohtu àr saù kentélioù brezhoneg, rag ar yézh a chom ataù diazé ur sévenadur gwirion. Ar (h) KLT a zo bet desket de getan, mez devézhatoh, trocit é bet an deskadur tréma ar yezh komzet a verped ér rann-vro-man; breman enta ar gwénédeg hebkén a zo kentélict.

Ar hentélioù a zo grocit, gozig rah, é « Ti an Oll », mez éh es eùé unan anehé

aveid tud kornad Langidig ag ar hetan pazenn, beb suhun, é Traoué. Pemp a tregont a dud, kentoh én oèd, mez ré yaouank a zo al kent eùé, a zo é heuli ar hentélioù. Rannet int étre péar rummad, adal pazenn ketan, ar ré a grog just é teskadur ar yézh, betag ar bederved pazenn, an hani ihuélan. E honnen, kani an emziviz, é vé dreistoll komzet ha studiet testennoù dièsoh, dré skwir, ré Loeiz Herrieù – aveid gwell anaouid ar gwénédeg ha gelloud um servij anehon ged ar vrezhonegerion en-des éan desket àr barlenn o mamm.

Groicit é an deskadurezh dré :

➤ Huona Landrein, é Traoué, aveid ar bazenn 1, én Hen-Bont, aveid ar bazenn 2.

- Gwendoline Allaire én Hen-Bont, pazenn 2.
- Gilles Saint-Martin én Hen-Bont, pazenn 3.
- Alan Ar Buhé én Hen-Bont, pazenn 4.

Ohpenn an deskadur, paré « Ar Sklerijenn », penn-rénet a-houdé ar blé 2 000 dré Huona Landrein a gempenn hoazh un nivér a draoù arall :

- Troioù-balé (diù hwézh ér blé)
- Un nozéz « Pred-filaj » aveid izili ar gevredigezh hag o mignoné ; peb unan a gas un tamm boued pé un évaj bennag. Bourrapted, kan, muzik ha koroll a zo !
- Péar pé pemp « Kaoz-komz-kafé » ér blé d'ar sul d'anderù. An dra-sé a dalv mad ur gentél emziviz.
- Ur pred andouillenn toemm ged ur fest-dé, ur wézh ér blé.

Nen dé ket diéz de tud « Ar Sklerijenn » kempenn deverransoù ha gobér bourrapted, rag ne vank én o mesk na kanerion, na korollerion, na muzikerion (seizh pé eizh ag ar ré-man, d'ar bihannan).

Strolladoù hoariva a vé eùé pèdet dré ar gevredigezh. Hoariet é bet èlsé ar péhioù-man :

- « An hani du » hag « Ar hent ar Baradouiz » dré strollad « Damb àr goar » saùet dré Loeiz Conan, hag a skriù liéz éan é unan ar péhioù-hoari.
- « Malachap-Story » dré ar strollad « C'hoari-vari ».

E korv ar blé de zoned « Ar Sklerijenn » a splanno ligernusoh hoazh hag a gempennno tolpadou berped kaeroh rag 2 006 a vo aveiti hé degved dé-ha-blé.

Jobig ar Guludeg

SOÑENNOU AN AOTROU JEAN-LOUIS LARBOULETTE
EMBANNET GED DASTUM BRO-EREG

An aotrou J.-L. Larboulette, deit de vound béleg é 1 903, en-des dastumet tro ha tro de 160 soñennoù poblek, dreistoll a vro Pléhéneg, chetu kant vlé-so, étre 1 902 ha 1 905.

E ta Dastum Bro-Ereg a lakad 130 anehé, skriuët é brezhoneg, én ul livr plijuz a 280 pajenn ged daoù C.D. Peb soñenn en-des daoù diskan ; èlsé é hellér deskein an ér hag ar hom-zoù.

Gwerzhet é al livr ged an 2 C.D. : 38 euro. Aved er haved, moned d'an ti Coop-Breizh, pé skriu de

« Dastum Bro-Ereg » : 6, Quai Plessis 56 300 Pondi Pgz 02 97 25 70 90 Mèl : bro-ereg@wanadoo.fr.

Lakad a hram diù soñenn tennet ag al livr (àr bajennoù 24-25) ; èlsé é hello hol lénnernion gwéled pégen talvouduz é an obérenn Dastum ha rein marsé an hoant d'hé frenein !

Elsé eùé é vo tu d'o gañein é Gwénéed, é Pouskorv hag é Bubri, épad an tolpadoù de zoned, ha, marsé hoazh, él léhiou arall.

DIÙ C.D. NEÛÉ GED :
« KAÑERION PLEUIGNÉR »

BAGAD PLEUIGNER

Eid gobér inour de « Bagad Pleuignér », saüet che-tu 50 vlé-so, kempennet en-des « Kañerion Pleuignér » daoù C.D. lakeit é gwerzh d'an déiou ketan a viz an Avent. Unan a zo ged kantikoù Bro-Gwénéed, an arall ged soñennoù tennet ag ar ré en-des dastumet Jean-Louis Lar-

boulette. Gwerzhet é bet kentéh ul lod braz anehé.

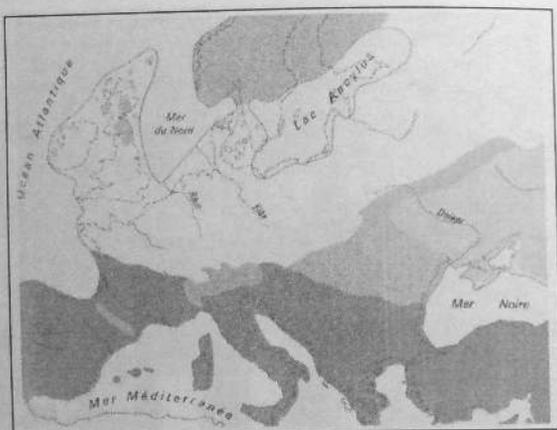
Trouz a vo hoazh àr an douar, ha kleüet boéh ar Vretoned, èl ma lar ur soñenn arall !

An 2 C.D. a hell boud kavet :

é ti « Coop-Breizh », pé ged « Kañerion Pleuignér.

ISTOER AN ARMORIG :

Ar sévenadur Mègalitig.

Stad Kornog-Europa arlerh ar Skornadur Würm

Boud ' zo bet, daouzeg mil vlé-so, ur boblans é plénennou yein an Armorig, hag àr ribl ar stéριοù hag ar mor. Ne ouiam ket neoazh più oé an dud-hont, na pégement éh oé anehé.

Daoù pé tri mil vlé goudé, éh es bet ur hemmadur* braz ér vro, hag én Europa abézh. An ér ' zo deit neuzé de voud mouist ha tuemmoh-tuemm, hag an troh skorn hag a holé kreiznoz ar vro en-des um lakeit de déein, ha de béllad tréma leinioù Breizh-Veur hag ar Skandinavia.

Ged an tuemder hag an amzér mouist-sé, ar glaù a

gouézhé a-hed ar blé, hag ar mor a souré fonnabl àr an douarou-léd, a vezul ma treméné ar hantvléadoù hag ar milvléadoù.

Béet a oé bet enta an oll penhéριοù ha kéριοù, braz ha bihan, saùet étal ar mor...ha ne vo ket gouiet biskoazh penaoz o-doé kempennet ar vro én amzér-hont, é penn devézh-an ar maréad Mèzolitig, é kornog an Europa.

Dalhet ' zo bet sonj heb kin ag ar hemmadur braz-hont ér hontadennoù ha sorbiennoù tennet a évor* an Hen-dud*, èl « Linuadenn Ker-Iz* »...Han-

val é an degouézh éahuz-sé d'an dilan-deur anaùet èl an « Déluj », diféret dem é skriù-adurioù gozh Sumer hag ar Judéa.

Ged an tuemder deit neuzé àr ar vro, ar géot a greské breman druoh ha stankoh eid agent. Deit oé gwé béù ha gwé kenaou é-léh ar plantennoù distér hag a zisohé éraog, hag alloñed goué a oé breman dishanval grons doh ar ré a viùé én toundra, gwézh-arall.

E léh ar renned, chomet de viùein tostig de vangoér ar skorn, hag ar vammouthed, diskaret a-kerzh dré al loñed goué naoneg, ha dré an dud é klask o bouid, é wélér breman un nivér braz a luerni, karùed, éhén ha moh goué, àr un dro ged bronn-dougerion* bihan èl gadon ha kounifled.

Achiù a oé ar maréad Mèzolitig aveid mad, ha deit a oé ar maréad Néolitig, de lared é, amzér ar Mein-Neùé, pé Amzér Neùé ar Mein...

An tremén a unan d'an arall a oé deit a bazou hir étre an degvet hag an naüvet milvléad kent H.S. é broioù an Azia-Tostan hag ér Mèzopotamia (broioù an Tigr hag an Euphrat), mez gizioù ha sévenadur « Kornog-Europa » endoé kendalhet digemm ur milvléad ohpenn, pé daou, dré ma

oé ar broioù-sé tostoh de holo-wenn* skornet ar hreiznoz.

A-du-rall, ar stér vraz-hont hag a zisparté gwézh-arall plénennou ar Gall azoh ré Breizh-Veur, a oé deit de voud paudmad digoroh eid agent, ha kemér a hré, ged an amzér é tremén, stumm ha seblant ar morig hag a zelié doned de voud devézhatoh. Gelled a hrér hoazh hé zreuzein neoazh heb ré a boén, èl agent, hag ar besketerion a ridé àrmehi ged o bagoù distér étre diù linenn an aodoù, doh tu ar Gall ha doh tu Breizh-Veur. Chom a hré Breizh-Veur staget d'ar Gall dré ur stréhenn douar étre douarou Calais ha ré Douvres betag an huéhvét milvléad. D'an tu-rall, dureit d'ar retér, éh oé Mor ar Hreiznoz.

An heveleb tud a oé enta, dré vraz, é Breizh-Veur èl én Armorig hag ér Gall, ha chom a hrézant èl kenderùed betag donedigezh ar Roméned...

D'an amzér-hont, laram é kourz an naüvet milvléad kent H.S., ar jiboés a oé brasan mammenn o bouid pamdieg. Kempenn a hrent pinchoù ha lasou aveid tapein gadon hag éned, hag um chervij a hrent a hoaregoù hag a viroù* aveid um gemér doh al loned braz. O lakad a hrent d'ar marù a dao-loù goaf, pé ged o houtelloù mein luemmet.

A-hed ar hantvléioù, épad an eihvet hag ar seihvet milvléad, kemmet a oé bet a nebeudigou stumm ar vro : ar gwé pin hag ar gwé kenoù a oé deit de voud stankoh-stank émesk ar gwé arall, ha krogein a hrér de wéled breman, du-man ha du-zé, derüi ha gwé eüelhenn* (oulm) ha till.

Ar merhied en-doé desket gobér tan a-houdé gwerso. Desket a oent bet eüé - a-vihan - de cherr gran al leuzou hag a greské én dro d'al lojelloù, hag o malcin a hrent édan mein ponnér, aveid gobér youd d'ar vugalé. Gwélet o-doé é kelidein ar gran kouézhet étal an hentoù, hag um lakeit o-doé d'o hadein d'an neüé-hañv ha d'o estein é kourz an hañv. El-sé éh oé deit d'an dud-hont ar sonj a labourad an douar aveid estein bouid. Gelled a hrézant breman o-devoud bouid berped aveid ar vugalé, hag aveid an tiegezh abézh, pe zé ar jiboésérion d'ar gér ged o sah goulí, kuit o voned de glask fréhaj ar an hentoù édan ar goall-amzér...

Gouied a hré eüé ar moézed obéreïn podou ha pladou ged ar pri a gavent é kosté ar poullou-deur. Geté é hellent dariü ar bouid én deur, pé er rostein ar an tan.

D'ar hourz-sé o-doé desket eüé derhel é buhé, ha magein,

ménéd ar gadon hag ar hou-nifled, goudé boud lahet o mammoù dré ar jiboésérion. Kroget o-doé èl-sé ged an desaüerezh loned, a vezul ma oé ar baotred ampertoh é kempenn ar benüegér de vagein tud ha loned. Boud ' oé breman loñed desaüet étal lojelloù an dud, deved ha gévr aveid komans, ha devézhatoh chas, léioù ha moh.

Poblans an dud a hellé neuzé kreskein heb éah a vankein, ha gelled a hrent kempenn penhérioù ha kérioù aveid peb tuad, é-léh boud dispartiet ag un tu d'an all, é klask o bouid hag é héli al loñed goué.

Jiboésad ha pesketad a oé deit de voud ur blijadur, kentoh eid ur féson heb kin de vagein an tiad tud. E kontrél, hoar o-doé breman ar oazed de wellad stumm ha nerzh o goaregoù hag o biroù, ha de gempenn benüegér éfédusoh aveid al labour-douar, hag aveid ar saüerezh lojelloù. Doned a hrezant al lojelloù de voud tiér gwirion, ged hantér mangoériou saüet é mein, ha joéntet ged pri, éneb d'an atüel hag ar glau.

Amzér a-walh o-doé breman aveid sonjal é mistériou ar vuhé, ha predéreïn a-zivoud dezoned o zud arlerh ar marü. Ar moézed a glaské eüé néfad ha bratiad o zier, ha dougein dilhad kempennet dehé aveid bra-

gal. Ar vichérizion ampertan a ouié kempenn, aveid ar plahed youang, perlézennou a-ziar meinigou liüet braü, ha bragerisou a beb sort de lakad én dro d'an divrèh ha d'an diüar.

Saüet a oé breman berniou douar ha mein aveid inouerein relègoù ar véléan hag an dud é karg. Streüet int é peb kornad ag an Armorig, é Breizh-Veur hag ér Gall, ha betag kreiznoz an Europa. Me gred éh oé niveruz braz an dud-hont, hag é sentent d'ur gelloud politig sonn, aveid boud lézet ar o lerh kement a destoniu ag ar respet o-doé é kevér o zud marü.

An testimoniou-sé a zo anaüet èl Mein-Hir, Dolméniou ha Kromléc'hioù, giriou tennet ag ar brezhoneg, én arbenn ma des kement anehé é Breizh. Boud ' zo milou ha milou anehé, a-zebri Bro-Skos hag ar Skandinavia betag an Ibéria hag aodou kornog an Afrika...mez ar ré braüan hag ar ré souézhusan ' zo, a dra sur, genem-ni én Armorig, ér Gall, é Breizh-Veur, hag én Iwerzhon. Kement-sé a zisko splann éh oé kalon ar sévenadur Mégalitig én hor bro-ni, é kornog an Europa.

An hanni kozhan ag an saüaduriou-sé* a zo, pechanj, ar pikol bern mein kempennet é Barnenez, é parréz Plouézoc'h, é Penn-Ar-Bed, étal divégadur

stér Montroulez. Kempennet é bet, doh ma larér, é fin ar seihvet milvléad kent H.S., ha chervijet en-des de hoarn relègoù neüé betag an achimant ag an drivet milvléad.

Ar saüadur-sé en-des hoazh 87 métrad a hirded, ha 26 métrad a zigorded, ha tolpet ' zo azé unneg bé mein, édan ur bern douar ha mein a eih métrad a ihuélled.

Stedou Mein-Hir Karnag ' zo marsé un tammig youankoh, penn-dé-gwir ar glaou koed kavet étaldé, édan motenn Sant-Mikél, a zo bet déiet* é penn ketan ar buarvet mil-vléad, heb kin. Mez an tolpadou braz hag a zo de wéled azé a oé bet saüet a-houdé an huéhvet milvléad, kazimant enta ar un dro ged saüadur Barnenez. Dalhet zo bet d'o seüel betag an drivet milvléad, revé an dud gouieg.

Boud zo tri tolpad anehé :

- ré ar Meïneg* : 1169 Maen-Hir é 11 sted

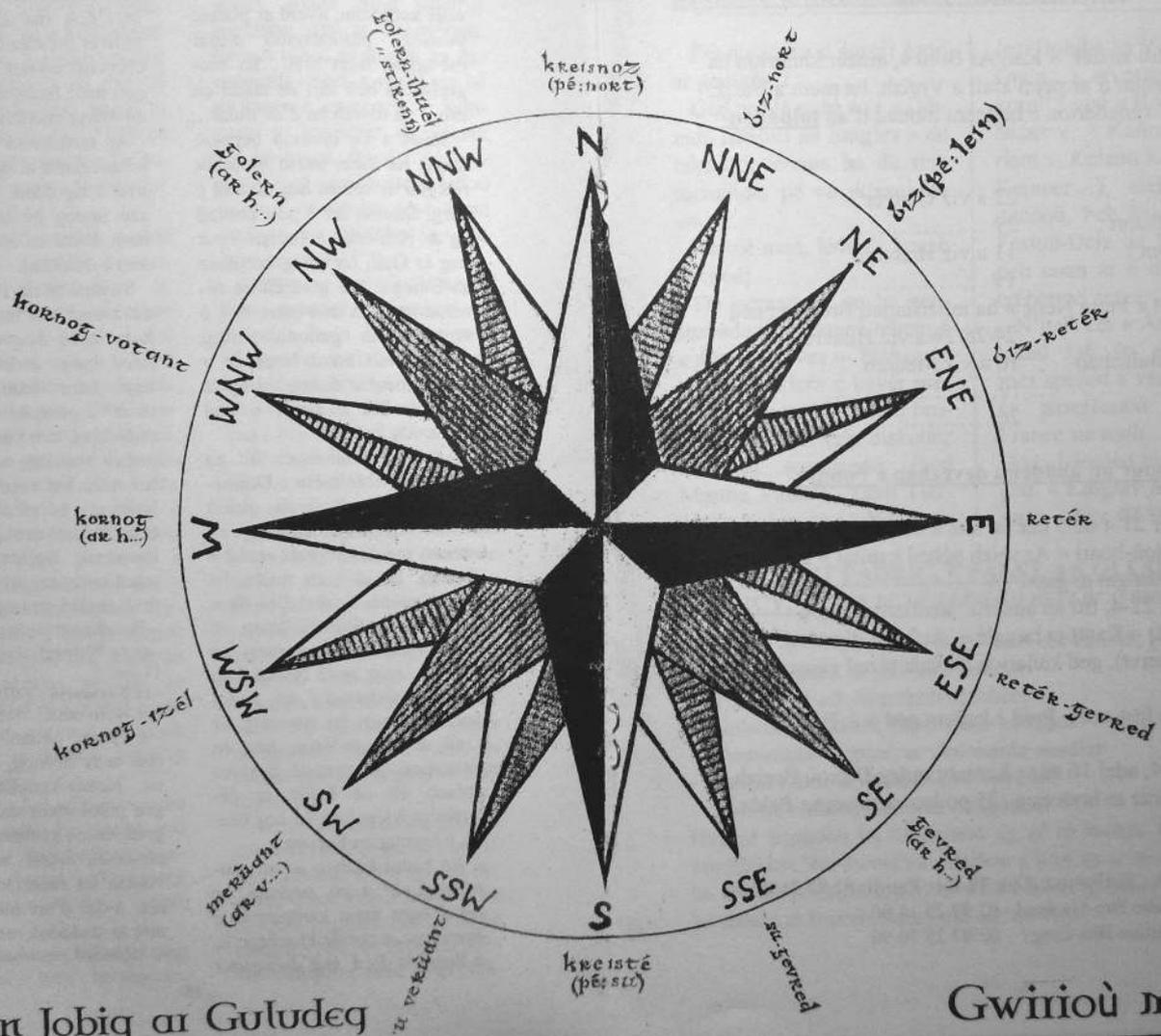
- ré Kermario : 1 029 " " é 10 sted

- ré Kerleskan 555 " " é 13 sted

E penn péllan ar Meïneg, doh tu ar hornog, éh es hoazh un hantér-kerlenn* merchet ged pikol mein saüet. Azé, me gred, éh oé kempennet, én amzér-hont, lidou braz ged ar véléan ha rénerion an Armorig, a-dal d'an oll dud tolpet étre ar stedadou mein.

(kendalh pajennoù 21 - 24)

Rozenn an aùelioù

Tresadenn Jobiq ar Guludeg

Gwirioù muret

KAN AR BOBL 2 006

Chetu deit éndro amzér « Kan Ar Bobl », amzér kañerion ha konterion, ag ur penn d'ar penn arall a Vreizh, ha mem a Bariz.

Aveidom-ni Gwénéderion é helleem moned d'an **tolpaden-nou-man** :

- Ar Géméné : 22 a viz Genvér
- Sant-Iwan Bubri : 29 .....
- An Hen-Bont : 11 a viz Huavrér
- Gregam : 19 .....
- Pleskob ged « Petra Neùe » ha muzisianed Bro-Gwénéed épad tri dé : 24/25/26 a viz Huavrér
- Pleuignér-Malachap : 10 a viz Meurzh
- Langonnet : 19.....
- Kaodan : 26 .....

Roll-labour an abadenn devézhan é Pondi :

- D'ar gwénéer 21-4 de 9 eur de noz é « Paléz Ar Gouéliou » : Péhioù-hoari « Ar seizh péhed kapital » ha « Più a dagay ar hetan get ar gaou ? »
- D'ar sadorn 22-4, tro an anderù : kentstrivadegoù (konkourioù) « Kanit ta bugalé », de 3 eur d'anderù (Priz Polig Monjarret), ged kañerion ha kañerézed yaouank édan 18 vlé.
- Fest-deiz ha fest-noz - Pred é kañein ged « A Bouéz Penn ».
- D'ar sul 23-4, adal 10 eur : Kentstrivadeg Broioù Breizh, ha marhad braz ar boderion (25 podour ar leurenn Paléz ar Gouéliou).

Eid gouied muioh : Pellgomz d'an **Ti-Kér Pondi: 02 97 25 81 36**

Radio Bro-Gwénéed : 02 97 25 14 00
Dastum Bro-Ereg : 02 97 25 70 90

DEIZIOU EMGLEV BRO AN ORIENT

Più a gav hir é amzér épad ar gouiañv ?

Ged ar blé neùe é ta « Déizioù (déioù) an Emglev » de lakad deverrans ha de rein toemmdér pe vé skluz an amzér.

Ar blé-man, lédan é hoazh ar choéj.

De gomans é vo ur genstrivadeg (konkur)-téleñn é « Amzér-Nevez »- Plañvour.

Bamdé arlerh é kavér prezegoù (divizoù), staliou broderezh, keginerezh, diskouéz hadegoù...sonadegoù (ged Marthe Vassalo, Yann Tiersen, « Kalon ur Vamm », Jorj Botuha ha Véronique Le Guen...), arvestoù muzik ha koroll : ged « Korollerion ar Skorv », « Kañerion an Oriant », Kelenn Kerfeunteun-Kemper...), stajoù, kontadennoù, heb ankouéhaad ar Festoù-Deiz ha Noz a lakei peb unan ar é du vad épad un herrad amzér.

N'hell ket « An Doéré » o lakad rah én é bajennoù, mez spéscit a veint, é kourz, ér gazetenoù èl Ouest-France surwalh.

Aveid gouied hiroh gouleñn ged « **Emglev Bro An Oriant** » : Pgz 02 97 21 69 75.

GOUÉL SANT PADRIG, É PALÉZ AN OLLSPORTOÙ É BERCY. (YVES LE GULUDEC O HEULIO AVEIDOM)

Disadorn 18 a viz Meurzh ketan de 8 eur de noz, ged :

- Carlos Nuñez, ar galisian saillour
- Téada, ar Folk iwerzhon reneùéet
- Nolwenn Korbell, Breizhadéz yaouank
- Dominique Dupuis, ar violoneréz akadian
- Pascal Lamour, kañour Bro-Gwénéed
- Sofi Le Hunsec, kañeréz hengounel

Hag ar bagadoù ha kerlennoù ag ar ré wellan a Vreizh, ha korollerion Bro-Iwerzhon. Padein a hrei an arvest 3 eur ahoél, ha kentéh arlerh é tigo ro ur Fest-Noz vraz kaset ged Skolvan ha soñerion Breizh, betag diù eur de vitin.

PAJENN AL LENNERION

« Koutant on berped de gavouid an dastumadenn é gwénédeg ; mez, ne gavan ket mad ar sonennoù gozh lakeit a-barzh. Gwell é vehé, d'em sonj, lakad testennoù tennet a skrivagnerion an amzér treménet (Job Jaffré, dré skwér...) ged brezhoneg a-féson.

A-zivoud an Aotrou Gourvès : « Breizhad ar blé 2 003 ». An Aotrou Pab a zo deit ér blé 1 996. Tra erbed a zo greit ged an eskob aveid hor yézh én Iliz Vreizh ; nameid ul lizhér bennag ér

vlé 2 003. A galon genoh. »
(R.A.H. a Landevan)

Respont An Doéré :

Ar sonennoù ? Goulennet int bet ged ur ré ag hol lénn-erion, rag anaüet é liéz an ér anehé, mez ankouézhet é bet ar homzoù. Ar sonennoù-sé a zo impléet épad an tolpadou ma hram ged lénn-erion « An Doéré ». Marsé é vehé gwell lakad sonennoù neüé, berroh...Ged plijadur braz é reseüehé « An Doéré » ar sonennoù é anaüet hag a hellehé boud lakeit énni.

LAREDOU

- Gwell é deur évet
Eid m'éma chistr skuillet.
- A pe zégouézh foér Sant-Jili
Eh a mérenn-andèrù ged ar hi.
- Kant kleüet ne dalv ket ur gwélet.
- Mar kavet hir, trohet berr !

- Sort-sé a zo un orsalenn a blah !

- Moned a zo geton = herr a zo àrnehon

- A pen dé ar peur én é duemmdér
Ne sonja ket én é vizér.

- Ema ar hémener genoh ? (a pe ne gomzér ket én ur bas étal an arall).

- Ema én é zouar gwénézh ! (*dans son élément*)

N.B. : En niverenn « An Doéré » devézhan éh es bet skriüet al lavar : **àrlerh ar rastell é ta ar forh**. Penaoz er hompren ? Hama, dré forh skrapein an argant (dré an taosoù, h.h...) é ta an dispeah !

. STUMDI A GINNIG :

Stummadur (*formation*) hir àr ar brezhoneg : 6 miz.
Ag ar 16 a viz genvér d'an 13 a viz gourhelen
. é Landerné
. ha Plañvour

Stajoù arall kinniget é 2 006 : é Landerné, Plañvour, Inizenn Eussa ha Pouskorv.
Aveid gouied muioh : pgz : 02 98 21 39 94, pé 02 98 85 04 37
E.Mail : bzh.stumdi@wanadoo.fr

Aveid chelaoù komz é brezhoneg Gwénéed bamdé :
. RADIO-BRO-GWÉNEDE, d'al lun betag ar sadorn
101.7 MHZ Pondi – 97.3 MHZ An Oriant

DOEREIOU ARALL

FRANCE-INTER HA NI.

Groeit en-des an UNESCO ur studiadenn dédennuz diâr dezoned ar yézhoù dré ar bed. Revé ar studi-sé é tehé 3 000 yézh de verùel é korv ar hantvléad-man. En o mesk é risklehé ar brezhoneg moned de ged. Ar galleg a chomehé én é saù, mez rekiz a vehé de beb galle-gour anaüein ha komz ur yézh arall.

Tristet an doéré !

Pas kement-sé aveid ar radio « France-Inter ». Epad ar mitin ketan a viz Genvér, étre 8h. ha 8h.1/4, displéget hé-des d'hé chelaoüerion, én ur obér goap ahanom, ne oé

PRIZ HERRI MAHEU 2 006

Kleuet hon es lared é vehé éndro ur Priz Herri Maheù ar blé-man. N'hon es ket hoazh reseüet an titouroù résiz (*renseignements précis*). O lakad a hreem én ni-verenn ketan « An Doéré », de lared é, éraog achimant miz Meurzh é toned.

ket droug erbeb ! Ma ya, n'hé-des afér erbed ag ar yézhoù arall pen dé gwir é vehé gouarnet biù ar galleg !

A vlé de vlé, a-houdé gwerso, ha ged chifroù résiz é vé diouganet (*prédit*) marù ar brezhoneg. Mez chetu, chom a hra biù, ar gast ! Più en-dehé kredet, tregont vlé-so, é vehé bet é kreskad kement-sé épad ar bléioù ketan ar hantvléad-man, grès d'ar skolioù Diwan ha diü-yézheg - Dihun ha Diü-yézh - dré ar vro abézh ?

Laoskam-ta ar vourbouterion de vourboutad ! .....

Gwerzennoù plijuz a zo saüet geton, lod kaer anehé ged skolaerion Diwan pé diü-yézheg. Chetu penaoz é vo gouarnet biù hor sévenadur betag penn ar hantvléad-man hag ar hantvléadoù ärlerh.

Chans vad d'ar Priz Herri Maheù.

(Kendalh Istoér an Armorig)

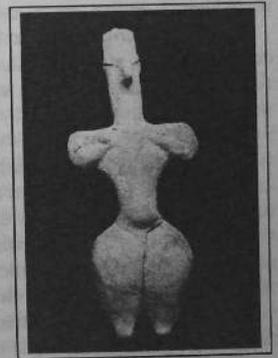
Ur préhésion vraz a gerzhé, pechanj, trema an hantérkerlenn a-zebri douaroù Lokmariakér ha Krac'h. Boud a oé marsé ur stedad mein aveid peb hanni ag an tuadoù pouézhusan, ha saüet a oé, heb arvar, ur maen-hir neüé é peb sted, de gourz ar gouilioù brasan. Neuzé éh oé rantet inour de Zoué, pé de Zouééz, an dud-hont, hag éh oé, marsé, reit dehé gour-hemennoù an dud é karg aveid ar blé de zoned.

Ul léh santél arall, én amzér-hont, um gavé é gourinuz Lokmariakér, én dro de Mané-Ar-Hroeg, ar pikol Maen-Hir hag en-doé neuzé uigent métrad bennag a i-huélded, an hani ihuélan zo bet lakeit én é saù ged an dud-hont. Pouzein a hré tost de 300 tonnelad, ha rekiz a oé bet kavouid divréh tri mil a dud én oed aveid er lakad a-blom. Torret é bet d'an dias a-houdé, heb ne ouiér na perag na pegourz, ha diskaret é breman é pemp tamm stréüet är an douar, mez diskouézhein a hra hoazh pégen ampert* ha kriü a oé an dud hag en-doé er saüet.

Perag éh oé bet kempennet ar Maen-Hir burzhuduz-sé ? Merchein a hré marsé ahél an Douar én Armorig, ha dis-

kouézhein a hré, marsé, èl ur pikol biz maen, plantet én douar ha dureit d'ur blanédenn pé d'ur stirenn bennag, d'ar hourzoù dibabet dré ar véleán. Marsé é verché neuzé an déioù gouil brasan, ré an noz hirran pé berran ér blé, hag ar hourz de lakad an had én douar, pé de cherrein an est.

Etal Maen-Ar-Hroeg, é kavér Taol-Ar-Marhadour, un daol-maen braz ha braù, ged ur pikol maen trihorneg ér söl anehon. Kizellet är ar maen-sé, éh es stumm an héol ged un nivér tuézad a glei hag a zéhoù d'an héol, édan un drésadenn souézhuz hag a hellehé boud bruched ur voéz. Hi ' zo, doh ma lar kalz a dud, « Intron » al Labour-Douar, pé « Intron » ar Vuhé goudé ar marü », Intron an Enan* »...Perag paz ?

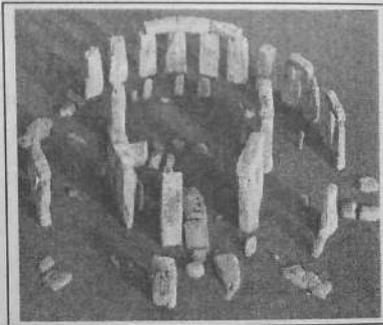

Intron al labour-douar, (pé...ar Vuhé)

Boud ' zo hoazh, é bro Karnag ha Lokmariakér, un douséniad a zolméniou arall saüet én inour de rénerion an Armorig, pé de duchentil vraz ar vro én amzér-hont, éraog an drivet milvléad kent H.S. An hannu braüan anehé a zo, a dra sur, an hannu hag a gavér é Gavriniz, léhiet én un inizenn vihan, a-dal d'un inizenn souézhuz arall, Er-Lannig. Kamb an dolmen a zo kizellet braü ag ur penn d'an all ged linennoü krom pé torret. Tud gouieg a wél énné stumm Intron An Hénan, èl m'éma é söl Dolmen-ar-Marhadour. Ar pézh ' zo sur, an daou vaen plad hag a holo dolmen ar Marhadour ha dolmen Gavriniz a zo daou damm tennet ag an heveleb maen braz. Di-dammet int bet enta, heb ne ouier perag na pégourz, ha dégaset ' zo bet unan anehé betag Lokmariakér, én tu-rall de blég-mor ar Morbihan! Tud an amzér-hont a oé enta paüdmad ampertoh eid ne gredem...

Er-Lannig ' zo souézhuz eüé, rag gwélet a hrér azé diü gerlenn mein-hir staget étrézé, hag unan anehé a zo breman édan ar mor. Ez é komprenn enta penaoz bleinienn ar mor en-des ihuéléit un deg métrad bennag a-houde ma dé bet saüet ar Hromléc'h.

Boud ' zo saüadurioü mégalitig arall é Breizh-Veur hag én Iwerzhon, ker souézhuz èl ar ré hag a gavam én Armorig, ha rekiz é lared eüé ur gir àrnehé. Dolmen New-Grange, én Iwerzhon, en-des trésadennoü èl ré Gavriniz, ha ker brudet int èl-dé. Kerlennou Mein-Hir Stonehenge, é Breizh-Veur, a zo anaüet mad eüé ér bed abézh, rag ma dé bet diféret ged ar Saozon èl ur pikol orloj dureit d'ar stired ha d'an héol.

Kerlenn-Mein Stonehenge

Mez youankoh é paüdmad neoazh eid saüadurioü an Armorig : saüet é bet, pechanj, é fin an drivet milvléad kent H.S., ur mil vlé bennag àrlerh an devézhan menhir plommet é Karnag. Achiü a oé neuzé ar sévenadur mégalitig én Armorig, ha doned a hré dija ur sévenadur arall...

◊ Saüadurioü mégalitig kozhan
◊ Al labour-mantaliou
◊ ér mañéioü Balkan

◊ Saüadurioü youankan

Ar pézh ' zo sur eüé, éma nivér braz ar poblansou hag en-des gellat kempenn an oll saüadurioü-sé épad ar maréad néolitig, maréad ar Mein-Neüé, étre an degvet hag an drivet milvléad kent H.S.

An dud-sé ne impléé ket mantal erbed. Kempennet o-des enta ar vro ged o divréh heb kin, ha ged o ampertiz hag o nerzh-kalon. Ken nivéruz a oent marsé èl ma om-ni breman...

Karnag ha Lokmariakér a oé aveité, me gred, ar pézh zo breman ar Vatikan aveid ar gristénion, pé Mekka aveid ar Voslémed. An hanù-léh «Kér» é Lokmariakér, a zo eüé, marsé, un évor burzhuduz ag an

inour rantet d'unan ag o hérioü brasan pé santélan, èl ar gir «Urbs» aveid ar Roméned hag ar Gatoliked, devézhatoh. An «Urbs» a oé, àr un dro kér-vamm ar vro, ha seblant ar bed abézh (Urbi et Orbi)...

An Armorig a oé enta kalon ar Hornog én amzér-hont. Ur stal-labour braz o-doé é Plus-sulien, é Aodou-An-Arvor, é péhanni é obérent koutellaj ha bohallow mein luemmet, impléet é peb léh é Breizh-Veur hag ér Gall. Kempenn a hrent ur 500 000 anehé a-vléad, ha dalhet en-des ar stal-hont de labourad a-zebri ar bempvet milvléad kent H.S. betag an drivet.

Neuzé éh es bet, pechanj, un dégouézh blaoazhuz hag endes diskaret grons o gelloud é berr amzér. Pesort dégouézh ? Ur hlenùed kri marsé, hag endes lahet ul lodenn vraz a boblans an amzér-hont ? Pé ur brezél braz, marsé eùé, én arbenn a zonedigezh ur boblans neùé, deit a zouarou ar Retér ? Ne ouiam ket ! Mez kollet é bet betag hanù an dud-hont hag en-doé saüet ar getan sévenadur braz ér bed, éraog ar Mézopotamia, an Ejipt hag an Indía. O sévenadur a oé dédenet de Intron-Veur al Labour-Douar, Gouarnerez ar ré varù. O sévenadur a oé ker sonn èl ar Mein, ur sévenadur hag en-des padet pemp pé huéh milvléad... Dalham enta

sonj anehé, ha dougam bri dehé... Ur rézon arall hon-es ni, é Bro-Wened, de zerhel sonj anehé, rag diféret ' zo bet ged un arkéologour* penaoz goed an dud a Déviég hag a Hoedig, é penn ketan ar maréad néo-litig, en-doé an heveleb « rhé-zuz » èl al lod brasan ahanam-ni, étré An Alré hag ar Bla-noèh. Ni ' zo enta kérent dehé, deusto ma dé bet kollet o hanù. Gelled a hram lared, ged randon, éh om bugalé o bugalé, hag o hériterion é gourinuz an Armo-rig...

Inour dehé enta aveid boud kempennet ar saüadurioù-mein hag a zo braüté hor bro de virüikin !

Loeiz Ar Mouël

En niverenn 96 de zoned, é vo kenniget ur studiadenn a-zivoud oed-meur ar mantaloù én Armorig hag én Europa.

Girioù diêz, ha neùé-girioù (néologismes) merchet ged ur stérénnig :

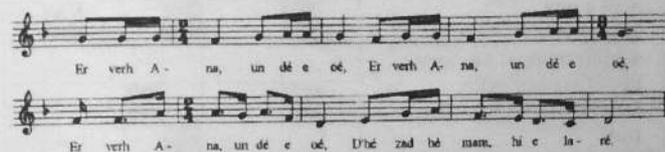
Ampert : *habile*
 Arkéologour : *archéologue (il s'agit de Yannick Rollando)*
 Bronn-dougerion : *mammifères*
 Déiet : *daté*
 Digemm : *inchangé*
 Enan (anaon é KLT) : *les vivants, l'au-delà*
 Eùelhenn : *orme*
 Evor : *mémoire*
 Goareg ha birou : *arcs et flèches*

Golo-wenn : *pôle (couverture blanc de neige)*
 Hantér-kerlenn : *hémisphère*
 Hen-dud : *ancêtres*
 Kemmadur : *changement*
 Liüadenn Ker-Iz : *submersion de Keriz*
 Saüadurioù : *monuments, constructions*
 Stedoù mein Karnag : *align. de Carnac*

Meinég : (sted mein) a zo ar gir brezhoneg aveid Karnag (Kara-nag) hag a venn eùé lared « sted-mein » ér gozh yézh hindo-keltieg.

Diù sonenn tennet a Livr J.L. Larboulette :

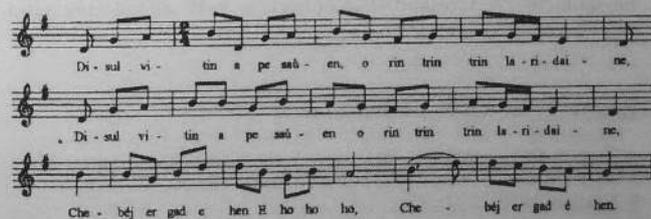
Er verb Ana La fille Anna

1
 Er verb Ana, un dé e oé
 D'hé zad, hé mam hi e laré :
 2
 D'hé zad, hé mam hi e laré :
 - * Prénat d'ein un abit neùé.

1
 Un jour, la fille Anna
 Dit à son père et à sa mère :
 2
 Dit à son père et à sa mère :
 - * Achetez-moi un habit neuf

Kol er iouankis La perte de la jeunesse

1
 Disul vitin, a pe saüen,
 E rin trin trin larkalae
 Chebéj er gad é hen, e ho ho ho,
 Chebéj er gad é hen.

1
 Dimanche matin, dès mon réveil,
 J'allai chasser le lièvre.

2
 Chebéj er gad, er heveleg
 Pé ur glujar benak.

2
 Chasser le lièvre, la bécasse
 Ou quelques perdrix.

GIRIOU-KROEZ (ged Kermorvan)

A-hed

- 1-Divodet.
- 2-Ya é Moskou.- Tamm mad a ned.
- 3-(a)gigno.
- 4-Moh trohet ha mesket.- Liéz ged égilé.
- 5-Delùenn Vénus.- Kér Itali.
- 6-Un tenn afochet.- Kér-Vamm gwin gwenn « Clairette ».
- 7-Ar me zro (tri gér).
- 8-Zoo dibennet.- Penn dibennet.
- 9-Stagelloù.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1									
2		■			■			■	
3									
4		■				■			
5					■				
6				■				■	
7									
8		■			■			■	
9									

A-dreuz

1. Diroll.- 2- A dreuz an Tirol.- 3- A wéhioù.- 4- En em gav a-dreist ar moézed.- An aùelioù en-des o hani.- 5- Her Majesty.- Ut gwéharall.- 6- Enéan.- Kér tost de Tyr, én amzér-hont, hanùet Sayda hiriù.- 7- Afreskad.- 8- Kér Serbia.- 9- Ré an tad Maunoir a oé brudet.

Reskond : (ne sellet ket heb klask !)

A-hed : 1- DIAMZERET.- 2.- DA - NE.- 3- GRACHENNO.- 4.- OHM.- EIL.- 5-MILO.-SUSE.- 6- PNA.- DIE.- 7- ENDRODEIN.- 8.-OO.- DI.- 9- NEUDENNOÙ.

A-dreuz : 1- DIGEMPENN.- 2.- INN.- 3.- ADAOLADOU.- 4.- MACHO.- ROD.- 5.- H.M.-DO.- 6.- ENE.- SIDON.- 7.- RENEUEEIN.- 8.- NIS.- 9.- TAOLENNOÙ.

Skritelloù, mailing, kartennoù-dégemer, pik-fax, grouiennerezh, plastikerezh, boulhadurezh...

KOPIADENNOU EN HO UNAN

Jean-Michel MAHEVAS : 02 97 35 22 61
 abcopies56@wanadoo.fr
 10, avenue A. FRANCE 56100 LORIENT

Studierlon
 Kevredigezhou
 Entreprizioù
 Ne vern più...

ENEZ GROE - Kambrou-ostiz(chambres d'hôtes)

Digor a-hed ar blez

3, Ar Leurc'hae Enez Groe Pgz : 06 09 71 01 91

AMZER NEVEZ

Kentelioù ha stajoù sonerezh, dañs ha brezhoneg ;
 Lévræoueg keltieg, abadennoù sonerezh, festoù noz
 Degemer evit ar c'hevredigezhioù (saliou emvod...)

Amzer Nevez-Soe 56 270 Planvour Plg:02 97 86 32 08
 Fax : 02 97 86 39 77 e-mail amzernevez@wanadoo.fr

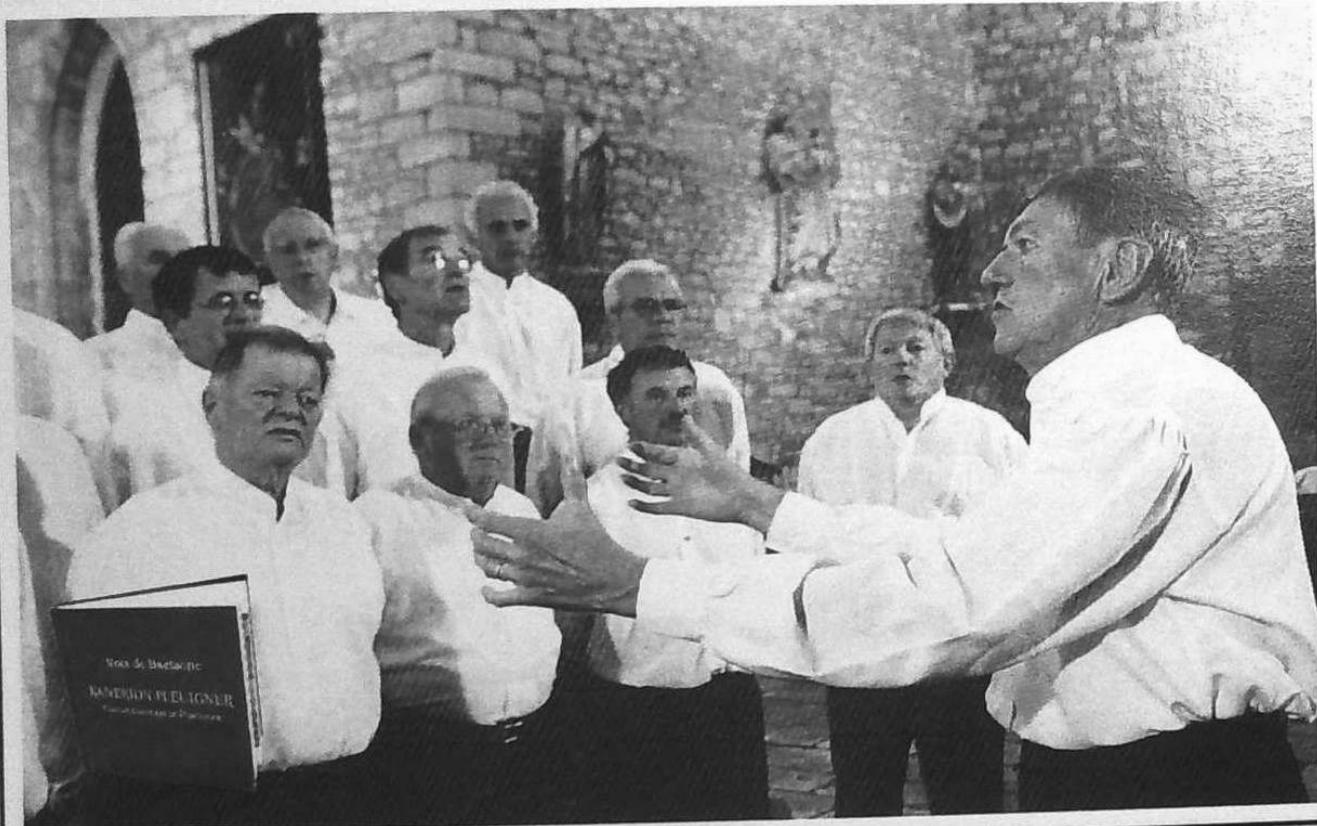
ASSOCIATION BRO-EREG La Grande Méairie 56340 CARNAC

Pour toute correspondance relative à la rédaction de la revue AN DOERE
à l'association, pour les abonnements à la revue
écrire à :

Ao Alfons Samson : 8, Av. Jules Le Guen - 56260 AN ARVOR

N° CCP de l'Association : **NANTES 4 287 62 E** (chèques libellés
à l'ordre de Kevredigeh Bro-Ereg)
Kenlabouerion An Doéré en niverenn-mann

Loeiz Ar Mouél - Mériadeg Herrieù - Yves ha Jobig Le Guludeg
Alfons Samson - Olivier Vantorre (internet)

AN DOERE : Publication trimestrielle : prix du numéro : 4 €

Abonnement annuel (4 numéros) : 15 €

+ 1 € (adhésion à l'association) = 16 €

Gérant de la publication : Louis LE MOUËL

27, rue de Ferdinand Le Dressay - 56000 GWENED

N° C.P.P.A.P. 64 359 (03 1982). N° ISSN. 0750.3326.

Dépot légal 4ème trimestre 2005

INTERNET : <http://perso.libertysurf.fr/andoere> **E-MAIL** : andoere@libertysurf.fr

N° 97

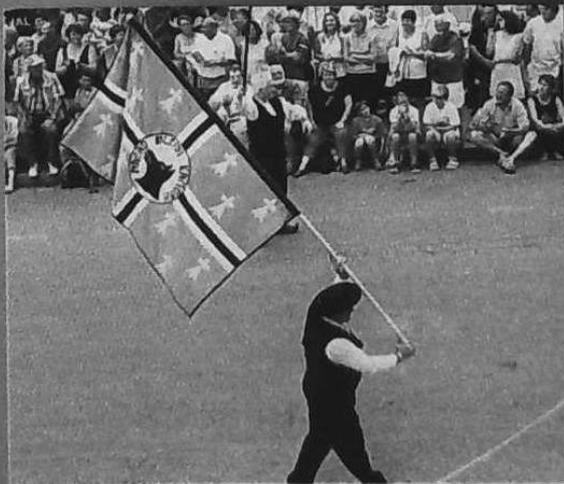
an

DOÉRIÉ

Priz:4€

DASTUMADENN É BREZHONEG BRO GWÉNED

© Myriam Jégat - Bodadeg ar Sonerion 2005

BAGAD BLEIDI KAMORH

**SKOL-UEHEL AR VRO
INSTITUT CULTUREL
DE BRETAGNE**

**E
Kastell
An Erminig**

6, straed an Nor Bostern
(rue porte poterne)
56 000 GWENED
Pzg : (Tél) 02 97 68 31 10
Plr : (Fax) 02 97 68 31 18
lcb.suav@wanadoo.fr

www.skoluhelaruro.org

**RENE BRISACH
SIMINALIOU**

**PA GAN AN TAN
E KAN AR VUHE**

54, Bali Chazelles 56 100 An Oriant
Pzg : 02 97 21 36 34 - Fax : 02 97 64 47 42

**KAMPING AR VEITERI VRAZ
E KARNAG
ho tigemer**

Digoret a viz Ebrel de greiz miz Gwenholon
Brezhoneg, galleg, alamaneg, saozneg komzet
Pzg : 02 97 52 24 01 - Fax : 02 97 52 83 58.

ROLL AR PENNADOU

❖ KENT-SKRID	P. 4
❖ UN DEUEZH KAER E BUBRI	P. 5-6
❖ HARZ-DEBREIN YANNIG BARON	P. 7
❖ DOEREIOU DRE AR VRO	P. 8-9
✓ <i>Santéz Anna Gwened : ur penn-rénour neùe</i>	
✓ <i>Perhinded Santéz Anna d'ar 26 a viz gourhelén</i>	
✓ <i>Hantér kantvlead Bleidi Kamorh</i>	
❖ STAJOU	P. 10
❖ A-ZIVOUD « DA VINCI CODE »	P. 11-12
❖ DALHAM SONJ	P. 13-14
❖ ELEN JEGADO	P. 15-20
❖ SONENN AN DURZUNELL	P. 21
❖ GIRIOU KROEZ	P. 22

*Kirieg é peb skrivagner avetd ar skridoù embannet,
-édan é hanu, é pajennou An Doère-*

Kent-skrid :

Ged miz gourhelen éma deit ar hourz d'ar vakanse-
rion d'en em zichuêh ar an
aodoù... ha deverransoù dré
ar vro a zo doh o gortoz.
Unan anehé, temallet d'é
gempennerion, a zo bet un
« Teknik Vreizh » braz é
Meukon, étal Gwénéed. Ar
hirri-nij a zo bet diblasé
aveid digemér an dud
yaouank, hanùet « teufe-
rion », deit a-bell liéz.

A zivoud ar Football, na-
péh un droiad ! grès de
skipailh Zizou, édan réné-
rezh Domenech !...

Rederion « Tro-Frans » a
zo deit, ar blé-man d'An O-
riant, hag én Oriant hoazh é
komanso ar Festival Etrékel-
tiég d'an 28/7, un nebeud
abretoh enta eid ar bléioù
treménet.

De heul, nameid gouilioù,
festoù d'ur penn ag ur penn
arall ag ar vro...

E-mesk skridoù « An Doé-
ré » kinniget deoh é kavéet
surwalh diové ar « Istoér
an Armorig ». Hé skriva-
gnour, Loeiz Ar Mouel, a zo

bet obérateit é lagad ha red
é bet dehon arsaù a skriù,
hag a lénn épad an trimiziad
devézhan, ha marsé é vo red
eùé épad an hani de zoned,
ken hir é an amzér de ésaad.

De Loeiz hor hetoù gwel-
lan ged an hirêh ma tei d'ar
fonnaflan ged « Istoér an
Armorig » prizet d'al lénne-
rion « An Doéré ».

Hor belbéhenn a zo atañ ar
sévenadur ; un dra deliet
d'ur gevredigezh èl hon
hani-ni, ha de getan ar yéz.
Aveiti saùet é bet un deùéz
é brezhoneg é Bubri.

Aveiti en-des Yannig Baron,
penn-rénour Dihun, boullhet
é « harz-dèbrein » (*grève de la
faim*).

Ahendarall, ur pennad a-
zivoud al livr « Da Vinci
Code » a zo éh obér trouz
dré ar bed, un istoér mein
eur... heb ankouézhad Elen
Jégado, ar busunieréz spon-
tuz... Chetu dañé de lénn ;
de beb unan tennein é vad ag
ar pennadoù-sé.

Kénavo ar miz gwenholon

UN DEÙÉZH É BREZHONEG É BUBRI

Kempennet aveid ar wézh
ketan é Bubri plijet en-des
an deùéz d'an darempre-
derion.

De 9 eur ½ en-des koman-
set tolp-blé Kevredigezh
Bro-Ereg é « Ti-Ar-Bar-
réz ». Lod ag an izili en-
des goulennet ged skriva-
gnerion « An Doéré » ma
vehé dispéget muioh ar
giriou diésouh, ha perag pas
troein ar pennadoù ér
galleg. An dra-man a zo
bet goulennet genem d'un
tolp-blé arall, tri pé péar
blé-so. Red a vehé hiraad
an dastumadenn ha péein
kiroh aveid hé hennenn
hag aveid hé has dré ar
Post. Un dra a hellam
gobér a zo dispég muioh
ar giriou impléet én hé
fennadoù-skrid. N'om ket
sur ma vehé gwel skriù
« An Doéré » é diù yéz.
Ged harp gériadur Méria-
deg Herriéu é vé tu de
zoned de benn ag ar skri-
doù.

Un overenn gaer a zo bet
lidet ged an Aotrou Méliaù
Guillaume, person Melrand

Ao. Méliaù Guillaume, person Melrand

sekouret ged baré kañerion
parréz Bubri ; Jorj Belz a
oé doh an harmo-nium,
épad ma oé Marie-Thérèse
Fouillen dirag ur péar hant
a dud bennag de sekour
geté de gañein, ha kañet o-
des a galon vad.

Arlerh an overenn éh oé
pred é Ti Ar Goualleg d'an
daoù uigent a dud en-doé
choéjet débren ar un dro.
Kentéz arlerh ar pred éh
ém de di « Porzh ar Hevre-
digezhioù » étal iliz Sant
Iwan cid un endèrù a ze-
verrans. Deit é árdro péar
uigent a dud. Kañennoù,
sonennoù, fablennoù, lare-
doù... a zo bet. Peb unan
en-des bet an tu de gemér
perzh épad an endèrù. Lod

a oé tud ampert, anaùet mad dré ar Vro èl : Pier An Nignol, Pier Jéhanno, André hag Irène Drummel, Anicet ha Maria Le Floc'h, Odile Moustarder, Emile Samedy (Ur hontour heb par), Nicole ha Pier Padelleg...

André Drummel

Ar rérall en-des kañet eùe a galon eid plijadur an oll,

Lod ag an dud épad an enderù

èl an tri dén yaouank deit a Bloué : Isabelle, Yann ha Kristian. Lakeit o-des jourdoul tro an enderù.

Un dra vad é surwalh rein an tu de gañein, pé de gon-tein, de beb unan, àr drechad ar ré ampertan ag ar vro, dibabet épad konkouriou èl ré« Kan Ar Bobl ». Trugaré de Anicet, Maria, Simone ha Nicole,...en-des aléjet kateù de rah an dud, ha kenniget chistr mad deit a gaù Anicet.

Abenn ar blé é vo groeit inour de pemp blé àrnui-gent « An Doéré » ha d'hé niverenn 100. Un deùézh kaer de hortoz.....

HARZ-DÈBREIN YANNIG BARON

Dalhet en-des 22 dé, heb dèbrein nitra, nameid é éved deur. 22 dé a zo bet rekiz de Yannig aveid disoh ged é goulenn. E 1 991 en-doé éan dalhet 38 dé abézh étre an 21 a viz genvér betag an 28 a viz huavrér. Ne oé neuzé nameid ur skol kristén, Sant-Gwenn é Gwénéd, é kélen-

nein é diù yézh, brezhoneg ha galleg.

Goulenn ne dalv ket, red é skoein àr an nor, ha skoein a daolou kriù eid en-devoud ur reskond ag ar pennoù braz é karg.

Petra a zo de hortoz ar wézh-man ? Diféret é bet meur a dra : .....

Yannig épad an harz-dèbrein ged bugalè Dihun é Gwénéd

➤ D'an distro-skol 2 006 é vo digoret 7 léh diùyézheg neùé :

- 2 ér Penn-Ar-Bed : Plouvorn ha Plouarzel
- 1 é Bro-Dreger
- 1 é Loar-Atlantel : Pornizh (marsé)
- 3 ér Morbihan : Melrand, Surzhur ha Gwénéd.

- De rénerion ar skolioù – ketan hag eil dérez – é vo kaset ul lizher a gemenno ma vo dégeméret ar vugalé ér sklasoù diùyézhég seul gwézh ma vo goulennet ged o zud.
- Un emgleù étré tud é karg a skolioù Dihun, an Deska-durezh katolig hag ar Rannvro a Vreizh a daolo eùézh eid ma vo heuliet ur roll-labour kempennet dehé ; spéseit e vo énonn nivér ar skolioù a vo digoret épad ar bléioù de zoned.

Niveruz é bet an dud en-des skriüet, goulennet grons ma vo reit un dezoned jaojabl d'ar yézh ér skolioù.

Trugaré de Yannig, de Monique é voéz, ha d'o bugalé a zo bet èl berped tost dehon épad an déioù diéz-sé. Geton é veint hoazh breman pen dé al labour pamdéieg doh er gortoz ér péar horn ag ar Vro. Ne vank ket a nerzh na kalon dehon. Dalh mad Yannig !

DOÉREIOÙ DRÉ AR VRO

Ur penn-rénour neùé é Kevredigezh Santéz Anna Gwénéed :

An Tad Jean Le Dorze ha Jean-Jacques Le Floc'h

15 vlé-so en-des an aotrou Jean Le Dorze saüet ar gevredigezh ha labouret énni èl penn-rénour. Lézet en-des é léh de Jean-Jacques Ar Floc'h a Bléhéneg, én tolp-blé devézhan.

Kentéh éma bet hanüet Penn-Rénour a inour ; ha éan de lared é chomo obériant (*actif*), prest kaer de genlabourad ged izili (*membres*) ar gevredigezh, kement ma hello. En drugarékeit en-des ar prézidant neùé, a greiz kalon, eid é labour boulhet ha kendalhet betag breman.

Rénerion ar gevredigezh a zo breman :

Jean-Jacques Ar Floc'h, Prézidant
Claude Jégousse, sekretour
Josée Tanguy, a Velrand, eil sekretouréz
Joël Bienvenu, trézolour.

Al labour ne vanko ket dehé ha d'an izili. Kalon awalh o-des aveid kenderhel ha moned pelloh hoazh àr dachenn ar yézh dré al lidoù saüet, pé de seüel, dré eskopti Gwénéed.

Perhinded Santéz Anna d'ar 26 a viz gourhelén 2 006

Eid an dèrved gwézh é vo lidet, an dé-sé, un overenn penn-der-benn é brezhoneg. Abred é, de naü eur ; red é neoazh d'ar vrezhonegerion kemér perzh én overenn-

bred-sé eid ma vo grons muioh mui darempredet ha digeméret neuzé d'un eur jaojaploh d'ar ré a zo é toned a-bell.

Hantér kantvléad « BLEIDI KAMORH »

Digwéner 7 ha disadorn 8 a viz gourhelen éma bet lidet hantér kantvlé ar bagad ; deit é « Kañerion Pleuignér » de gañein, én o inour, én iliz-parréz.

Tro ar sadorn éh es bet gouil ér vorh ged bagadoù ha kerlennoù, hag aveid a-

chiù, pred ha fest-noz. Hor hetoù gwellan de « Vleidi Kamorh » hag endoé sekouret genem ér « Fest an Tri Hanton » é Pont-Aogan, ha reit èlsé an harp en-doé dobér « An Doéré » én é vléioù ketan.

STAJOU

- Ged Stumdi :

Hiniù-an-dé éh es tu de gaved ul labour ged ar brezhoneg : é mechérioù an deskadurezh (kelennerion hag implijidi = *employés*) ré ar sévenadur : én tiér-kêr, ér genwerzh...etc...Dober a vo muioh mui ag ar vrezhonegerion. Un dra vad, mez mankein a hra a gelennerion, dreistoll ér skolioù Diwan pé diùzêzh. D'ar ré yaouank a vennehé labourad ged ar brezhoneg, nag é vehent heb gouied gir erbed, Stumdi a zo tré de rein dehé ar stummadur (*formation*) rekiz.

Stajou a beb sort a zo kinniget, ré a bad ur suhun, ré ur miz ha ré hir a hwézh

miz. Ar ré-man, a hwéh miz, a zigor an nor d'ar postoù-labour diùzêzh. Priz ar staj a zo liéz digeméret épad un « dihan-labour a stummadur (*congé individuel de formation*) ». An hani ketan a zigoro d'an 18 a viz gwenholon 2 006 hag achiùo d'an 30 a viz Meurzh 2 007. Un arall a yei ag an 8 a viz Genver 2007 d'an 13 a viz gourhelén 2007.

Aveid gouied muioh skriùet, pé pellgomzet, de : Stumdi – Maner de Keranden – 29 800 Landerné.

Pgz : 02 98 21 39 94
bzh.stumdi@wanadoo.fr

- D'ar vrezhonegerion é kinnig **K.E.A.V.**, dré hé Skol-Hañv a Skaer, ur suhun a studi, ha plijadur de viùein holl ar un dro é brezhoneg, én ur gañal, dañsal, hoari, obér sport...

Ar staj ketan a vo dalhet ag ar sul 16 a viz gourhelén d'ar sadorn 22 betag kreisté.

Titouroù (*renseignements*) ged : K.E.A.V. 22, hent Moulouen 29 000 Kemper.

Pgz : 02 98 95 59 31. Postel : keav@wanadoo.fr

A-ZIVOUD « DA VINCI CODE »

Embannet é 2 003, deit é al livr Dan Brown brudet kentézh, ha mem best-seller : 40 million skwérenn gwerzhet (5 million nameid é Bro-Frans !) dré ar bed abézh betag breman. Marsé e-hues hwi prenet ha lénnet unan eùé ! Nag a drouz en-des groeit trompill ar « média » ! ur bruderezh foll stréuet ag ur penn d'ar penn arall ag ar bed ! Perag-ta ? Ar romant a zizolehé ur segred a-zivoud buhé ar Hrist, ha Mari-Madelen, hag an Iliz endehé kuzhet ar segred...

Skлом ar romant a zo grouiennet én ul léh hanüet « Prioldi Sion » Godefroy de Bouillon endevché saüet é 1 099 é Jérusalem. E gwirioné, ijinet é bet ar Prioldi ha saüet ur gevredigezh édan é hanü é Savoie-Ihuél un 40 vlé-so bennag ged un dén faltaziuz, Pierre Plantard. Hennen, doh er hleüed, a zichennehé a ligné ar Rouéed frank (Mérou-

vinjian). Betag breman nebeud a zroug, kement a dud istrellog (*originaux*) a zo ér bed man ! Kénévé...tri skrivagnour saoz ! p'anaüant an dra-sé en em lakad a hrant de skriù ha d'embann ul livr, d'o zro, « Ar Segred Sakr » « *L'Énigme Scree* », ha revé al livr, é houarnhé ar Prioldi ur segred arall : ar Rouéed frank a zichennehé, ind, a Jézuz ha Mari-Madelen, dré ur verh, Sarah, o-dehé bet... Chetu dré vraz diazé al livr « Da Vinci Code » ged, ohpenn tra, sorbiennoù arall sort-sé ijinet a-ziar dégouézhioù an istoér, jubennet (*interprète*) dré faltazi ar skrivagnour, Dan Brown. Dré skwér : én é daolenn « Koén Ar Salvér » en-dehé Léonard de Vinci liüet Mari-Madelen é léh Sant-Yann é touézh an Apostoled.

« Prioldi Sion » en-dehé gouarnet eùé « kozh Parchoù » (*vieux parchemins*) a zizolehé ar wirioné. Ged

an eun ma vehé anaüet ar skridoù-sé gourhemenn a hra an Iliz d'an « Opus Déi » d'o skrapein.

Ur mennah gwennard (*albinos*), unan hag a gasti é gorv forh êz èl ma vezé groeit, sanset, d'ar Hrenn-Amzér (Moyen-Age), a hrei al labour nag é vehé é lazhein an dud, ar pézh a hra éan, heb kudenn erbed...

Goudé embannerezh al livr saüet é bet ur film « Da Vinci Code » eüé, dizoleit é Festival Cannes devézhan. Nen dé ket bet digeméret mad ar film ged an dud, nag épad ar Festival, nag àrlerh. Kousteléam é vo sellet breman ged muioh a eüézh an embannadurioù ha filmoù sort-sé.

A. Smson

LAREDOU

M'em-es gwélet ur hwénenn
Un troéd àr dour Keluenn
Un arall àr dour Sant Nikodem
Hag a skopé hoah é Baod
E marhadoù an amonenn

Henneh en-des ur goutell hag a droh ag an daoù du

An hani a gleù korneg a reskond fourcheg

Nen dé ket red lakad ar havr àr an ti
Aveid er lakad de hoarhein

Kerhet de glask un nadoé én ur harrad foén
Aveid goud ha hwi hé havo

Un duézadenn, a pe vé lan,
E bleg hé fenn berped izél

DALHAM SONJ...AG HOR GOURDADOÙ

Kavet em-es, ém fapérioù ankouézheit, ur penn skrid fentuz, saüet ged me zad kozh, ha laret drézon é pred Dihunamb, én arbenn a bemp blé àrnügent ar gazetenn, ér blé l 1930 me gav genein.

Chom a hré me zad kozh, a du me mamm, é Lotuen, par-réz Kervignag, léh ma zalhé un dachenn.

Labourér douar a oé, èl Loeiz Herrieu, hag ind n'um anaüé mad. Job En Avantur (Laventure), morhaniüet liéz « Job Braz », rag ur pikol a zén a oé, a skriüé mar a wézh aveid Dihunamb hag a siné é bapérioù « Ur lahour tose-ged », én arbenn ag é vichér. N'em-es kavet skrid arall anehon nameid : « Un istoèr mein eur » displéget aman.

Liéz em-es kleüet, ged me mamm, me moèrebed ha me yondred komz ag ar mein eur brudet-sé. Eleih a dud en-des kredet grons é vezé kavet ane-

hé àrdro de Lotuen ; piü nen des biskoazh hunéet kavouid un trezol?...Laret a zo bet dein penaoz é komzér dija, a-houde gwerso, éh es bet kavet eur ér hornad, mez pégement a draoù hun es kleüet èlsé gwézharrall ? D'em sonj mé, me zad kozh, ur Job èl é zouaron, en-des vennet seüel ur gontadenn farsuz, mèz én arbenn ma oé un dén inourabl-tré, ul lod vad a dud, hag èst-troh eid é famill, en-des, braz pé bihan, kredet é oé ul liü bennag a wirioné én é istoèr.

Aveidon-mé, ur blijadur é inourein me zod kozh, én ul lakad de voud embannet – vennet em-es gouarn ar skritur orin – én « An Doéré » ur skrid deit a-bell, groeit d'ur peazant, sonn é karanté yézh Bro-Gwénéed. Farsal a hra an obèrou, mèz, marsé – piü a ouï ?

Jobig Ar Guhudeg

UN ISTOER MEIN EUR (ged Job En Avantur é l 1930)

Er hér-ni é kavér mein eur a-dorimel,
Kavet zo anehé én ivarh g'er bigel,
Kavet zo é torrein er mein àr en hent praz :
Ag er ré-sen er mestr kantonér 'brofitas.
Hui e laro marsé penaoz é laran geù ?
Er ré ' des ind kavet a zo hoah biü o deü.
Get unan anehé e oé reit marhadmat,

En Eutru Chevassu en-doé greit un taol mat :
 Hennéh vé hoah guélet barh er gér a Roèuen (*Remnes*)
 E ti un orlojour e chom àr er blasen.
 El ma hellet kredein oé bet brudet en treù
 Ha lakeit en doéré àr ol er gazeteù,
 Rak ne oé hoah kavet, betag nezé ataù,
 Er pwar horn ag er bed tammeù eur ken dilaù.
 Un herradig goudé, un eutru a Bariz
 'Zas get mechérierion de doulein ' pad deù viz.
 Ind e grouizas deù buns, don a dregont troceded,
 Hag o stankas éndro, rak eur ne gavent ket.
 Ne oent ket digouéhet péchanj àr en neden !
 N' é ket eur a dra sur e vank é douar Lotuen...
 Boud e zo kant vlé-zo ' oé ur garikellad
 Ar lein en armenér barh é ti koh me zad.
 Hui e houlenou genein émen é mant paset ?
 M'er laro d'oh erhoalh, méz n'em hredéet ket :
 En anpeleur a Frans oé achiù é argant,
 Me zad koh ou frestas d'obér pont An Oriant.
 Ha chetu me zud vat er péh e zigouéhas ;
 Goudé, pe pé taolet Napoléon d'en dias,
 Er papérieù, risket ne oé ket groeit erhat,
 (Er blé dek a dra sur en-doé sekouret mat)
 Me zad koz e chuéhas béan é tourhellad
 Ha ean e hras ur groéz àr é garikellad.
 Neoah, er brazikan ne oé ket gellat kas,
 Rak ré bonnér e oé deusto ne oé ket bras.
 Chomet e oé éno, ér méz, 'tal en aojel ;
 Er ré goh e laré é pouizé un donnel.
 Lakeit é bet de hoarn, d'er lemél ag er guél,
 Edan pignon en ti, pe oér doh en seùel,
 Hag éno é chomo, merhat a rum de rum,
 De hoarantein hun tud a-zoh er goal-fortun.
 Meit a vehé hoah ret de dennein a zobér
 Er vraù a vro Frans a pe vo én danjér !
 Breman, aveit gouiet er fin ag en diskour,
 E vo ret d'oh pécin « pur jus » d'en obérou.

ELEN JEGADOU, AR BUSUNIEREZ (1 803 - 1 852)

Deit é an Ankoù ged Elen
 de Vubri. Moned a hra hé
 moéreb de ober un droiad
 d'hé bro. Kentéh chetu hi é
 rebours ; lezaoueit é ged E-
 len ha de miz huavrér 1 834
 éma kaset d'an douar.

Tri miziad àrlerh é varù
 hoér ar person, hag ur miz
 goudé, un niéz d'ar person,
 triwéh vlé dehi, Mari-Jann
 Kerfontein, zo diskaret d'hé
 zro, é korv daoù pé tri dé.
 Daoù vedisinour, Martel a
 Bondi, Ar Fur ag ar Géme-
 né, a gav tachadoù glaz-du
 én hé diabarzh. Ne gredant
 ket lared muioh.

Nozeh marù é niéz, goudé
 un droiad àr ar mézoù, àrdro
 unan klañv, édan ur barrad
 glaù ha strak, éma red d'ar
 person, an aotrou Lorheù,
 moned d'é hulé de harz an
 anouid a zo souret àrnchon.
 Ur bolad soubenn toemm,
 hag éma goasket d'é dro.
 Galùet é Martel. Ne arvar
 ket an taol-man a lezaouad
 éneb d'an arsenig na boud
 ne gav ket an tu de ouied a
 beban éma deit.

Boud a zo unan bennag
 kabluze, mez dén erbed ne
 sonj karéin* Elen, nag ar
 médesinour, nag ar huré
 Herùé. Hennen, triwéh vlé
 goudé, pe oé person én
 Drinded Surhur, goalaozet
 d'ar rebourserezh, a skriùo
 d'ar varmerion Elen ne hell
 dén erbed a Vubri hé ha-
 réein, rag a pe glañùé ar
 réral é klañùé hi eùé àr dro
 ged ar réral.

Ar person, nebeutoh eid
 hañi nen da ket sonj dehon
 de garéin Elen a nitra ha
 neoazh é ma bet red dehon
 diovér anehi.

Adal m'éma deit Elen tré a
 Vubri, é kerh an teadoù.
 Laret e vezé anehi éh oé an
 Ankoù é hent hé botoù hag a
 oé ar hlenùedoù àr hé dil-
 lad ; éh oé bet kaset kuit d'ar
 person, rag ma oé hi en-doé
 boutet ar goal aùél ged é
 dud ; éh oé bet kavet, é
 plouz hé gulé, lezaouaj hag
 ur pakad bleud gwenn...
 Dañùé a oé d'an dud de hra-
 gellad.*

Elen é Logunéh (1 834 – 1 835)

Ema Elen é Logunéh. Moned a hra de gaved ar person de glah saù.* Tri dé àrlerh éh oé grouieréz é tiegezh Mari ar Bouché, a viùé én ul lod ged hé mamm intanvéz. Droug a hra hé azorn* d'an hani gozh. Galùet a vé ar médesinour, an aotrou Toursaint; distill a hra éma ar guentr é a zo doh hé goaskein. Goudé é ta dehi rebours eùé ha merùel a hra àr hé goarigoù.

Un hoér de Vari Ar Bouché a chom a blén d'hé zro. Guééin* a hra hé horv ged an droug ha merùel a hra emberr. Ur hroèdur, Pier Ar Bouché, a zo kroget an derhian vraz énon. Lezaoueit é ged ar médesinour doh ar pusun ha dohtu éma guelleit dehon. Nen da ket eùé an traou ged Elen; fermein a hra ur ganbr é ti intanvéz An Norsî, é sigur gober un dischuéh...

An intanvéz Norsî a hra ur sell é armenér Elen hag a gav abarzh lezaouè mîret, él

ma oé kavet é Bubri, hag eùé ur pakadig bleud gwenn. Toursaint ne gav ket nîtra de lared anché.

Mez abred àrlerh é chom klañv an intanvéz; lezaoueit é de Elen. Pemp dé àrlerh éh oé édan hé samm douar é bèred Logunéh.

Souézhein a hra Logunéhiz ha chetu an teadoù é voned àraog. Nen des meid Elen, a sonj an oll, hag a hellehé displeg splann penaoz é varù kement a dud én dro dehi.

Goudé ma oé deit Elen de blomm éh oé bet gopreit ged an aotrou Toursaint, tad ar médesinour. Pear a dud int én tiegezh: an daouè bried, ur verh dehé, Juli, hag ur vatéh, Louiz Evenouè. Ar médesinour, a pe anaù an doéré goprad Elen a gas trouz d'é dud, mez ne hrant ket van... Un dermouréz a oé ar vatéh. Ur perhinded a hra de Santéz Anna. Distroein a hra d'ar gér tapet dehi ur puruzi. Guellad a hra dehi

ged lezaouè ar médesinour. Fichal a hra Elen àr hé zro ha kentéh é hoaha dehi. Ne oé ket bet pell éh oé distaget.

Ar hé lerh éma tro merh an ti, Juli, de chomel a blén. Droug a za dehi én hé bruch. Hag Elen de fichal arré, d'hé lazaouad revé hé sonj ha d'hé has, eih dé àrlerh, d'ar vèred. Chetu klañveit mestr an ti. Moned a hra kuit, èl ur holeùenn, én ur berrig amzer. Àrlerh ar marù anehon é vo kavet kaillochennoù goèd én é gaoh. Ne souéh ket ar mab d'an doéré ha trohein a hra lavarouè é dud én ur spisein é ta kement-sé a gîgnadur é voelloù.

Elen é Bro An Alré (1 835 – 1 839 – 1 847)

Daù é d'Elen divroein é-raog kasoni an dud. Doned a hra d'ur skol d'An Alré, é sigur duahad de lénn ha de skriù. Ur chachadig àrlerh é vezé kavet, én ti, papériouè ha livrouè skol, linséliouè renget ho trohet. Karéet é Elen ha boutet kuit heb chelaoù doh ar garé a daolé hi àr ar rérall.

Ne oé ket bet pell àrlerh éh oé tro ar vestréz ha merùel a hra eùé.

Diàr seih a dud ne chom mui nameid tri hag Elen. Ha hoazh hi eùé goal glañv. Rebours a hra; gober a hra ardoù unan trehalet*, demant* a hra. Galùet é ar béleg àr hé zro ha devéret* é.

Souéhetoè é berped Logunéhiz ha kas a hrant stard àrlerh Elen.

Neuzé éma davéet Elen de valé, ged ar mab médesinour, hag é korv daouè pé tri dé éma éseit dehi. Huchet a vezé àrnehi éh oé ur busunieréz, mez ar médesinour a laré, éan, ne oé meid un toull ardoù hag ur penn trelatet*..

Braz é glahar Elen hag um glemm a hra éma berped ar goal doh hé heuli. Dé intermant Anna, Louiz Galleù a hra un dramsell é diabarzh armenér Elen hag é kav abarzh ur pakad lezaoù. Ar médesinour ne gav nitra meid mad de lared anehon.

Gopreit é Elen é ti Anna ar Fur é Plunéred. Displeg a hra de honnen éma hé sonj moned de voud léañez ha goulenn a hra geti rein amzér dehi, d'ar sul, de voned d'em gleùed ged léañezi an Alré. Lared a hré ar bégou

Un droiad é Pondi (1 839)

Ema Elen é Pondi é tiegezh ré Joannoù. Boud o-des ur paotr pearzeg vlé, digempenn. Ne vourr ket Elen anehon. Un tamm bara lar-

fall éh é kentoh Elen de baotredad. Aliet vezé d'hé mestrez diwall dohti én arbenn a varù Anna ar Horveg...

N'hé doé ket daléet é Plunéred. Doned a hra de di Hétel én Alré. Ne oé ket hoazh pell braz én ti ma klañuas ar vestréz. Rebours ataù ; berped éma ar mem kléñued ! hag an Ankoù én ti arré. Ni moéz Hétel, an Ao. An Doré, hag a oé médesinour, a dorr gopr Elen én arbenn de hucherezh an dud àrneh.

det ha chetu reizhet d'ar paotr* aveid mad. Digor a hrér é gorr hag é kavér é voelloù losket. Kentéh éma boutet Elen araog.....

Elen é kosté An Oriant (1 839 – 1 847)

Doned a hra Elen de Hen-Bont ha goudé boud bet goallet dén erbed abarzh, é ma gopreit é tiegezh an damezell Kerali klañv hé zad ged an derhian. Kentéh

men dé deit Elen én ti é hoaha d'an aotrou Kerali : rebourserezh hag ar marù. Lared a hra Elen : « Ne vern émenn éh an é vé ar marù doh me heuli. »

Ema Elen é kêr An Oriant. Gopreit é é tiegezh Véron, ofisour àr vor, klañv é voéz ged kléñued al loup*. Abred é tro ar hleñued d'ar rebourserezh ha d'ar marù. Véron ne sonj ket karéin Elen a nitra. Gwélet a vé liéz tud klañv ged al loup é rebours. Kén-nig a hra Véron d'ar Jégadeüenn moned geton de Laval. Gwell é geti chom én Oriant.

Kavet a hra léh é ti E. Deschiens, notér. Ne oé ket bet pell àrlerh éh oé é voéz édan hé samm douar ha hi frèù erwalh éraog neoazh...

Chuêhein a hra Elen éh o-bér àrdro ré klañv ha doned a hra de Borzh-Loeiz, én ur gambr aveid moned d'hé deùzhiou de di ré Pontois. Mez ne gavé ket geti éh oé ken éz dehi biùein èlsé ha hi de houlen boud gopreit ged an aotrou Mark el Liveg, person Plañoér. A Bléhéneg éh oé ar beleg-man. Diàr péar beleg a oé én ti, é kemér kas dohtu doh daou anéhé, an daou guré, Julé ha Daniel.

Ar hetan anéhé a demallé dehi boud lakeit hé dorn én é

yalh, diù wéh, hag an eil a hré goap anehi abalamor ma hé liéz d'an ti-chistr de dastornad àrdro an évaj.

Ur mitiniézh é lezaoua Elen o chudelladoù soubenn leah a zégasé dehé àr un dro aveid o lein. Ha hi araog, an dé-sé, anehi hé unan, heb lared gir de zén.

Ema an aotrou Daniel, adal an treno, étre biù ha marù, ur suhuniad dohtu é rebours rah ar pézh a rér dehon. Anzaù* a hra ur médesinour ag an Oriant éh oé pusun én é rebourserezh. Ha neoazh ne oé ket kredet néhansal Elen abalamor ne oé ket klañveit an aotrou Julé.

Ur bléad bennag goudé é ta é dro eùé... Médesinour an aotrou Daniel a lar éma labour Elen Jégadoù a zo àr é dro ha gwéled a hra havaledigezh vraz étre kléñued an ao. Julé ha hani an ao. Hervé, person, an Drinded Surhur, hag a oé kuré é Bubri a pe oé Elen ino eùé. Neoazh hañi anéhé o daou ne gredé teurel ar garé àr Elen, én arbenn dehé boud

bet chomet klañv pell goudé ma oé Elen doh o servij.

Distroein a hra Elen d'an Oriant ha gopreit é é tiegezh Dupuy-de-Lôme, ofisour ar vor : boud a oé én ti-sé daoù rummad tud, ré an tad-kaer ha ré ar mab-kaer, Dupuy ha Bregér. Un douarenéz, Elen Bregér, a oé klañv ged ar ruell*. D'an neüé-amzer éh é, beb blé, ré Dupuy d'ur manér dehé ar ar mézoù. Elen ne blijé ket an dra-sé dehi hag aveid chom én Oriant, é tispieg penaoz é hell hé « filloréz » boud lahet d'an hent. Oeit a oé atañ hag Elen Jégadoù eùé. Klañvad a hra an douarenéz ged droug boelloù, melionnerezh én hé daouorn hag én hé zreid, rebourserezh ha pistigadur. Diboéniet é ged ar marù.

A-hendarall, é ma bet klañv rah ré Dupuy ha ré

Bregér, ha ged amzér hebin émant deit de vad. Ar médesinour, An Dibredér, ne gred ket spisein nitra diar ar hléñùed, rag m'en-des gwélet, un douséniad bléioù éraog, tud klañv ged an hevelep kléñùed.

Arlerh ar pézh hé-devoé groeit é ti Dupuy-de-Lôme é kav ged Elen éma hi klañv eùé ha moned a hra un tammig de zichuézh.

De Borzh-Loeiz é ta éndro ha fermein a hra ur gambreléh ma vé é néein hag é vrochennad. Berr é hé gounioù hag aveid o hirad éh a de di Duperron d'hé deùézhioù. Laerezh a hra ino liénaj, ha boutet é áraog. Nen da ket sonj de Elen de zakor ar pézh a oé bet skrapet dehi.

(de genderhel...)

giriou diésoh :

karéin : *accuser*
kragellad : *caqueter*
klah saù : *chercher du travail*
devéret : *elle reçoit les derniers sacrements*
azorn : *poignée (ici : à la main)*
trélatet : *prise de délire*
guééin : *se tordre*

tréhalet : *haletant*
demant : *se plaindre*
reizhet : *« rectifié »*
loup : *tuberculose*
ruell : *rougeole*
anzaù : *reconnaître*

SONENN : AN DURZHUNELL

1 – Kalz amzér em-es kollet
E rideg ér hoèdoù
Eid klaskein an durzhunell
Kousket ar ar barroù
Saùet em-es me fuzill
Met tennet em-es fall :
Téhet é an durzhunell
Ha neijet d'ar hoèd all !

2 – Doh an noz ha de vitin
E kleüan laboused
E kañein, é vouskañein,*
Saùet de vlein ar gwé,
Met hañi, hañi anché,
N'hell pikein me halon
El bouéh an durzhunell
E ouilein d'hé mignon.

3 – Hirvoudein* 'hra noz ha dé
Ged ar boén, an ankin,
'vel ur peur kêh intanvez
Kollet geti hé dén.
Dassonoù hé bouéh klemmuz
A red dré ar hoèdoù,
A zo meurbed poéniuz
D'an holl labousedoù.

N.B. : lakad a hram nameid ar giriou rag an ér a zo anaüet mad.

Giriou diésoh :

Mouskañein, pé mouskañal : *fredonner, chanonner.*
Hirvoudein : *gémir, soupírer*

GIRIOÙ-KROEZ (ged Kermorvan)

A-hed

1-Kalon ar « Waabited » (a) geméré.

2-Bagad Lokoal-Mendon (é daoù gir).-

3-General Motors, é berr giroù.- Komans a hra ar boked.

4-Elsé é ansé peb unan (daoù gir).

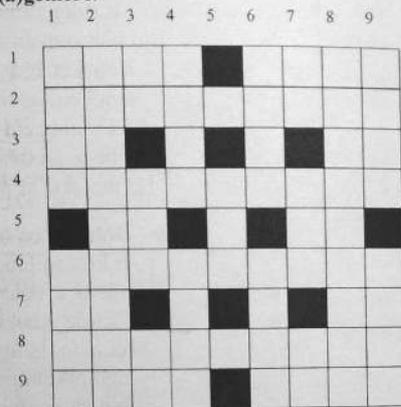
5-Stér é Sant-Omer.- Penn ar marh.

6-Daoùlin ur vamm (daoù gir).

7-Mem tra é latin.- Hantér samm.

8-Doh taol pé é piknik.-

9-Endro.- Nuah àr gil.

A-dreuz

1-A viù édan an douar (ged é gir-mell).- Opéra Verdi. 2-Hoari a hra ged ar binioùér.- 3-Abarzh é Londrez.- Avé én disurz.- Penn Breizh. 4-Nikolaz II é Rusi.- Kér 15 km a Wened.- 5- Enni é arrest an trén.- 6-Komans a hra an euredenn é Bro-Saoz, é krapein.- Brasoni.- 7- Hama, heb penn na lost.- Mémé dibennet.- Diù vogalenn.- 8- Deit int a vostað épad an amzér néolitig d'ar hornog ag an Europa.- 9- Ar sul kent Pask, penn d'an diaz.- Pas ya.

Reskond : (ne sellet ket heb klask !)

A-hed : 1- ABIT.- DAPE.- 2.- RONSÉD/MOR.- 3- GM.- BO.- 4.- OBER-GWELL.- 5- AA.- MA.- 6.- AR/VARLENN.- 7- ID.- SA.- 8.- DEBRERION.- 9- ARRE.- HAUN.

A-dreuz : 1- AR/GO.- AIDA.- 2.- BOMBARDER.- 3.- IN.- EAV.- BR.- 4.- TSAR.- ALRE.- 5.- GAR.- 6.- DDEW.- LORH.- 7.- AM.- EME.- IA.- 8.- POBLANSOU.- 9.- EROL.- NANN.

Atlantic
Breizh
Kopiadennoù

Skritelloù, mailing, kartennoù-
degemer, pik-fax, grouiennerezh,
plastikerezh, boulhadurezh...

KOPIADENNOU EN HO UNAN

Jean-Michel MAHEVAS : 02 97 35 22 61
abcopies56@wanadoo.fr
10, avenue A. FRANCE 56100 LORIENT

Studierion
Kevredigezhoù
Entreprizioù
Ne vern plù...

ENEZ GROE - Kambroù-ostiz (chambres d'hôtes)
Digor a-hed ar blez

3, Ar Leurc'hae Enez Groe Pgz : 06 09 71 01 91

AMZER NEVEZ

Kentelioù ha stajoù sonerezh, dañs ha brezhoneg ;
Lévraoueg keltieg, abadennoù sonerezh, festoù noz
Degemer evit ar c'hevredigezhioù (saliou emvod...)

Amzer Nevez-Soe 56 270 Planvour Plg: 02 97 86 32 08
Fax : 02 97 86 39 77 e-mail amzernevez@wanadoo.fr

ASSOCIATION BRO-EREG La Grande Métairie 56340 CARNAC

Pour toute correspondance relative à la rédaction de la revue AN DOERE
à l'association, pour les abonnements à la revue
écrire à :

Ao Alfons Samson : 8, Av. Jules Le Guen - 56260 AN ARVOR

N° CCP de l'Association : NANTES 4 287 62 E (chèques libellés
à l'ordre de Kevredigezh Bro-Ereg)
Kenlabourerion An Doéré en niverenn-mann

Loeiz Ar Mouél - Mériadeg Herrieù - Yves ha Jobig Le Guludeg
Alfons Samson - Olivier Vantorre (internet)

AN DOERE : Publication trimestrielle : prix du numéro : 4 €

Abonnement annuel (4 numéros) : 15 €

+ 1 € (adhésion à l'association) = 16 €

Gérant de la publication : Louis LE MOUËL

Directeur de la publication : Alfons Samson

27, rue de Ferdinand Le Dressay - 56000 GWENED

N° C.P.P.A.P. 64 359 (03 1982). N° ISSN. 0750.3326.

Dépot légal 2ème trimestre 2006

INTERNET: <http://perso.libertysurf.fr/andoere> **E-MAIL**: andoere@libertysurf.fr

N° 99

an

DOÉRIÉ

Priz 4€

DASTUMADENN É BREZHONEG BRO GWÉNED

Skipaith a Bouez Penn

(Pajenn 10. A VEG DE VEG)

SKOL-UEHEL AR VRO
INSTITUT CULTUREL
DE BRETAGNE

E
Kastell
An Erminig

6, stradaed an Nor Bostern
(rue porte poterne)
56 000 GWENED
Pzg : (Tél) 02 97 68 31 10
Plr : (Fax) 02 97 68 31 18
lcb.suav@wanadoo.fr

www.skoluhelaru.org

RENE BRISACH
SIMINALIOU

PA GAN AN TAN
E KAN AR VUHE

54, Bali Chazelles 56 100 An Oriant
Pzg : 02 97 21 36 34 – Fax : 02 97 64 47 42

KAMPING AR VEITERI VRAZ
E KARNAG
ho tigemer

Digoret a viz Ebrel de greiz miz Gwenholon
Brezhoneg, galleg, alamaneg, saozneg komzet
Pgz : 02 97 52 24 01 – Fax : 02 97 52 83 58.

ROLL AR PENNADOU

KENT-SKRID	P. 4
ELEN JÉGADOU DIBENNET	P. 5
A-ZIVOUD ELEN JEGADOU	P. 6- 8
DEGOU EZHIOU DE ZONED	P. 9
DOEREIOU DRE AR VRO	P. 10-11
UN DRO BALÉ BERR HA POENIUZ	P. 12-16
LAREDOU	P. 17
AL LABOURER DOUAR	P. 18
KONTADENN AVEID AR FILAJERION	P. 19-21
AR BREZHONEG – D'AN TI-BANK	P. 22
– DRÉ PELLGOMZER	P. 22
HOARAM UN TAMMIG	P. 23
SONENN : UR PLAH YAOUANK	P. 24-25
GIRIOU KROEZ	P. 26

*

*Kirieg é peb skrivagner aveid ar skridoù embannet, édan é hanu, é
pajennou an doéré*

Kent-skrid

Reseüet, lénnerion ker, or gwellan hoantoù aveid ar blé neüé. Yéhed mad de getan hag eurusted tro ar blé.

En niverenn-man é kavéet doéréioù a zo bet dré ar vro hag an dégouézhiou é toned épad an tri miz ketan.

Achiù é ar wéh-man istoér éahuz Elen Jégadoù. Marsé éh es bet lod ahanoh é sonjal éh oé un tammig hir. Lakam ! Goulennet ged tud a Vubri, a Wénéd...hag a léhiou arall. Komanset o-des ha dalhet de lénn buhé bamuz ar gegineréz-pusunérez, èl ma vehé bet ur sorbienn a spont.

Ha neoazh éma gwir penn-der-benn an istoér-sé, dé-gouéhet é kement a barréziou, a diegézhoù, édan daoulagad béléion ha médesinerion heb difians erbed éneb d'ur voéz a seblanté ker santél !... Choéjet é bet eüé an istoér abalamor ma

dé skriüet én ur yézh reih ha splann, ag an dibab, él ma vé laret.

A du-rall é lenneët « Un dro-balé » étre Lann-ar-Stér hag An Oriant, dré Pont Sant Kristol, èz é de lénn ha far-suz, ur gontadenn aveid ar filajerion, ha hoazh...traou ha ne vo ket diéz de gom-pren.

E miz imbrill (ebrel) é vo kaset deoh an niverenn 100. Chetu 25 blé àmugent éh om é kempenn « An Doéré » eid hé lakad étre daouorn ol lénnerion beb tri miz, riget mad (heb mank). Ne zeli ket an dra-sé chomel didrouz ! Hama, groeit 'vo un deüézh a zeverrans, d'an neüé-amzér, é Bubri, èl ar blé paset. Ne ouiam ket hoazh pé sul a vo choéjet. Kentéh ma ouieem, édan berr, é vo lakeit ér gazetennou.

Kontein a hram àrnoh a-veid doned genem an dé-sé.

*

Ged achimant ar blé éma deit ar hourz d'al lod muian ahanoh de reneüéin ho komanant.

Trugaré de gas ho chekenn d' an trézolour.

ELEN JEGADOU (kendalh)

Elen àr hent an dibennerezh

An dé ma varué Rozali é-ma deit Du Bodan, atersour barndi Roazhon, de diegezh Bidar. Kentéh é wél Elen é tro fall an doéré aveiti. Disliüein a hra, vagañein a hra. A pe za éndro, é lar : « Nen don ket mé kabluz ! »

E barndi Roazhon éma temallet Elen Jégadoù en-devoud pusuniet (*ampouizonet*). Hañni neoazh n'hell lared éma bet gwélet é vérad arsenik pé éh es bet kavet arsenik étre hé daouorn pé é-mesk hé zraou, na nitra ha-val doh pusun.

Ur médesinour a-zoh an Oriant hag unan bennag a Roazhon, a lar en o-des kavet arsenik é korvou o ré klañv hag é lezaouaj Rozali Sarazin.

Galüet e zo ur handad a dud de varndi Roazhon a-veid displeg ar pézh a ouiant diàr ar pemp ha tregont endes kaset Elen d'ar bed arall ha d'ar pemzeg a zo bet

hoeh a hé lezaou ha nen dint ket marü neoazh.

D'an oll temallasionou é lar Elen éma hi ur plah kun ha mad, taolet d'ober àrdro ar ré klañv, med éma gwell geti, én amzer de zoned, mar bé volanté Doué, mired hé buhé dehi, o leskel de verüel anehé o unan é léh gober nitra a vad aveid o diboé-niein hag ésaad dehé.

Spisad a hra, a-hendarall, heb boud dislaret ged hañni, penaoz karéour erbed nen des hi gwélet é vérad arsenik de zén nag é kaved é léh erbed anad a brénerézh arsenik groeit dehi.

Nahein a hra penn-der-benn ar pézh a demallér dehi. Anzaü a hra hebkin éma bet berped ar goalleur doh hé heuli.

Neoazh, kriüoh é bet an demallerion aveid Elen. Bar-net e oé bet èl pusunérez ha dibennet é ker Roazhon é miz huavrér 1 852.....

Tennet é « Buhé Elen Jégadoù » a livr « Tud brudet hor Bro-ni » ged Molladennoù Dihunamb.

A-zivoud Elen Jégadoù

(ged Jean-Jacques Le Floc 'h).

Nen des ket goall-bell amzér en-des an Télé (Skinwél) komzet dem ag un darvoud biüet é kreiz an 19vet kantved. Merchet en-des rummadoù a Bléhénegiz (*Plouhinecois*), kement éahuz ha diharag (*affreux*) éma bet.

Ag obéroù Elen Jégadoù éh on é komz.

Ne larehen ket en-des an istoér-sé luskellet mem bugalégeh é Pléhéneg, mez komzet e oé anehi. E gwirioné, ne oé ket komzet kalz rag, ér vorh, éh oé hoah tud a ligné Jégadoù. Jildaz kozh, hag é bried Bernadette, a oé nied bihan ar busunerez. Ha tud ar vorh en-doé furnez awalh ha flourded én o hevér eid tauein an istoér hag en-devehé oeit de gouéh é skouarn an dud vad-sé ha d'o lakad glaharusoh.

Chetu penaoz em-es desket éh oé gañet Elen é Kerhordevin, ur pennhér diska-ret breman, é kosté ar Magouéro ha Kerdanvé. Labouret hé-doé én Alré, é Sé-

glian, é Roazhon...én ur lakad kentoh hé halon ér presbitalioù.

Gouarnet em-es ém fenn un draig em-es kleüet lared, eid braükad merhad ar péh a zo dégouéhet : en em gemér a hré Elen eid pusuniein nameid an dud a vezé ér « stad a hrès » eid boud sur ma éent d'ar Baradouiz. Mez spontet e vér dirag an nivér anehé ! Nahet hé-des hé zorfètoù épad hé froséz ; neoah o anzaù hé-des rah, ha muioh hoah, an dé-kent ag hé marü.

Ardro ar bléioù 1966/1967 en-des an Télé (Skinwél) tennet ur film ged ur hoarieréz, Maria Meriko, a zallhé léh Elen Jégadoù.

Reihet en-des an anaüedige em-boé ag an istoér ha reit ar péh a vanké dein. Pierre Bellemare eüé en-doé embannet ar hé divoud.

Ged sekour Myriam Guillevic, kenlabouréz Dastum,

em-boé bet an tu de gaved ar werzenn hir skrüet é penn ketañ an 20vet kantved.

Dirag skridoù ken éahuz ha disgwirhaval (*invraisemblable*) é kavé tud an Télé ur vammenn dihesk (*intarissable*) eid ar bléioù de zoned. Tristet un inour ! A Bléhéneg é ta Rouannéz ar bed ar « serial killers ».

Mez, n'arrest ket azé an emgav (*rencontre*) em-es bet ged Elen Jégadoù.

El studiour é « Skol Veur Labour Douar » é kêr Beauvais, étre 1968 ha 1971, em-es bet ar blijadur, èl ar studierion arall, de labourad ha de greskad me anaüedigezh én ur zizolein rah an dastumadoù skiantel (*collections scientifiques*) en-doé ar Skol Veur bodet épad ar bléioù treménet. Boud a oé ur stal lezeüaj, ged plantoù ranket revé ar strihded vrasan (*avec la plus grande rigueur*). Boud a oé dastumadoù ged hwiled (*insectes*) piket ha merchet dré viliadoù ar blankennoù aprestet aveid o reseü. Boud a oé hoazh podoù gwér lan a

formol é houarn kantadoù a naeron ha loñedigoù bihan. Boud a oé dreistol podoù gwér hirusoh : izili dénel (*organes humains*).

Studet e oent é don an armenerioù. El an oll studierion, eid distañein (*assouvir*) ur guriuzted iskiz (*étrange*), éh en a-wéhiou de selled dohté.

Emesk ar podoù gwér-sé éh oé unan, un tammig brasoh eid ar rérall, lan a zeurren (*liquide*) eid miroud penn un dén, penn dihantereit, diskoeit dré skelp (*de profil*).

Ur pemzeg dé bennag devéhatoh, em-es kavet me helenour kozh, ar breur Léon. Epad an emziviz on-es komzet ag ar pod gwér, ha lared en-doé dein an dra souéhuz-man :

« Ur voéz é, barnet d'ar marü é Roazhon, ha dibennet árdro ar bléioù 1850. Hé horv, èl ma vezé groeit én amzér-sé ged lod brasañ ar ré kondañet d'ar marü, a zo bet reit d'ar « Skiant », kani ar vedesinerion merhad. Eid deskein ar ré-man, éh oé bet

trohet hé horv dré skladdenoù (*en tranches*) gouarnet ged ar formol : ar penn, an daouorn, ar boëllou ...

Ardro achimant an 19vet kantvleád éma bet dakoret an dastumad-sé de skol ar Fréred a Rouen, hag é dé-roù an 20vet kantvleád kinniget de « Skol Veur Labour Douar » eid ma vehé bet kelennet ar studierion. D'an termén ho studi éh oé hoah gouarnet an dastumad, mez é kreiz ar bléioù 1 970 éma deit d'ar Fréred ar sonj éh oé mad rein an intermant kristén d'ar voéz disanaù.

Elsé on-es groeit. »

Emenn ? N'em-es ket kredet goulenn getoñ.

Eved a hren é gomzoù, rag groeit em-boé al liamm ém fenn. Ha lared em-boé é me unan : moézed dibennet, nen des ket bet kalz anehé, hag ohpenn tra é Roazhon, tanaù é teli boud o nivér. Dibennet árdro 1 850 ? tanaùoh hoah surwalh.

*

Ged ar pennad-man é achiù istoér ar busuneréz brudet en-des « An Doéré » kinniget deoh.

8

En ur furchal dré listenn ar ré dibennet kavet em-es diù voéz dibennet é Roazhon étre 1 840 ha 1 900 : Elen Jégadoù dibennet d'ar 26/02/1852 ha Pauline Chauvelière, leshanüet an intañvez Tardif, dibennet d'ar 06/06/1853 aveid un torfet groeit a basion (*crime passionnel*)...

Moéz ar pod gwér a oé unan ag an diù voéz.

Elsé é achiù me enklask. Hantér goalhet (*assouvie*) é me huriuized. Ur chans ar ziù (péh ur chans !) en-devoud gwélet Elen Jégadoù. Ha hoazh, dré skelp !

Petra oé én hé fenn eid pusuniein kement a dud ?

Sonjal a hran penaoz én ur selled dohti, dré ar munud, ha mem én ur droein ar pod gwér, n'em-es gwéled nitra dreistordinér.

DEGOUEHIOU DE ZONED

Epad « Déioù Emglev Bro An Oriant »

Emesk an darvoudoù :

- D'ar yaoù 8/2 de 8 eur ½ de noz : Soñadeg Régis Huiban Septet.
Ur soñour akordéon ijinuz é Régis Huiban ged ur muzik Breizh liuet glaz, glaz-noz, glaz-blues...é sal Jean Vilar a Lann-Er-Ster.
- D'ar Gwener 9/2 de 8 eur ½ : Soñadeg Pascal Lamour : « An hentoù ag ar bed ».
Ged Dédé Le Meut, Nolwenn Korbel, Bagad Ronsed Mor...é tiskoei Pascal Lamour an hentoù braz hag a zigor or Bro d'ar broioù arall.
- D'ar gwener 16/2 de 8 eur ½ de noz : « Fest ar Pémoñ », péh-hoari é brezhoneg ged Strollad ar Vro Bagan. Plasenn ar Péar Aùél én Oriant.
- D'ar gwener 2/3 de 8 eur ½ de noz : Sonadeg Alan Stivell, é Téatr Vraz an Oriant.
Dizolein hentoù neüé d'ar muzik ; Alan Stivell a vourr meskein levezonoù é amzer eid seüel ur han hag ur soñerezh dehon é unan.

Kenstrivadeg kontadennoù (danevelloù) (concours de nouvelles) a-zivoud Breizh, é brezhoneg hag é galleg.

Ar genstrivadeg a zo digor d'an oll dud hag en-des ohpenn 16 vlé.

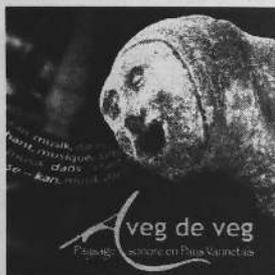
Goulennet ar réolenn (*règlement*) ha kaset ho skridoù éraog an 28 a viz genvér de :

- Emgléu Bro An Oriant, é ti ar hevredigezioù 12 straed Colbert 56 100 An Oriant Pgz : 02 97 21 37 05
- Médiaoueg Elsa Triolet, straed Jean-Paul Sartre 56 600 Lann-ar-Stér Pgz : 02 97 89 00 70

9

DOÉREIOÙ DRÉ AR VRO.

A Veg de Veg

Ha hoazh unan ! D'an de-
ioù ketan a viz kalan-
gouiañv en-des « A Bouéz
Penn » a Vubri kinniget é tri
C.D. (kompakt-disk) hanüet
« A Veg de Veg ». A-dra-
sur é veint dégeméret ged
plijadur èl éma bet ar ré

Spered Bro Ploué

E miz méhéven devéhan
éma bet saüet ur gevredi-
gezh neüé édan hanü « Spe-
red Bro Ploué », ér penn
anehi ur dén yaouank lan a
jourdoul : Kristian Courtet.
Tra souéhuz : 85 ezel a zo
dija énni, hag heb gortoz é

getañ saüet daoù vlé-so
bennag.

Chomléh « A Bouéz Penn »
a zo breman é Bubri, ru
Benal. Pgz 02 97 25 39 18,
pé 02 97 27 35 60. Gwerhet
é eüé ar C.D.-sé é ti Coop-
Breizh.

lakant bourrapted dré ar vro
ged o horolloù, soñennoù, ha
kan ha diskan, rag en em
vellein ag ar sévenadur é o
bellbéhenn. Labourad a hrant
a-gevred ged « Kañ ar
Bobl ». Kousteléam é vo
komzet aneché !.....

D'an noz an Nédeleg

E Iliz Intron Varia ar Pont
é Lann-ar-Stér éh es deit 600
a dud d'an overenn ; én o
mesk ré yaouank ar skolioù
diüyézheg hag o familloù.

Ur béleg yaouank, éan eüé,
an Tad Armel de la Monne-
raye, en-des lidet an ove-
renn. A galon hag a voéh i-

huél en-des an oll dud kañet
ged leüiné « **Noz an Néde-
leg** ».

Ha neoazh, éh oé penn-der-
benn é brezhoneg.

Pégwir éma bet saüet an
overenn-sé é Lann-ar-Stér
perag ne vehé ket él léhiou
arall ?

Kinnig Labour :

Emgleo Breizh, embannour
livroù é brezhoneg, a zo é
klask :

- un dén pé ur voéz tré de
gemér léh ur skoazellour
amzér lan (*assistant à plein
temps*).

Ag ar sekretourezh é vo
karget, én ur gempenn (*en
organisant*) hag én ur hen-
urzhiad (*coordonnant*) plan-
ning an embannadurioù (*pu-
blications*). Darempred a hrei
ar skrivagnerion, ar vuelle-
rion, ar hazetennoù, ar sta-
liou, h.h... ; en em vellein a
hrei ag an dastumadenn

« Brud Nevez » hag al lé-
hienn Internet.

- un dén pé ur voéz ged ur
CDD a bemp miz, é Brest,
adaleg penn ketan miz ébrel
(imbrill).

Livé reket : Bac + 2,
brezhoneg skriüet ha komzet
mad.

Boud barreg ar ar PAO, X-
Press, Photoshop

Kas ul lizher, ged CV +
foto d'ar : Prézidant Emgleo
Breizh, 10, Straed Kemper
29 200 Brest.....

UN DRO BALE BERR HA POENIUZ

Kentskrid

Ar pennad a gennigan deoh a zo bet skriuet dré an Aotrou Georges Poidras, treménet é miz-est ag ar blé-man, d'an oed a hwézeg vlé ha pwar uigent (86 vlé). Anañet mad em es ean a pe zo bet goulennet genein doned de voud "keleñnour" (" komzour" kentoh) é kevredigezh Kelc'h ar Brezhoneg Bev (K.B.B). étre ar bléioù 1975 ha 1980. Arlerh ma des n'um arrested ar (H)KBB, gwélet em es hoah an A. Poidras ged plijadur, rag kenderhel a hré de labourad ar dachenn ar brezhoneg: er groeit en-des betag ar blé 2005 d'ar bihannan. Kaset en-doé dein ar pennad "Un dro balé berr ha poeniuz" aveid en aozein ér léhiou ma oé, marsé, fariadennoù pé troioù yézh a dreuz. Venet em es gobér ar labour-sé ar gwellan ma' m es gellat, én ur houarn "spered" an obérou. Me brasan ké a zo houd gortoz ré hell amzér aveid en embannein én « An Doéré », éraog marù an A. Poidras. Plijadur en-devehé bet surwalh é lénn istoér an dro balé en-doé groeit a pe -devoé eih vlé, épad ar brezél braz. Amzér n'em-es ket bet (rag n'em-es ket gouiet neüeted é varù nameid an déioù devéhan) de anaouid é vahé-michér. Mez, abenn nivérenn " An Doéré" de zoned, me sonj é gelled komz muioh a-zivoud an dén ean-mem,én ur genderhel istoér an dro balé-sé. Jobig Ar Guludeg

Digouéhet é bet an istoér-man chetu meur a vléioù a-houdé, àr-dro d'ar blé nandeg kant ha seiteg (1917), épad ar brezél braz. Komans a hra én ur veiteri, kentoh peur heb

Mamm-gozh (ur fas kounaret geti) :

« Più an diaoul ? Pé trouz ? Petra a gleüan mé ? Hwi aman ken mitin ? Petra faot deoh hwi ? Dihousket mad oh ? Pesord hoari a zo genoh ar wéhman? Un dra bennag a zo é penn ar paotr man. Kleüet me mab, tasteit ha laret dein fonnaplan. Ho chelaou a hran : displéget splann ho traou, heb klask troioù. Kleüet mad e

jao erbet, nag arèr, étal prad réderezh ronsed Lann ar Stér. Kavouid a hrér azé : ar vamm-gozh, an tad kozh, o mab bihan (douaran), é vamm-bérénn hag é gi. Dam én ti ha cheleüam.

hues ? Marsé é tein de benn a ouied un dra bennag genoh mar nen doh ket deit de voud mud. Kollet e hues ar hleüed ? Na divourruz é an dra-sé : koll ar hleüed. Diglomet ho tead ! Sellet dohein é kreiz men daoulagad. Tu a vo dein elsé goud de venn ho-pes hoant de voned. Chom mud n'é ket ur féson de gomz doh an dud.

Mab bihan (plom !)

Vennein a hran moned d'An Oriant ged me zad-kozh de glask goulion (lavure : eaux grasses) d'ar soudardi. Eh on aman berped, me unan kaer, balé ne hellan ket forh pell.

Mamm-gozh (atañ kounaret, fas du geti) :

Pesord tead ! Na digaset fis-kal genoh ! Nag ur sonj ! Hir a dead, berr a spered. Mon'd d'An Oriant, chetu davéet dein ur gaer a neüeted. Mon'd d'An Oriant ! En tu-rall a stér vraz ar Skorv ! Ken pell azoh ar gér ! Ar vod a zo deit breman àr ar mézoù de véajein. Kalon vad deoh ! An dra-sé n'é ket un dro balé ! Ur pennad hir : ur lèù hantér bennag de redeg, men dén bihan ; un eur hantér a rekér aveid gobér un hent

sord-sé. Diéz braz e vo d'oh, ya diéz-tré , édan grouéz (chaleur ardente) miz-est. Ne hellet ket kerhed pell, hwi a ouér erwalh. N'oh ket én oed d'obér an hent-sé. Berr é ho hanal, bihan ho askell. Ma ret deoh di-wall : dalhet sonj ag an dra-sé. Hoaret e vo àr ho koust, inosant. Mar chomet klañù, hañi ne vo souézhet. Gwell e hrehchom ér gér. Na péh a vab em-es elkent! (un huanadenn hir geti).....

Mab bihan (ne gollas ket é hanal aveid kement-sé) :

Dam geou. An dra-sé a hrehé plijadur dein de wéled An Oriant, ar gér vraz, ken brudet. An afér-sé ne sell meid on mé. Tapet em es me eih vlé. Braz ha digraz (vigoureux) on breman. Kustum on de labourad. Lesket mé. Reit an tu dein de voned. Hir e gavan me amzér aman. Diamén (isolé) braz um gavan. Me garehé...

Mamm-gozh (sell rouz geti) :

Ré a varbod genoh. Un tead distaget mad ho-pes. Né ket mui moiand don'd de benn ahanoh. Ne barran ket dohoh a

voned ér mêz ag an ti, mez ... d'An Oriant !!... Ré yaouank oh hoazh. Ne ouiet ket séhein an deur àr o fri én ho mou-

ched ! Gobér èl ar ré vraz ! N'é ket hoazh ar hourz a-veidoh moned ken pell azoh ar gér. Desket an dra-sé, penn krouiz ha trawalh a drouz, é

toned ér bed éh oh, me mabig, penn-follet. Nen des ket mui moiand doned de benn anehon ! Ma an diaoul éndro dehon. Nag a boén e hra dein !

Mab bihan (atañ aheurtet) : Lezet mé d'obér d'em chonj ha laosket mé de voned. Nen don ket ur garmour (*pleureur*). Kriù ha kaloneg on ; skuizh on aman, hoant em es de bostal (ean a sko àr an douar ged é droed)

Mamm-gozh (fulennein a hra hé daoulagad) :

Nag ur fèson de gomz ! Torr-penn, moned a hret ré bell ; ne gavet ket é vehé mall arrest ? Hoari a hret ho fall-benn. Ne doh ket hoah én oed de rénein ar bed. Chomet é ho

spered un tammig àrdran, gast a baotr aheurtet. Diskennet diàr ho jao. Gwell e vehé deoh rédeg émesk an drein, de hoarn ar saout : nag euruz e vehen mé !

Tad-kozh (é tisoñ ; lakad a hra é zorn àr skoé ar paotr) :

Petra `ta a zo aman ? Revé ar péh em es kleüet, kredein a hran penaoz ar paotr-man a garehé moned d'An Oriant. Komzoù fur a zo én é vég hag ar wirioné a zo geton. Eid ur wéh én amzér, reit enta dehon an tu de voud euruz. Groeit e

vo revé ho sonj, me mab. Kerhet ged ho hent ho unan. Ne hues meid un dra d'obér deit àr un dro genein ; héliet mé, ni a gerho àr ur goar. Un dén oèded èldein-mé a oér petra gobér elkent !.....

Mamm-gozh (ur horvad térizion geti) :

Daou int breman dohein mé me unan. Red e vo dein plé-gein. Na kalet é andur ! Kavet ho-pes harp, me mab. Dihentet oh ged an tad-kozh; ma an

diaoul àr an ti-man, kredet mé. Mes, lared ha gobér a zo daou dra, ha hent ar baradouiz a zo lan a zrein. Me zo mé aman aveid gobér vad deoh. Hwi

wélo petra a goého àr ho krohenn. Treut mad e vo an traoù genoh ha ké ho-po. Ar vrasan tristé a zo àrmein. Mar da dein chom klanù, é vo dré ho faot é vo. Keméret ho til-lad, pas ho kwiskamant sulieg neué-flamm. Pas ar botoù-lèr neué lasennet ag an dibab, mez botoù-lèr ged koed, ha tachtet

mad. Ho kalochoù e laran, ha diwallet ag o housi. Ur penn-bazh, mar karet. Kerhet de gomans an hoari, pen dé gwir nen des ket mui doujans erbed émesk `ré vihan. Kerhet, kalon mein ! Ankinet braz é me halon. Tennet an nor àr o lerh ha kerhet d'an iwern. Ha peb unan d'é du !.....

Betag breman, an istoér a zo bet displéget èl un hoariva : diskoeit é bet ar léh (ur veiteri distér é Lann Ar Stér, 6Km azoh An Oriant), an hoarierion (ar vamm-gozh, ar mab bihan- an douaran, an tad-kozh, ar vammberén, ar hi).

Adal breman, an douaran (hag a zo eüé obérou ar istoér-man : Georges Poidras, gañet ér blé 1909), ar « mab bihan », de laret é, ur paotrig a 8 vlé, a gonta ean-é-unan, ar « valé berr ha poéniuz » en-des vennet grons gobér de « gér vraz » An Oriant ged é dad-kozh, èneb de vennanté é vammgozh. El ma wélam, Georges bihan a oé ur paotr kaloneg hag a zalhé berr àr é sonjoù.

Èn ur hleüet komzoù devéz-han me mamm-gozh, dohtu éh an mé de vrechenn (brechennein : *détaler comme les bestiaux poursuivis par les mouches*) ér mēz heb sannein grik (*sans souffler mot*). Nejjal a hran kentoh aveid kerhed, skañv hag euruz ! Deit on de benn a gavouid ar pezh a vennan : mon'd d'An Oriant.

Ha deit àr me lerh !... Chetu gwerso éh oé ar sonj-sé é me fenn. Kentéh éh om prest. Chetu ni é moned dré an hent,

heb doujans erbed genein. Me zad-kozh ged ur « harr a vréh » (*ur gariolenn*), mé geton ha me hi genein. Peb unan én é léh, a chaché d'é du, dorn-oh-dorn. Peb unan en des é lod d'obér. Me zad-kozh, gwenn é vlèù, mes pas dinerhet dré an oed : pas ur boulom kroset ! Ean a oé ar rénou. Um zerhel a hré étré an diù holenn ag ar gariolenn, é vouchet boutet étré roched ha krohenn, én é grambouill (*poitrine*). Me hi, staget ged ur

gordenn: ur hi-labour eid sekour tennein, ne laosk ket é lod d'obér ged ar rérall : ur pikol a gi! Nitra ne vank dehon nameid ar gomz. Me han-sord léal; bourrein braz a hran geton, jaméz béh étrézom!... 'Flok' e vé groeit anehon ha respond a hra abenn doh é hanù. Lan é a zoustér ha sentuz braz é. Ne chom tamm de bouéz : dalbéh é ma árdro d'ar labour d'obér. Mé de lost ar harr : me garehé gobér muioh eid ne hran. Neoah, êz é goud é lakan jourdoul braz ged me labour. Avod (*très bien*) en um gavan ; avod é oll an traou : an héol a splann, kogusenn erbed, hent frank ha digor, dén erbed ér parkoù, kañ an éned, frond ar bokedoù, komzoù fur genom a zivoud doéréioù ar hornad, dasson ar mein édan me botoù tacht mad (*bien cloués*)...Ur leüiné vraz a oé é me halon.

Fonnapl é troa ar rodoù. Prad réderezh ronsed Lann Ar Stér a zo ardran a-houde un herrad. Emberr 'ma tapet an « Ti Kaol ». Ha breman éh om ar an hent-braz, paüet mad, a ya ag an Henbont d'An Oriant. Deval a hram tréma ar pont Sant Kristol.

A beb tu d'an hent, tiér : ré vraz, ré vihan, stag-ha-stag liéz, mein gwenn kizellet (*ciselés*), mein glaz ar o zoennoù, ur yoh tud ar voutj... Ha mé, mem bég digor é wéled an traou neüé-sé aveidein mé. 'Ma tapet pont Sant Kristol. Edan dehon, deur mor keijet ged deur douz, bagoù liüet mad a red didrouz ar an deur. Ag ar pont-sé, d'an oed a zaouzeg vlé, saillet em-es ér Skorv, goudé boud chomet, ged ar hrenbaotred arall, un herrad a amzér, droug boelleù genom, é-raok lared « Go ! ». Saillal pé moned kuit. Moned kuit! Tennein árdran! Ruein ged ar véh! Pas! Dam dehon!) A glei, étal deom ur chapélig gozh, saüet a blom ar ar roh.

Treuzein ar pont a oé, én amzér-sé, un dra a bouéz. Ur vamm a laré d'hé merh : « n'é ket hoah treuzet ar pont deoh » ? Komprenet : « n'oh ket hoah diméet d'unan a gér An Oriant » ? Pé hoah : « Diwallet breman, me merh, kerhet plom, marsé ur hartérmestr vo ar ho hent ». Paodmad a verhed youank a glaské diméein é kér.

de genderhel.....

LAREDOU

De betra en-devoud ul letern
Ma nen des ket goloù abarzh.

*

Petra a zo diéz d'un dén ? Un anaüein éan-mem.
Petra a zo êz ? Temall doh ar rérall.

*

Ar ré a blijan dehé, a blij braz eùe dein-mé.

*

Gwell é un armé karüed ged ul lion ér penn anehé
Eid un armé lioned ged ur harù ér penn.

*

Nen des pesk heb drein.

*

Ar had a zo d'an hani é dalh

*

Ne sellet ket doh ar guiskemant, mez doh an dén.

*

Anaüein a hram an dud doh o homzoù
El ar hléhiér doh o boéh.

*

Ur goall-gomz a ya a veg de veg
Hag a gresk é kerzhed.

*

Goliath en-doé deg troédad a ihuélded
Ha pemp troédad éh oé brasoh cid David !...

DIVINADENN

Perag é lakér ur hog ar an tourioù é léh lakad ur yar ?
Abalamor ma vehé lakeit ur yar hag é tehé dehi dovein, hé uioù én ur goéhel a dorrehé.

AL LABOURER HAG E VUGALE

« Labouret, heb doujein ho poén
Nen des suroh dañué. »

Elsé é komzé, kent tremén,
Un tad d'é vugalé.

« Mem bugalé, a laré éañ,
Chetu deit me hourz devézhàn ;
Eh an éndro de gavouid Doué.
Eraog merùel é karehen
Dizolein deoh un dra siriuz.

Diwallet mad a werzhein de hañ
An dachenn-man ker présiuz,
Rag un trezol a zo kuzhet énni ;
E pé tachad, ne ouian ket !
Mès bugalé, mar labouret,
Hwi a gavo, nitra suroh,
An trezol-sé devéhatoh.

Aret mad ho parkoù, ho poén ne zoujet ket.
Ne faot ket ma chomo korn na kognél erbed
Heb boud troeit ha distroeit, heb boud sellet perhuéh. »

Arlerh marù an dén kozh, é vugalé kentéh
A gomansas arad é kement korn a oé.

Ar gomanant chomet geté,
An douar gwell labouret a zoug dehé muioh,
Ha kent pell émant pinùikoh.
Argant nag eur kuhet ;
Mès an tad, kent moned d'ar bé,
En-doé vennet diskoein dehé
Penaos én ur labour greduz
Eh es ur trezol présiuz !

*De beh unan é kinnig « An Doéré » deskein ar fablenn-man a-vimoèr hag hé
zibunein épad ur pred-filaj, un euredem, d'ar vugalé a anaïam... Ur fablenn
arall « Ar vran hag ar bleiz » a zeli boud desket eüé. Un tu de lakad ar
brezhoneg de vrechenn én or pennoù.*

KONTADENN AVEID AR FILAJERION

en-des Raf Pondi reit de lénnerion « An Doéré ».

Ivonig a oé bombardér.
Kleüet en-devoé liéz komz
ag an eun, biskoazh n'en-
devoé kavet an tu d'hé gwé-
led àr é hent. Moned a hré
élsé a gér de gér, é vombard
geton édan é gazal.

Un dé, de greiz enderù,
chetu dehon treuzein ul lan-
neg. Souézhét é kleüed ar
vugulion é tastum o loñned
ken abred :

-« Petra diaoul a zo genoh
é kas o saout d'ar gér pell
kent an noz ? Laosket ind de
bérad un herrad ! »

-« Gwélet e vé erhoal nen
doh ket hwi ag ar hornad-
man, kénevé-sé hwi a gui-
tehé ar lanneg buan èldom. »

-« Sorset é marsé ? »

-« Goah ! Ur vandenn tud
marù gronnet ged o linséliou
a zigouézh aman de greiznoz
de gas ur safar eahuz, é
hoari mellad* ».

-« Tud marù é hoari mel-
lad ? Biskoazh gwell ! Ind a
gavo hénoazh ur hoariour
ohpenn. Chomel a hran geté
akerh ! »

Grons, abenn ma oé
kouézhét an noz àr al lan-
neg, Ivonig a gleüas èl trouz
askelloù é punein éndro de-
hon : tud marù, spurmantoù
a beb sort en em dolpé : ur
glopenn hirisuz a servijé de
voud mellad.

Hag an hoari a grog doh-
tu : ar spurmantoù a dori-
mellé, an eskern en em
stoké, al linséliou en em
reñgé, ar melloù a strimpé
ag an tu d'an arall. Ivonig a
skrapé é damm d'ar gwellan.
Mès, én un taol, chetu ar hog
é leskel un taol « kokoriko »
àr ar mézoù : goloù-dé a oé
é tostad. An hoari a arrest.
Ivonig a sonj éma an termén
de hounid : frammein a hra
àr ar glopenn, ha chetu éañ é
kilein par ma hell ér mēz ag
al lanneg, ar spurmantoù àr é
chaochoù.

Emant édan lakad o daou-
orn àrnehon pe droa de
Ivonig ar sonj de gemér é
vombard. Ha éañ é hoari un
dro dañs a laka souézh é-
mesk an oll. Ar spurmantoù,

dorn-oh-dorn, en em laka de droein ul laridé burzhuduz betag ma saù an héol. Neuzé

é kuitant al lanneg a-herr, hag Ivonig koutant a gendalh ged é hent.....

*

Doh torr ur flagenn, chetu éañ é tigoúzh én ur vorhig léh ma oé ar hlohér é son an « Anjélus » de bedèr eur d'enderù.

-« Sell-ta klohér ! Ankouézheit é an héol deoh, me sonj. Goal abred é son an Anjélus ér vorh-man ! »

-« Paotr yaouank, a respont ar hlohér, gwéled a vé nen doh ket hwi ag ar vroman. Kénévé-sé, hwi a anaühé an doéré : aman pe goéh an noz nen dé ket a harz én iliz. Ur vandenn tud marù ha diaouled marsé, ne

ouïan ket, a za de obér a-barzh ur safar éahuz. »

-« Biskoazh gwell ! a huch Ivonig. Faot dein-mé gwéled ar burzhud. Chomel a hran de gousked én iliz sorsetman hénoazh. »

Ivonig a ya de choukein ér gadoér-predeg. Komanset a oé é hun ma gleùas árdro kreiznoz ur préhésion ged goloù é kerzhed én iliz. Ur vandenn tud marù, gronnet én o linsélioù gwenn a dosté d'an aotér én ur gañein : « De profundis » ged boéhioù don ha lan a dristé. Diragté é kerzhé ur beleg kozh, gwisket ged ornementoù du, prest de lared an overenn.

Digouézhet doh an aotér, chetu ar beleg é tistroein dirag an dud daoulinet àr ar men.

-« Introïbo ad altare Dei. »

-« Introïbo...emé hoazh ar beleg, diù, tèr gwézh... » Nitra berped !

-« Mé ho ped a galon, a huch hoazh ar beleg. Mar des én iliz-man un dén biù bennag, tosteit de respont. A-hendarall ne vo ket dein hoazh hiriù achiù an overenn.

Ivonig, abenn-kaer, a saù én é gadoér-predeg :

-« Mé 'vo, Aotrou Person, a respendo ho overenn. »

Ha éañ é taoulinein.

Biskoazh overenn ne oé ket bet ken greduz. A vezul ma kerzhé an ofis Ivonig a wellé ar ré varù é kañein ged muioh mui a leuiné, ar minhoarzh a splanné àr zivéz ar beleg kozh.

Hag a pe saùas aveid achiù : « Ite, missa est » dasson a hras an iliz ged un Alleluia braùoh èl hani Gouil-Pask.

Ar ré varù, breman luger-nuz, a guitas an iliz, surwalh àr hent ar baradouiz. Ar beleg kozh a drugarékas ar paotr yaouank. Ivonag a yas éndro de gousked d'é gadoér-predeg.

An trenoiz de vitin, ar hlohér a zas abred d'en dihun :

-« Hama ! paotr yaouank, petra a zo dégouézhet genoh épad an noz ? »

-« O ! Nitra fall ! Respondet em-es an overenn d'ur beleg marù dirag tud deit ag ar vro-rall. Ne dalvé ket ar boén kaved eun ag an drasé !

Kontadennoù diàr ar Siréned

D'ar ré a garehé lénn kontadennoù, sorbiennoù...souéhuiz, ged polpegañed, ozegañed pé bugulion-noz...éh es ul livr talvouduz : « **A liù al loér hag ar stéred** ». Dastum a hra dorn-skridoù (manuscrits) Iwan An Diberdér diàr ur gonteréz, Stéfani Guillaume, gañet é Gavr ér blé l 860. Michel Oiry, kelennér é Naoned, en-des o adkavet hag embannet 6 vlé-so, édan an titl : « **A liù al loér hag ar stéred** ». Aveid gouied muioh keméret niverenn 74 « An Doéré », pajenn 8. Léhioù émenn é kavér al livr : Coop-Breizh ha stal-livrou supermarhadoù.

Ar brezhoneg impléet ér vuhé pamdéieg :

➤ *Ardro an ti-bank :*

Breman éh es tu de dennein argand é brezhoneg ged ar gartenn, é CMB atañ, méz él léhiou arall eùé. Dièz é aveidom-ni Gwénéderion kompren rah an neüé-giriou (*mots nouveaux, néologismes*) merchet àr **ar skramm** (*l'écran*). Ged sekour ar giriou-man é vo marsé êsoh :

- **Tennadenn** : *ici, retrait (d'argent), par ailleurs aussi : tirage d'un chèque.*
- **Graet ho kod kuzh** : *faites votre n° de code confidentiel*
- **Tennadenn brim 60 euro** : *tirage de 60 euros.*
- **Kadarnaet** : *confirmez*
- **Gortozit = gorteit** (*attendez*)
- **Tennadenn sammad all** : *retrait d'un autre montant*
- **Selled ouzh mentaladoù** : *regarder les soldes(du/des comptes)*
- **Adkemeret ho kartenn** : *reprenez votre carte*

➤ *Aveid leskel ur gemenn* (annonce) àr ho pellgomzér (téléphone) :

- Démad deoh
- E ti Ivonig ha Maria éh oh
- N'om ket én ti breman. Lesket deom ur gir, pé galvet ni devéhatoh.
- Trugaré deoh ha kénavo.

➤ *Aveid reskond d'ur gemenn* lesket àr ar pellgomzér :

- Démad, Ivonig é. Pellgomzet dein, mar plij genoh, kentéh ma véct arriüet.
- Kénavo an distro.

HOARHAM UN TAMMIG

Ar vestréz-skol de Lénaïg :

- « Laret dein, me Lénaïg kér, più-ta en-des ho krouéet ?
- « Mé, a reskond ar skolaeréz, mez, me zo bet krouéet un tammig ged an Aotrou Doué.
- « Penaoz un tammig ?
- « Hama, mestréz, splann é ! Deit on ér bed ged nameid 7 livr a bouiz ; ar péh a zo bet lakeit ohpenn goudé mé é en-des er hrouéet. »

Er prizon :

- « Hwi zo aman aveid pell amzér ?
- « Pas ! nameid aveid daoù viz.
- « Petra a hues hwi groeit ?
- « Lahet em-es me yondr ha me moéreb.
- « Ha tapet e hues nameid daoù viz ?
- « Ya, abenn daoù viz é vein tennet ahann-man aveid boud krouget. »

En ur bourmén

- « Hama ! Démad Viktor, penaoz éh a genoh ? Chanjet e hues pasabl !...
- « Mez Aotrou, Jorj é me hanù !
- « Penaoz ? Chanjet e hues kement-sé ? »

E kovésaad

- « Me zad, péhet braz em-es ha ne gredan ket lared.
- « Laret, ursort !
- « Kavet em-es un néh mouialh, ged 4 ui abarzh.
- « Ha dinéhet e hues an néh ?
- « Pas, neoazh hoant braz em-boé.
- « Hama, laret dein émenn éma..
- « A dam pas, gwell é genein moned kuit. »

UR PLAH YAOUANK A SANT-BRIEG

E Sant-Brieg é hes ur plah iouanh gé. Madeu, spe-

red ha bra-ù - té, Ni - tra ne vank d'er plahig sé.

- 1 – E Sant-Brieg éh es ur plah yaouank, gé ! (diù wézh)
Madoù, spered ha braùité
Nitra ne vank d'ar plahig-sé.
- 2 – M'em boé choéjet a-houdé pell amzér, gé !
Kemér un trein é gar Pondi
Aveid moned de gomz dohti.
- 3 – Mé oeit un dé ged me sé gwenn kaeran, gé !
Ar me fenn un tog-plouz neué,
Ur chalenn eur doh me hosté.
- 4 – Pen don arriù ér gér a Sant-Brieg, gé !
Me ya kentéh betag hé zi
Ha chetu mé béan dirag-ti
- 5 – « O plah yaouank ! é laran-mé joéiuz, gé !
Deuézh mad deoh ha d'ho kérent !
Me sonj a oé doned pell kent.

- 6 – Mar plij genoh, chelaouet mé, plahig, gé !
Deit on d'ho klask aveid pried,
Euruz gencin um gaveet
- 7 – Etal Pondi m'em es ur gomenant, gé !
Tost d'ar Blañoèh éma saüet
Kaeroh eiti ne wéler ket.
- 8 – Ar ar mêzoù éma bourruz biüein, gé !
Pell doh safar ar hériou braz
Deit gencin mé d'ar pradoù glaz.
- 9 – Hwi a dañoei leah douz hag amonenn, gé !
Ha chistr melén avel an eur
Chistr hweg ha mad, heb tapenn deur.
- 10 – Hwi a gleùo soñein é brezhoneg, gé !
Gwell é kañam én or parkoù
Eid ma kañet én ho kériou.
- 11 – « Me yei genoh, a lar ar plah yaouank, gé !
Mez gorteit hoazh ur miz pé daoù
Eid ma vo pléneit mad an traoù
- 12 – Gwir é laret, an dud ag ar mêzoù, gé !
En o farkoù a viù ged joé
Mar dant é kér, o-devo ké. »

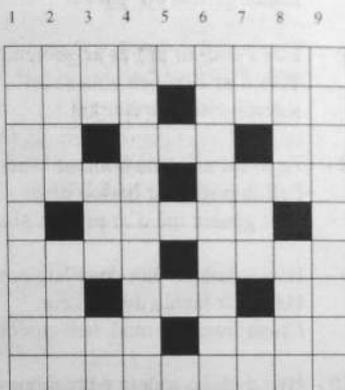

Tennet a livr « *Gwerzennoù Breizh-Izél* » (E. Le Strat)

GIRIOU-KROEZ (ged Kermorvan)

A-hed

- 1-Obérénn « A Bouez Penn » é Bubri.
- 2-Maria Callas a oé unan.- Inizenn delüenn Vénus.
- 3-Stér é Sant-Omer.- Hantér robenn.- Notenn muzik.
- 4-Tennet a Honegger.- Kêr Bro-Syria.
- 5-Ur gogusenn tañoél.
- 6-Kêr kavet é départ. Gard.- Lon velimuz.
- 7-Penn de beb dé ag ar suhun.- Mé é latin.- Edan ar yar.
- 8-Toenn dibennet.- Groeit eañ pe gan ar goukou, ged ar gir mell.
- 9-Michérierion él labouradegoù.

A-dreuz

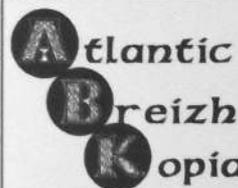
- 1.-Mar a wézh (daoù gir).- 2- Hanù ur Boris.- Ohpenn eid ur wéh.- 3-E éved émant.- Kêr Bro- « N.L. ».- Mab ar yondr.- 4- Drézi é tichenn ar bouid.- 6- Dré é daouorn é ta al livrou mollet.- 7- Beg ar Vir.- Lan mesket.- Roué gwéharall.- 8- (a) rid dré Kemperlé.- él léh al lur.- 9- Haval doh ar mouilhi.

*

Reskond : (ne sellet ket heb klask !)

A-hed : 1- AVEGDEVEG.- 2- DIVA.-MILO.- 3- AA.- ROB.- LA.- 4- ONEG.- ALEP.- 5- DUENN.- 6- ALES.- NAER.- 7- DL.- EGO.- UL.- 8- OENN.- URRO.- 9- UZINERION.

A-dreuz : 1- ADAOLADOU.- 2- VIAN.- LIEZ.- 3.- EV.- EDE.- NL.- 4.- GARGUSENN.- 6- EMBANNOUR.- 7.- VL.- LNA.- RI.- 8.- ELLE.- EURO.- 9.- GOAPERION.

Skritelloù, mailing, kartennoù-
degemer, pik-fax, grouiennerezh,
plastikerezh, boulhadurezh...

KOPIADENNOU EN HO UNAN

Jean-Michel MAHEVAS : 02 97 35 22 61
abcopies56@wanadoo.fr
10, avenue A. FRANCE 56100 LORIENT

Studierion
Kevredigezhoù
Entreprizioù
Ne vern più ...

ENEZ GROE – Kambrou-ostiz(chambres d'hôtes)
Digor a-hed ar blez

3, Ar Leurc'hae Enez Groe Pgz : 06 09 71 01 91

AMZER NEVEZ

Kentelioù ha stajoù sonerezh, dañs ha brezhoneg ;
Lévraoueg keltieg, abadennoù sonerezh, festoù noz
Degemer evit ar c'hevredigezhioù (saliou emvod...)

Amzer Nevez-Soe 56 270 Planvour Plg:02 97 86 32 08
Fax : 02 97 86 39 77 e-mail amzervez@wanadoo.fr

ASSOCIATION BRO-EREG La Grande Métairie 56340 CARNAC

Pour toute correspondance relative à la rédaction de la revue AN DOERE
à l'association, pour les abonnements à la revue
écrire à :

Ao Alfons Samson : 8, Av. Jules Le Guen - 56260 AN ARVOR

N° CCP de l'Association : **NANTES 4 287 62 E** (chèques libellés
à l'ordre de Kevredigeñ Bro-Ereg)
Kenlabourerion An Doéré en niverenn-mann

Loeiz Ar Mouél - Mériadeg Herriéu - Jobig Le Guludeg
Alfons Samson - Jean Jacques Le Floch

**La nouvelle
programmation avec
Dan Ar Braz,
Capercaillie, le bagad de
Lann bihoué et Déborah
Henson Conant....
s'annonce autant
explosive que l'édition
2006. Comme l'an passé,
la fête se prolongera
jusque 2 heures du matin
avec le Fest Noz géant
qui suivra le spectacle.**

Nuit de la SAINT PATRICK
Suivi d'un Grand Fest Noz jusqu'à 2h00 du matin
BERCY 24 MARS
www.nuitdelasaintpatrick.com

AN DOERE : Publication trimestrielle : prix du numéro : 4 €

Abonnement annuel (4 numéros) : 15 €

+ 1 € (adhésion à l'association) = 16 €

Gérant de la publication : Louis LE MOUËL

Directeur de la publication : Alfons Samson

27, rue de Ferdinand Le Dressay - 56000 GWENED

N° C.P.P.A.P. 64 359 (03 1982). N° ISSN. 0750.3326

Dépot légal 4ème trimestre 2006

INTERNET : <http://perso.libertysurf.fr/andoere> **E-MAIL** : andoere@libertysurf.fr